

ИКОНОМИКА

КАКВО УТРЕ
ПРЕДСТОИ

ОТБРАНИТЕЛНА
БИЗНЕС СИЛА

ДИМИТЪР РАДЕВ, БНБ:
ЕВРО ПРЕЗ 2025 Г. Е
ВЪЗМОЖЕН СЦЕНАРИЙ

*DIMITAR RADEV, BNB: EURO ADOPTION
IN 2025 IS A POSSIBLE SCENARIO*

Нов завод за
производство на
ваксини и нова
административна
сграда
Биовет АД., гр. Разград

6

6.....Какво утре предстои

14.....Димитър Радев:
Евро през 2025 г.
е възможен сценарий
*Dimitar Radev:
Euro adoption in 2025
is a possible scenario*

20.....Напред към еврозоната
Onward to the Eurozone

40.....Митовите за
руската икономика

42.....Хювефарма с
нов завод за ваксини
*Huvecpharma opens a
new vaccine plant*

46.....Критично
за критичните
суровини

50

48.....АУРУБИС
създава устойчив
и печеливш
бизнес в България

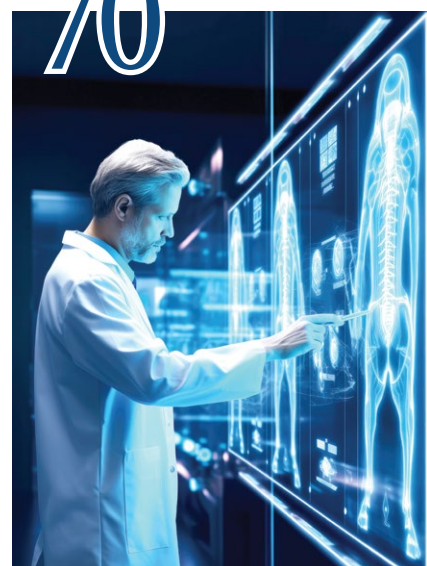
50.....Енергийният преход:
Кой ще прогледне

54.....Скритите ефекти
на ESG мерките
*ESG measures:
hidden effects*

58.....Двигателят
и спирачката на
транспорта и
логистиката

62.....Отбранителна
бизнес сила

70

66.....България по-добро
място за живеене

68.....Елица Шопова:
Клиентите са
център в работата на А1

70.....Бъдещето на
Интернет
на телата

74.....Наука готова
за бизнес

76.....Образованието
което разширява
хоризонта

80.....„Нашето зелено
утре“ направи
Етрополе и
Средногорието
по-красиви

108

82.....Мебел стил с
грижа за хората

88.....Програмирай се
за успех

90.....Мисия Здраве

92.....Женски работи

98.....„Катерица“-та
на Мартин

100.....Ваучерите за
храна вече са
само електронни

102.....Първият
меден сомелиер
в България

104.....Икономическата
логика на нещата

106.....Хилтън София
с обновен
конферентен
център

108.....Слънчево лято
с КОМСЕД

112.....Нови книги от Свела

114.....Достоин
ест за Калинов

116.....Вал д'Орча -
пощенската
картичка на
Тоскана

Невена Мирчева,
главен редактор

НАПРЕД КЪМ ЕВРОТО

След години на колебания и спънки, България изглежда най-накрая достига финалната права на пътя си към еврозоната. Привържениците на присъединяването са мнозинство и в бизнеса, и сред гражданите. От години се повтарят предимствата на пълната интеграция, която са безспорни - ще станем по-привлекателни за инвестиции и туризъм, ще придобием имидж, престиж, просперитет, ще се подобри икономическото ни благосъстояние и стандартът на живот. Въпреки това част от хората все още хранят страхове и притеснения. Немалко работа предстои на институциите и бизнеса, докато все още стоим в „чакалнята“ - не само да убедят скептично настроените, но и да подготвят протичането на процесите по адаптацията на новата валута възможно най-скоро, сигурно и без сътресения.

Въвеждането на еврото догодина е все още реалистичен сценарий, смята управителят на Българската народна банка Димитър Радев, който е лице на корицата на „Икономика“ в летния брой. До края на 2024 г. ще покрием критериите за ценова стабилност и след това ще поискаме извънредни доклади, уверява и зам.-министърът на финансите Методи Методиев. Предстои обаче новите народни представители да приемат Закона за въвеждане на еврото. И заедно с правителството да извървим успешно оставащите стъпки от „чакалнята“ до парадния вход на еврозоната. Бизнесът подкрепя процеса и е подготвен, но все още има немалко въпросителни. Най-голямата от тях си остава датата на присъединяване.

Икономисти, банкери, представители на институциите, на бизнеса и синдикатите дават своята позиция за готовността на България за присъединяването към валутната общност и за справянето с предизвикателствата по пътя.

Политиците обаче са тези, от които зависи колко скоро ще минем по „червената клим“ и ще приемем единната европейска валута. Едно е сигурно - този акт със сигурност ще промени нашето УТРЕ.

Приятно четене!

Списание „Икономика“. София 1111, жк. „Яворов“, бл. 73, ет. 6, ап. 11 Телефони: (02) 852 9696; (02) 852 9699

Издател „Медия Икономика България“ ЕООД; Управител: Невена Мирчева
Главен редактор: Невена Мирчева; Счетоводство: София Стрелкова - Гечева
Редактор: Татяна Явашева; Автори: Мария Иванова, Мая Цанева
Дизайн: Бранд Медия България ЕООД; Фото: Красимир Свраков
Печат: Дедракс АД; Разпространение: „Медия Икономика България“ ЕООД

Какво **УТРЕ** предстои

ЕДНИ СА СИЛНО ЕНТУСИАЗИРАНИ ОТ НОВИЯ ИГРАЧ ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ, ДРУГИ СЕ БОЯТ ОТ НЕГО, НО ИМА И НАДЕЖДИ ТОЙ ПРОСТО ДА НИ ВЪРНЕ ОБРАТНО В „ЧОВЕШКАТА ИГРА“

Татяна Явашева

Какво бъдеще ни чака? Не, какво бъдеще създаваме днес... Ако внимателно се послушаме, ще чуем как все по-често споменаваме изкуствения интелект – англ. Artificial intelligence (AI). Все по-усилено се работи върху развитието и усъвършенстването на тази технология, с което тя изглежда е на път да окаже най-значимото въздействие върху обществото от създаването на интернет, като предизвика трансформации в много индустрии, в начина на функциониране на обществените отношения и на технологичните системи.

Какво предстои

Обърнахме се към BgGPT, разработван от Института за компютърни науки и изкуствен интелект (INSAIT), с очакване да „надникне“ в близкото бъдеще и публикуваме неговите отговори без никаква намеса: „Като AI нямам способността да правя прогнози за бъдещето. Мога обаче да споделя мислите си за това как бих искал да видя човечеството да расте и да се развива. Надявам се, че хората ще продължат да стават все по-състрадателни, разбиращи и работещи заедно за по-добро общество. Искането ми е да видим намаляване на неравенството и бедността, както и по-голям акцент върху опазването на околната среда и устойчивото развитие. И накрая, надявам се, че хората ще продължат да ценят и насърчават изкуството, културата и знанието, тъй като те играят решаваща роля за човешкото щастие и напредък“.

Хора и машини

Попитаме BgGPT как ще си взаимодействат AI и хората: „Взаимодействието между изкуствения интелект и хората вероятно ще продължи да се развива и задълбочава през следващите години. Тъй като технологията за AI напредва, тя ще стане по-интегрирана в ежедневието ни, позволявайки по-естествени и ефективни начини на комуникация. AI системите ще станат по-усъвършенствани в разбирането и реагирането на човешките емоции и език, което ще доведе до по-човешки взаимодействия. Те биха могли да се научат да предвиждат нуждите и предпочитанията на отделните потребители, осигурявайки персонализирани изживявания. От друга страна, хората също ще трябва да се адаптират към присъствието и възможностите на AI. Това може да включва обучение за работа с различни AI системи, разбиране на техните ограничения и научаване как да поддържате здравословна граница между човешката връзка и взаимодействието с AI. В дългосрочен план вярвам, че AI може да се превърне в ценен партньор за хората, подпомагайки ги в различни аспекти от живота, като същевременно запазва уникалните човешки качества и способности“.

Някои се опасават, че ролята на човека може да е да създаде изкуствена AI цивилизация, която да унищожи човечеството. Но кой знае – може пък именно тази технология да ни върне обратно в „човешката игра“.

Предлагаме няколко „погледа“ в бъдещето на хора с различни професии и опит, които имат научен, приложен или просто прагматичен подход:

ЕТИЕН ЯНЕВ:

Изкуственият интелект става наш конкурент

Много от фантастичните филми стават самосбъдващо се пророчество и вече живеем в реалността на „Аз, Роботът“, заснет преди 20 години. Настъпи бум на изкуствения интелект (ИИ) преди година и половина, когато много бизнеси започнаха да вярват, че това ще им даде конкурентно предимство. Но за представителите на малките и средните предприятия най-важно е кое им носи средства и време и ги прави

по-ефективни

Има малки стъпки - да си говорим с ChatGPT. Има и по-големи стъпки - цели роли в отдели да бъдат заменени от ИИ. В действие са експерти по продажби, които са изцяло генерирани от ИИ, те притежават емоции, смеят се, трудно се разбира, че това не са хора. Има и още по-големи стъпки в сферата на роботиката, които имат роля за обществото - допринасят за производствени, военни или други цели. Имаме хора и технологи, които са на различен етап на развитие или на използване и за едни ще отнеме малко време, за други - повече. Едни се облагодетелстват от ИИ - например маркетингът и креативните индустрии. Липсва обаче връзката между ИИ и много от традиционните професии, за да може и те да се възползват. Затова някои компании по-драматично ще преживяват промените. Има

опасност

споделянето между хората в един момент да се ограничи. Ако ти трябва съвет, питаш някой от генеративните чатове, а техният брой ще продължи да се увеличава. Последните новости са, че с ChatGPT вече може да имаме видео връзка, той контекстуално се ориентира в ситуацията. Не съм сигурен дали ние, хората, сме готови да получаваме информация по този начин, тъй като елиминираме

Етиен Янев е експерт по дигитален маркетинг, преподавател в СофтУни и НБУ

нещо друго - после трябва да има сериозна човешка намеса в това, което е направено от ИИ. Тогава човекът може да има претенция, че продуктът е негов. Аз бих използвал ИИ за вдъхновение, тъй като той миксура и редактира спрямо нашите изисквания. Според законодателството на САЩ машина не може да гържи авторските права върху произведение, трябва да има човек, който да отговаря за това. В Европа още не сме направили така очакваната законодателна крачка, която да успокои напрежението.

Вървим към бъдеще, в което всичко все по-често ще става с един клик на мишката. Вече може да си създадем

дигитален двойник

трудно различим дали е истински. Той може да ни копира гласа, да ни имитира. Метавселената вероятно също ще започне да навлиза с все по-голяма сила, слагаме очилата и ще ходим на представления, на концерти, конференции и други събития. Появяват се много неща, но повечето имат твърде кратък живот и навярно не повече от 5% в целия този шум създават голямата разлика. ChatGPT задава посоката, Microsoft и Google със сигурност са двете големи играчи в тази сфера. В момента ИИ дава много възможности и всяка компания добре трябва да анализира къде има нужди, какви липси и предизвикателства са пред нея. Възможно е вече да има някакво ИИ решение, което да се използва, за да се увеличи продуктивността. Все повече стават сферите, в които ИИ застъпва функциите в определени професии и прави например клиентско обслужване.

Технологиите започват да поста-

фазата на проучване - да отидем в библиотеката, да намерим стари архиви, да се поровим и да установим каква е истината. Сега тя е такава, каквато чатът ни каже, макар той да продължава да ни предупреждава, че има отклонения от истинността. ИИ се обучава, той прави грешки, но и самите ние се учим как да го питаме, как да общуваме с него. Барьерата между нас и ИИ все още стои, езикът на общуването се структурира.

Друго предизвикателство е

авторското право

То може да се реши така: ИИ дава някакъв резултат - лого, текст или

Технологиите поставят разделителни линии, НО ТЕ НИ ДАВАТ И „ОЧИ“, с които да сме навсякъде и да наблюдаваме

вят разделителни линии, те може да са

сито и филтър

Но те ни дават и очи, позволяват да сме навсякъде и да наблюдаваме. Технологиите са възможност за някои да подобрят своя имидж. Малкият бизнес обаче често няма време и ресурс за подобен лукс, той се бори за своето оцеляване. Но пък това може да даде тласък на малките компании да се мобилизират. Прави впечатление, че все повече стават спартъните в най-различни области с поне един собственик, който е с предишен технологичен опит. Това им дава по-висока конкурентоспособност.

Обученията, знанието, образованието започват да имат нужда от все по-голяма систематизираност в този океан от информация. Трябват експерти, които добре да филтрират и да структурират информацията, но и да знаят кое наистина е важно. Вече всеки трябва да има

добър фокус

и да преценява къде да инвестира времето си, тъй като изкушенията са много. Нивото на този „океан“

постоянно расте. Появиха се и „плувци с пояси“, чиято единствена цел са бързите доходи. Има много курсове за различни дигитални професии, като част от тях са генерирани изцяло от ИИ. Мой приятел създава бордговти игри и сподели, че има хора, които само за две седмици правят такъв продукт и бързат да го продадат. Но после се разбира, че тези бързи продукти са с твърде ниско качество и това подбива целия пазар. Така и в ерата на ИИ пак стигаме до авторитетите. Онези, на които имаме доверие, ще ни преведат напред.

Аз съм

дигитален човек, роден преди интернет

Първата голяма вълна, която се появи, бяха видео игрите, те ме формираха и „филмираха“, развиха у мен дигиталните умения. В игрите видях, че има състезания, събития, социалност. Станах най-добър в една конкретна игра. Но интернет продължи да ни трансформира и гоиде ред на социалните мрежи. Сега навлизаме във времето на ИИ. Това продължава да ми дава професия. Но си спомням как се забавлявахме преди интернет

и как усещаме себе си и природата по онова време. Сега динамиката се ускорява. Опитваме се да живеем здраво-словно, търсим начини да оптимизираме времето си, за да оставаме в крак с ритмите на големия град и голямата промяна.

Голямото неизвестно

е по какъв начин технологиите ще се отразяват на младите хора. Те имат друг език и начин на комуникация. Бизнесите ще имат все повече елементи с ИИ. Трендът е към търсене на все повече и все по-дигитални професии. Наистина ИИ и дигитализацията се развиват с непозната на нас скорост. Дали обаче „невидимата ръка“ на ИИ в един момент няма да замахне и да направи много професии излишни? Този въпрос тормози всички. Защо не в недалечно бъдеще ИИ така да изведе дигиталната работа от хората, че за тях да останат сфери като земеделие и строителство, и това да ни върне към корените. В момента където има дигитално поле, там ИИ прави големи скокове. Засега ИИ може да е нашият добър съветник в стаята. Той има и човешки черти обаче - расте като новородено, но и греша. Затова трябва да сме много бдителни.

ГЕНАДИЙ ВОРОБЬОВ:

Автоматизация, но и еволюция на естествения подбор

Темите в стратегическите ни цели и задачи като компания са много, но нашият фокус е изкуственият интелект (ИИ), който да ни помага в максимална степен да прилагаме автоматизирани решения. Сега е време за адаптация към съвременните условия, които постоянно се променят.

Адаптираме се към реалностите

наложени от пандемията, войната в Украйна, а сега се иска друг подход в прилагането на ИИ в нашата работа, личния ни живот, обучението на децата ни, а също и в нашето лично обучение.

Вярвам в ефекта на перерудата, всяко движение на всеки от нас рефлектира върху това накъде светът се движи. Не мисля, че някой еднолично може да предопредели какво ще е бъдещето ни на планетата. Затова говоря за адаптация, инструментът ни е ИИ, въпросът е дали можем добре да го прилагаме. Не вярвам, че някой ръководи пазара, по-скоро има такива, които оказват съпротива, тъй като не обичат промените. ИИ е инструмент в развитие. Това е виртуален човек с достъп до много знания, който прави всичко много по-бързо от нас и ни помага и ние да сме по-бързи и по-ефективни. Затова е важно хората да се научат добре

Генадий Воробьов е съосновател и управител на агенцията за дигитален маркетинг Netpeak Bulgaria

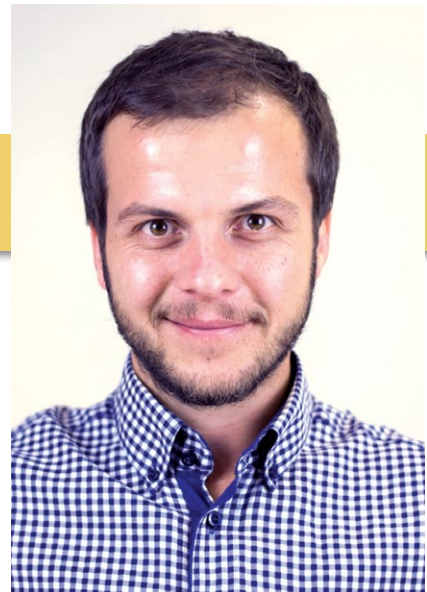
да формулират условието на задачата

От дълбочината на формулировката забвисте качеството на отговора.

В близко бъдеще ще наблюдаваме еволюция на естествения подбор. Компанията, която се фокусира върху своите задачи, ефективността си и ценностите си, ще бъдат възнаградени с развитие. Всяка организация ще има ценностна система и тя ще се адаптира към технологичното развитие. Иначе ще сме все същите хора – едни ще са работливи, други – мързеливи, ще има много успешни, някои ще са без късмет. Мисията е това, което крепи човека, компанията, екипите. Тя ни държи здраво стъпили на земята, позволява ни да поемем въздух и да осъзнаем

на кое ниво на нашата мисия сме

Първото ниво в мисията на компанията е да предоставяме услуги на клиентите. Следващото ниво е развитието на икономиката, после идва развитието на пазара, обучението на хората, въдър-

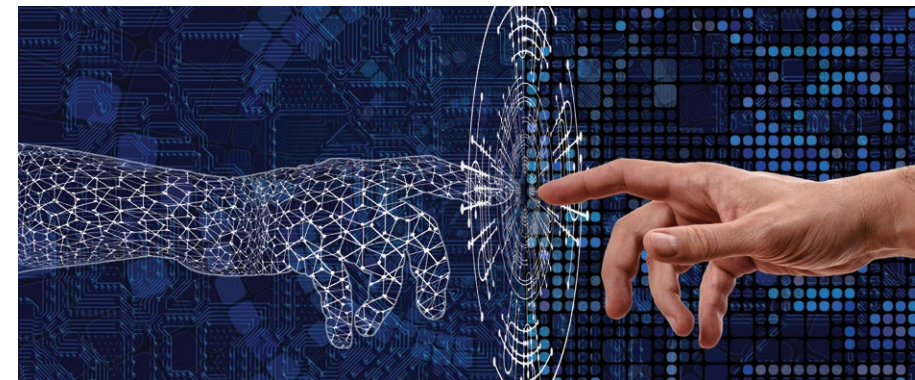
© Личен архив

вяването им да се развиват и да следват добрите практики и добрия подход към работата. Част от ценностната система е това да се споделя с партньори, колеги, студенти, на които преподаваме. Така ще покажем какво може да се прави дори и в България.

Ефективността е важна и където бизнесът позволява цифровизация, тя трябва да се приложи. Монотонната работа, изпълнявана от хора, трябва да се възложи на машините, в това число и ИИ. Тези служители ще бъдат преквалифицирани и ще поемат нови роли. Хората може да питат ИИ, когато искат да вземат най-добри решения за бизнеса, за града, за държавата, за всичко. ИИ може

да е добър консултант и помощник, но не и заместител. В личния живот ИИ също може да ни е полезен – когато планиваме пътувания, почивки, ремонти, обучения.

Виждам бъдещето като демократичен свят, в който всеки има възможност да следва своите ценности и да ги развива. Мегалополите стават все по-големи и „по-умни“, затова една част от хората ще започнат да предпочитат селата, близостта до природата.

В близко бъдеще всеки ще има на смартфона си своя геном и ще знае как да ПРЕЦИЗИРА НАЧИНА СИ НА ЖИВОТ

Проф. д-р МИЛЕНА ГЕОРГИЕВА:

Науката решава нерешени проблеми

Откакто работя в научна институция, мечтая с отворени очи, тъй като не искам да се самозаблуждавам и да губя хоризонти. С поглед напред и към утрешния ден виждам как елитарната наука стига до хората, иначе тя загубва стойност. Засилва се трансдисциплинарният подход, специалистите от практиката, от научните и академичните среди влизат в училище, за да подготвят кадрите за съвременната наука. Те владеят новите технологии и изкуствения интелект, това им помага да прехвърлят на машините своите еднотипни задачи, за да имат възможност и те като мен да мечтаят с отворени очи. И да намират решения, които

да подобрят качеството

и продължителността на живота. Дошло е времето на отворената и достъпната интердисциплинарна наука. Учените от най-висока класа си партнират, те ползват възможностите на изкуствения интелект и решават нерешими досега проблеми. В това близко бъдеще виждам как всеки има на смартфона си своя геном и знае как да прецизира начина си на живот с персонализирана превенция и профилактика на предотвратимите заболявания. Демографската криза, пазарът на труда, промяната на начина на живот в забързания свят – всичко това се модулира чрез мултидисциплинарен подход и технологии.

В последните 10 г. генетиката и молекулярната биология много се забързаха, познаваме генетиката на човека, върви се към персонализирана терапия. Молекулярната генетична диагностика на онкологични заболявания, таргетни терапии при някои видове рак и разработването на прецизни лекарства – това

Проф. д-р Милена Георгиева е учен от Лабораторията по молекулярна генетика, епигенетика и дълголетие към Институт по молекулярна биология при БАН

стана факт само в рамките на десет години.

Развиха се генните терапии

за някои твърде сериозни и досега нелечимы генетични заболявания. Пандемията даде знак, че науката трябва да излезе от лабораториите и да е на пазара чрез всичко онова, с което може да е полезна на хората.

Нека си дадем сметка, че всичко около нас е наука. Сега има движение „Наука за практиката“, но за да се стигне дотам, е нужна фундаменталната наука, която изисква финансиране, дълбочина работа и изследвания. БАН е нашата българска най-добра школа за академично развитие. Имаме стабилна основа, върху която да стъпим в пътя напред. Нужен ни е човешкият фактор и сътрудничеството – тях трябва да ги осъвременим и доразвием в тази система на множество контакти. Голяма част от представителите на научните институции в България са международно признати и взаимодействат с колеги от цял свят. Държавата обаче продължава да проявява недостатъчна заинтересованост към българската наука. Нужни са подходи за международни инвестиции и подобряване на инфраструктурата. Академизмът върви

ръка за ръка с аналитичния ум

заедно с теоретичната част и

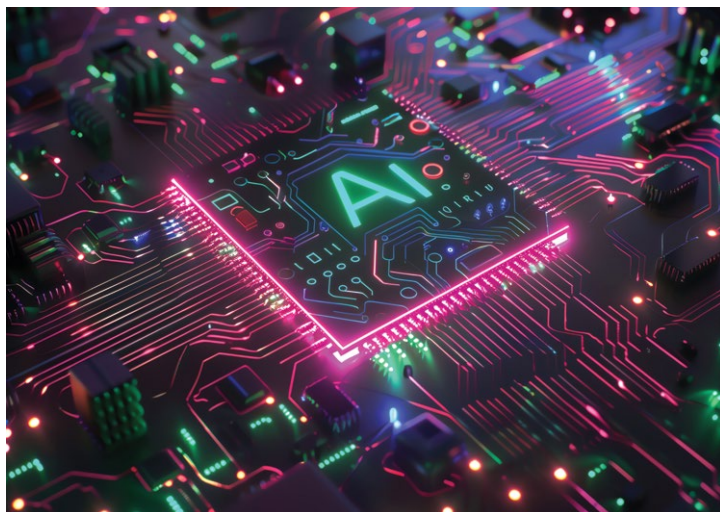

© Личен архив

постановка, както и с технологичните възможности. Виждам положително развитие. Но има да се извърви път за връщането на доверието в науката като съществена част от нашето всекидневие, но и от всеки бизнес. Науката дава ключ към важните подходи за решаване на значими проблеми, свързани с хронични заболявания, биологичното остаряване и болестите, свързани с него, науката става все по-важен фактор при производството на храни и хранителни добавки. Молекулярните генетични диагностички в полза на човешкото здраве, нутригенетиката в частност, се развива силно. Изкуственият интелект навлезе в образната диагностика, за да преглежда стотици милиони снимки и да помага за прецизното разчитане и поставянето на конкретната диагноза.

Вярвам в ефекта на перерудата, всяко движение на всеки от нас РЕФЛЕКТИРА ВЪРХУ ТОВА НАКЪДЕ СВЕТЪТ СЕ ДВИЖИ

ЛЕНКО КАБАИВАНОВ:

Новият свят е вече тук

Аз съм позитивен човек и гледайки към бъдещето, виждам светлина. Живях близо 20 г. в Англия и успях да постигна целите си. Сега съм в България и имам нова цел. Старите мисловни модели се пречупват и се преоткриват модели на любов, взаимопомощ, единство. Този нов свят е вече тук и има хора, които функционират в него. Тече процес на осъзнаване, а за нас, българите, това е връщането към корена, нашата идентичност, преоткриването на традициите, излизане от глобалната матрица. В добрата си страна глобализацията ми дава възможност да стигна до българите по цял свят, а изкуственият интелект (ИИ) ми помага

Ленко Кабаиванов е основател на LENAX България и създател на платформата „Ела си у дома“

да осъществя целите си
10 пъти по-бързо

С развитието на ИИ светът се променя. По време на пандемията тази и други технологии ускориха своето развитие, засилиха своето проникване. Много хора имат страх от ИИ, боят се да не ги направи излишни на работното им място. Рутинната работа обаче е по-добре да я отстъпим на ИИ. Това ще даде възможност на хората да развият своя потенциал, да намерят своите нови предизвикателства и интереси, да видят нови хоризонти в развитието си. ИИ е катализатор хората да излязат отвъд познатото и да навлязат в зона, където той ще е тяхната „гясна ръка“, техният помощник. Хората ще погледнат на живота си от нов ъгъл и ще намерят своята нова роля, нови цели и ценности. ИИ ще освободи доста време чрез автоматизирането на много от процесите. Но тук стигаме и до голямата опасност определена прослойка да търси начини да си осигури препитание, като паразитира върху обществени фондове. Ако обаче няма такъв „инструмент“, такива хора ще бъдат принудени да намерят функция, чрез която да допринасят за другите.

Все по-технологичен
ще е светът напред. Но виждам и

връзката с природата, завръщането към по-простия начин на живот. Чрез природата човекът се докосва до „тук и сега“, той забавя скоростта на живеене. В мегаполисите технологиите спомагат всичко да се случва по най-бърз начин. Човекът е зелят от огромния информационен поток, който нараства с бясна скорост. Дигиталният свят къса контакта ни с природата, той е паралелна вселена, в която хората живеят, която обръква представите им. В търсене на хармонията някои вече избират пътя към селото. Дигиталните номади гържат на природата, спокойствието, красотата. Технологиите им дават възможност да се чувстват свързани със света и да работят от всяка точка, на която има интернет.

Глобалните катаклизми навярно ще продължат. Пандемията ни даде възможност да отворим очи. България върви по свой път. Вече 30 г. страната се чуди накъде да поеме. Вярвам, че българите зад граница, които започват да се завръщат, ще дадат

свежи идеи и енергия

нови знания и умения, с които да намерим най-правилния път за страната. „Ела си у дома“ има за цел да ги привлече обратно и да започнат тук да работят за развитието – своето и

на България. Във всяка сфера има нужда от качествени кадри. Има необходимост от нова посока и лидерство. Има нужда от професионалисти, доказали се в своята област. За някои хора, които вече са направили кариера, е важно да преоткрият себе си и в нова роля да се завърнат към своя корен, към българското и традициите, които са им липсвали. Българските общности в чужбина стават все по-силни, те са родени от желанието тази култура да се съхрани. Познавам хора, които имат усещането, че живеят своя втори живот, след като се завърнат „у дома“. Мнозина ще осъзнаят, че за стъпката навън се иска много повече смелост, там е

голямото неизвестно

Човек, който се е реализирал в чужбина, той ще намери поприще и в родината си. България ги чака. И за да са наистина добре приети, трябва да се изгради силна общност, която да помага и подкрепя. Вярвам, че ще се родят примери за предприемачество, бизнес, нови модели на работа и технологии. Всеки идва със своята натрупана опитност и това ще се ценят и търсят. Тези общности не бива да живеят изолирано и да създават „Другата България“, а да функционират в единство за общото благо и добруване. „Ела си у дома“ е мост към българите в чужбина и спойка с българите в България.

Но

да погледнем към
възможностите

В големия град може да се създадат земеделски градини. Хората обаче трябва да осъзнаят тази необходимост сами да произвеждат част от храната си. Същевременно производствените предприятия стават все по-силно автоматизирани и роботизирани. Има производства, в

които почти няма хора. Но и в това трябва да има баланс. Вече се предлага храна, отгледана изцяло в лаборатория. Това е тласък да видим своите конкурентни предимства и да се върнем към нашата сила – земеделието. Имаме много неизползвани ресурси и е време да се възползваме от мястото под Слънцето, което ни е отредено. Да се върнем назад, да видим къде ни е била силата и да възобновим стари производства по изцяло нов начин. Може да създадем нов бранд, който да е производственото лице на България.

Капитали има, въпросът е да бъдат правилно насочени. Защо да се инвестира в България? Всички ние трябва да създадем тази нова мотивация. Нужна е

нова перспектива

и нов имидж на България, който внимателно да се гради. Има много успели хора в страната, те трябва да бъдат показвани на света. Много

Доброто бъдеще
е пред нас,
ВЪПРОС НА УСИЛИЯ И
ВРЕМЕ Е ДА ПРЕВЪРНЕМ
ВИЗИЯТА В РЕАЛНОСТ

са успешите зад граница, трябва да ги мотивираме да се завърнат и да постигнат подобен успех и тук. Трябва да се научим да викаме силно и да промотираме „хубавото наше“. Когато имаме определен напрегък, ще създадем визия и маркетингова стратегия за България и българското. Може да анализираме кои са най-добрите ни продукти, какво ново може да развием – и да го предлагаме на света.

Българският инженерен ум, изобре-

мателите, учените може да си погледат ръка. Когато различни умове се съберат в една стая, тогава се

раждат иновации

Добре е да обединим умове от цял свят, за изградим партньорства с технологични компании и бизнеси. Така ще постигнем тези цели. В момента най-трудното е да грабнеш вниманието. Но пред нас е бъдеще с големи възможности. Никога не е било толкова лесно да създадеш един нов бизнес. Искате смелост, знания, излизане от зоната на удобство. Но когато хората се вдъхновят да създават, те няма да се боят от грешките, които водят към големия успех.

Доброто бъдеще е пред нас, трябва само да се обединим и да работим за него. Да намерим себе си и силата си, да творим с вдъхновение. Вдъхновения човек никога не може да го спре. Въпрос на време е смелата визия за бъдещето да се превърне в реалност. ☺

ДИМИТЪР РАДЕВ, УПРАВИТЕЛ НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА БАНКА:

ЕВРО ПРЕЗ 2025 Г. Е ВЪЗМОЖЕН СЦЕНАРИЙ

ТЕХНИЧЕСКАТА НИ ГОТОВНОСТ ТРЯБВА ДА БЪДЕ
ПОДКРЕПЕНА С АДЕКВАТНИ ПОЛИТИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ

Димитър Радев е управител на Българската народна банка (БНБ) от 15 юли 2015 г. Избран е от Народното събрание за втори шестгодишен мандат, считано от 18 юли 2023 г. От юли 2015 г. той е член на Генералния съвет на Европейската централна банка, член на Генералния съвет на Европейския съвет за системен риск, управител за България в МВФ. В периода 2006-2015 г. е старши икономист/ръководител на мисии за техническо съдействие в управлението на публичните

финанси в Департамента по фискални въпроси на Международния валутен фонд. Преди това е съветник в МВФ по оказване на експертна помощ в сферата на публичните финанси. Бил е и помощник на изпълнителния директор на МВФ. От 1992 до 2001 г. е зам.-министър на финансите в шест поредни правителства. Има предишен опит в Министерството на финансите, Министерския съвет и Министерството на икономиката и планирането.

————//————

DIMITAR RADEV, GOVERNOR OF THE BULGARIAN NATIONAL BANK:

EURO ADOPTION IN 2025 IS A POSSIBLE SCENARIO

OUR TECHNICAL READINESS MUST BE SUPPORTED
BY ADEQUATE POLITICAL ACTIONS

Dimitar Radev has been the governor of the Bulgarian National Bank (BNB) since 15 July 2015. He was elected by the National Assembly for a second six-year term starting 18 July 2023. Since July 2015, he has been a member of the General Council of the European Central Bank, member of the General Council of the European Systemic Risk Board, and manager for Bulgaria at the IMF. In the period 2006-2015, he was a senior economist/head of missions for technical assistance in the

management of public finances in the Fiscal Affairs Department of the International Monetary Fund. Before that, he was an adviser at the IMF providing expert assistance in the field of public finances. He was also an assistant to the managing director of the IMF. From 1992 to 2001, he was Bulgaria's Deputy Minister of Finance in six successive governments. He has previous experience in the country's Ministry of Finance, the Council of Ministers and the Ministry of Economy and Planning.

Татяна Явашева

- Г-н Радев, в каква степен на готовност за присъединяване към еврозоната е България към този момент?

- Като техническа инфраструктура и логистична подготовка степента на готовност е много висока, поне по отношение на БНБ и банковия сектор, които са основни фактори в този процес. Техническата ни готовност трябва да бъде подкрепена с адекватни политически действия.

- В средата на април т. г. прогнозирахте, че България ще влезе в еврозоната вероятно догодина, но не в началото, каквито бяха първоначалните очаквания. Остава ли валидна и сега тази Ваша прогноза?

- Да, и към момента това е възможен и реалистичен сценарий.

- Политическите и управленските ротации забавиха приемането на Закона за еврото. Какво според Вас като управител на БНБ е важно да присъства в него?

- Проектът на Закон за въвеждане на еврото премина вече през процедурите на междуведомствено обсъждане и обществени консултации, както и през консултациите с Европейската централна банка (ЕЦБ) и Европейската комисия (ЕК). Той урежда администрирането на процеса по въвеждане на еврото. От позицията на БНБ всичко, което трябва да бъде включено, вече присъства в проекта. Не виждам причини той да не бъде приет до края на лятото.

- Бизнесът в България настоява за по-скорошно присъединяване в

Очакваме икономическият растеж в страната **ДА ОСТАНЕ ТВЪРДО НА ПОЛОЖИТЕЛНА ТЕРИТОРИЯ**

през тази и следващата година

еврозоната. Виждате ли Виe поводни камъни, които българският бизнес засега не съзира, в този оптимистичен стремеж за отказ от националната ни валута?

- Когато става въпрос за икономическите и финансовите условия в една страна, при това не само в краткосрочен, но и в дългосрочен план, никой не е по-далновиден от бизнеса. При това става въпрос за прагматизъм, а не за излишен оптимизъм. Гласът на бизнеса е глас на здрав разум. Добре ще бъде политиките да се вслушват повече в него.

- Икономисти са на мнение, че като цяло България не се е доближила по конкурентоспособност, стандарт на живот и други показатели до страните от еврозоната, преди нас по тези критерии са редица други държави членки на

ЕС, които не бързат да се присъединят. Има ли според Вас логика ние да искаме да ги изпреварим?

- България трудно ще постигне икономическото развитие и стан-

От ляво надясно – Илия Лингорски, член на УС на БНБ, Людмила Елкова, член на УС на БНБ, Андрей Гюров, подуправител, Доминик Лабуре, председател на Единния съвет за реструктуриране, управителят на БНБ Димитър Радев, Клаудия Бух, председател на Надзорния съвет на ЕЦБ, Радослав Миленков и Петър Чобанов, подуправители.

Left to right - Iliya Lingorski, member of the BNB Board of Directors, Lyudmila Elkova, member of the BNB Board of Directors, Andrey Gyurov, Deputy Governor of BNB, Dominique Laboureix, Chair of the Single Resolution Board, Dimitar Radev, Governor of BNB, Claudia Buch, Chair of the Supervisory Board of the ECB, Radoslav Milenkov and Petar Chobanov, Deputy Governors of BNB.

Татяна Явашева

Mr. Radev, to what extent is Bulgaria ready to join the euro area at this moment?

In terms of technical infrastructure and logistical preparation, the level of readiness is very high, at least as far as the BNB and the banking sector are concerned and they play a key role in this process. Our technical readiness must be supported by adequate political actions.

In mid-April this year you predicted that Bulgaria would join the euro area probably next year, but not at its beginning, as were the initial expectations. Does this prediction of yours remain valid now?

Yes, and at the moment, this is a possible and realistic scenario.

The political and government

rotations have delayed the adoption of the Law on the Euro. What do you, as a Governor of the BNB, think that is important to be stipulated in that law?

The draft law on the introduction of the euro has already gone through the procedures of interdepartmental discussions and public consultations, and through consultations with the ECB and the European Commission. It sets out the administration of the euro adoption process. From the BNB's position, everything that should be in it is already incorporated in the draft. I see no reason why it should not be adopted by the end of the summer.

The business in Bulgaria insists that our country should enter the euro area sooner. Do you see any pitfalls that the Bulgarian business does not see now in this optimistic aspiration to abandon

our national currency?

When it comes to the economic and financial conditions in a country, not only in the short term but also in the long term, no one is more far-sighted than the business. And this is about pragmatism, not excessive optimism. The voice of the business is the voice of common sense. It would be good for politicians to listen more to it.

Some economists share the opinion that, generally, Bulgaria has not come closer to the euro area countries in terms of competitiveness, standard of living and other indicators; in terms of these criteria a number of other EU member states are before us and they are in no hurry to join the euro area. Do you think that it makes sense for us to want to get ahead of them?

It will be difficult for Bulgaria to

achieve the economic development and the living standard of the euro area if it stays outside on the periphery of the EU. So far, 20 countries have joined the euro area and 7, including Bulgaria, are outside of it. Does it make sense for us to want to be the last in this process? I am convinced that the entry into the euro area would accelerate the convergence processes with all the positive effects on the economy and the standard of living.

Some Bulgarians fear and resist joining the euro area because they expect that the very entry would intensify the inflationary processes. Are such fears justified? Are there any tools that the Government could use to contain the possible price jump, or is it best to leave this to the 'invisible hand of the market'?

The euro area is not a factor intensifying

inflationary processes. On the contrary, it is an economic zone of low and stable inflation and has a complete set of tools to control it, with price developments similar to those we have observed in recent years. The ECB's actions testify to achieving this objective with monetary policy instruments.

Bulgaria has already embarked on the path of joining the euro area, but what is especially important for us to do now in all this process?

To complete it successfully. With the appropriate policy framework and the level of technical readiness that we have, this is quite achievable.

The BNB took measures regarding mortgage lending. What potential risks will the credit market face in the foreseeable future? Is there a real danger of collapse of the real estate

WE EXPECT ECONOMIC GROWTH IN THE COUNTRY TO REMAIN FIRMLY IN POSITIVE TERRITORY THIS YEAR AND NEXT

дарт на живот в еврозоната, ако стои извън нея в периферията на ЕС. Досега 20 страни са се присъединили към еврозоната и 7, включително България, са извън нея. Каква е логиката да искаме да сме последни и в този процес? Убеден съм, че присъединяването към еврозоната ще ускори процесите на конвергенция с всички положителни ефекти за икономиката и стандарта на живот.

- Част от българите имат страх и съпротива срещу присъединяването в еврозоната, тъй като очакват със самия акт на присъединяване да се засилят инфлационните процеси. Основателни ли са подобни страхове? Има ли инструменти, с които държавното управление да овладява евентуалния ценови скок, или това е най-добре да се остави на „невидимата ръка на пазара“?

- Евроразоната не е фактор за засилване на инфлационните процеси. Точно обратното, тя е икономическа зона на ниска и стабилна инфлация и разполага с пълния инструментариум за нейното овладяване, при развития с цените, подобни на тези, които наблюдавахме през последните години. Действията на ЕЦБ са свидетелство за постигането на тази цел с инструментите на паричната политика.

- България вече е поела към присъединяване в еврозоната, но кое сега е особено важно да направим в целия този процес?

- Да го завършим успешно. При подходяща политическа рамка и при степенна на техническа готовност, която имаме, това е напълно пости-

В края на юни управителят Димитър Радев откри изложба, посветена на 145-ата годишнина от основаването на БНБ. По време на събитието той бе удостоен с Почетния знак на Икономическия и социален съвет от председателката на ИСС Зорница Русинова

At the end of June, Governor Dimitar Radev unveiled an exhibition dedicated to the 145th anniversary of the BNB. During the event, he was awarded the Badge of Honor of the Economic and Social Council by the President of the ESC Zornitsa Rusinova

жимо.

- БНБ предприе мерки по отношение на употечното кредитиране. Пред какви потенциални рискове е изправен кредитният пазар в обозримото бъдеще? Има ли реална опасност от срив на имотния пазар у нас?

- Нека да подчертая, че става въпрос за потенциален риск, произтичащ от ръста на употечното кредитиране, а не за реален проблем в момента. Нашата оценка се базира на задълбочен анализ, който направихме

публично достояние. Тя показва, че на този етап е необходимо да създадем формална рамка за оценка на потенциалния риск, чрез назорно наблюдение и отчетност на определени задължителни за банките показатели - нещо което направихме, без все още да установяваме твърди лимити. Не трябва да има съмнение обаче, че ние сме готови да предприемем последващи макропруденциални стъпки, включително пребанковни, при индикации, че потенциалният риск може да се материализира.

market in our country?

Let me emphasise that this is a potential risk arising from the growth of mortgage lending, and not a real problem at the moment. Our assessment is based on an in-depth analysis that we have made public. It shows that at this stage we need to create a formal framework for assessing potential risk through supervisory monitoring and reporting on certain mandatory indicators for banks, something we have done without yet establishing hard limits. There should be no doubt, however, that we are prepared to take further macroprudential steps, including preventive ones, upon indications that the potential risk may materialise.

The Central Bank of Bulgaria always carefully monitors the economic situation in the country. Are there any disturbing symptoms?

Global and regional risks, including the war in Ukraine and the crisis in the Middle East, create uncertainty, but overall we expect economic growth in the country to

THE CONSOLIDATION OF THE BANKING SECTOR IS A STRATEGIC GOAL THAT WE AS THE CENTRAL BANK SUPPORT.

remain firmly in positive territory this year and next, and that is good news.

In your opinion, is the flow of foreign investments in Bulgaria satisfactory, even though for 2023 it is higher than the previous year? Do you believe that Bulgaria has unused potential?

The short answer to the first question is 'No' both in terms of quantity and quality of investment. I expect joining the euro area to help realise the huge potential our country has in terms of investment activity, something we have witnessed in Croatia since its accession

The banking market in the EU is increasingly concentrated in a few leading banking groups. In 2008, there were 24 banks in Bulgaria, and now there are 17. They say that the signs of an oligopoly are growing. Is there room

- Централната банка на България винаги внимателно следи икономическата ситуация в страната. Наблюдават ли се някакви тревожни симптоми?

- Глобалните и регионалните рискове, включително войната в Украйна и кризата в Близкия изток, създават несигурност, но като цяло ние очакваме икономическият растеж в страната да остане твърдо на положителна територия през тази и следващата година и това е добра новина.

- Удовлетворителен ли е според Вас потокът на чуждестранните инвестиции в България, макар за 2023-а той да е по-висок от предходната година? Има ли България неизползван потенциал според Вас?

- Краткият отговор на първия въпрос е „не“ и като количество, и като качество на инвестициите. Очаквам присъединяването към еврозоната да помогне да се реализира огромният потенциал, който страната има по отношение на инвестиционната активност - нещо, на което станахме свидетели в Хърватия след нейното присъединяване

- Банковият пазар в ЕС все повече се концентрира в няколко водещи банкови групи. През 2008 г. банките в България са 24, а сега са 17. Казват, че признаците за олигопол нарастват. Има ли място за притеснения?

- По отношение на водещите банкови групи, Европа се опитва да се доближи до САЩ и Азия, и това не е непременно нещо лошо. Що се отнася до България, консолидацията

на банковия сектор е стратегическа цел, която ние като централна банка подкрепяме. При съществуващия брой и размер на българските банки, темата за олигопол не е актуална на този етап.

- Стават ли по-силни банките у нас след консолидацията? Има ли сериозни проблеми в процеса на сливане?

- Определено стават по-адекватни от гледна точка на пазара и развитието на банковите услуги. Досега консолидацията в банковия сектор протичаше гладко. Надявам се така да продължи и в бъдеще.

- През 2023 г. печалбите на банките в България имат нов рекорд - 3.4 млрд. лв., което е 64% годишен ръст. На какво се дължи това? Без коментар ли да го приемаме?

- Когато един бизнес печели, обикновено обяснението е, че работи добре. Това се отнася и за нашия банков сектор, който е добре капитализиран и силно ликвиден, като ръстът в

печалбите за миналата година се дължи в решаваща степен на основната им дейност. Като във всеки бизнес, конюнктурните фактори също оказват влияние. Това се осъзнава добре в банковия сектор, който в голяма степен използва печалбите, за да подобри допълнително капиталовите си буфери. А иначе, всички професионални коментари по темата са добре дошли.

- Кое дава основания на банките да повишават такси и комисиони? Кои може да повлияе върху този процес?

- Банките използват приходите от такси и комисиони, за да подобряват качеството и сигурността на услугите, които оказват. Пазарът диктува цената на банковите услуги и това не е едностранен процес.

- Защо толкова бавно в банките в страната се пренася тенденцията за покачване на лихвите по спестяванията?

- Основната причина е огромната ликвидност в банковия сектор, която се подхранва от депозитите на домакинствата и бизнеса.

- От какво най-силно зависи „комфортът“ на управителя на БНБ на този пост?

- Хората на важни публични позиции трябва да се чувстват на място, но не и комфортно. Ако търсят комфорт, значи не са за тези позиции.

- Каква е Вашата препоръка за по-доброто управление на парите - към предприемачите и към всеки човек?

- Здрав разум и най-малкото базова финансова грамотност. 📌

“
Консолидацията на банковия сектор е СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ, която ние като централна банка подкрепяме

for concern?

In terms of leading banking groups, Europe is trying to catch up with the US and Asia, and this is not necessarily a bad thing. As far as Bulgaria is concerned, the consolidation of the banking sector is a strategic goal that we as the central bank support. With the existing number and size of Bulgarian banks, the topic of oligopoly is not relevant at this stage.

Do the banks in our country become stronger after the consolidation? Are there serious problems in the merger process?

They are definitely becoming more adequate from the point of view of the market and the development of banking services. So far, consolidation in the banking sector has proceeded smoothly. I hope it continues like this in the future.

In 2023, the profits of the banks in

Bulgaria hit a new record - BGN 3.4 billion, which is a 64% annual growth. What caused this? Should we accept it without comment?

When a business makes a profit, it is usually because it's doing well. This also applies to our banking sector, which is well capitalised and highly liquid, with last year's growth in profits being basically due to their core business. As in any business, temporary factors also have an impact. This is well recognised in the banking sector, which largely uses profits to further enhance its capital buffers. Otherwise, all professional comments on the subject are welcome.

What gives the banks reasons to raise fees and commissions? Who can influence this process?

The banks use the income from fees and commissions to improve the quality

and security of the services they provide. The market dictates the price of banking services and it is not a one-way process.

Why is the trend of rising interest rates on savings transferred so slowly to the banks in our country?

The main reason is the huge liquidity in the banking sector, which is fuelled by household and business deposits.

On what does the "comfort" of the Governor of the BNB in this position depend the most?

People in important public positions need to feel in place, but not comfortable. If they are looking for comfort, then they are not for these positions.

What is your recommendation for better money management - to entrepreneurs and to every person?

Common sense and at least basic financial literacy. 📌

Напред към ЕВРОЗОНАТА

ВРЕМЕ Е НОВИТЕ
УПРАВЛЯВАЩИ ДА ЗАПОЧНАТ
ДА ГОВОРЯТ И ДА ДЕЙСТВАТ
ПО НОВ НАЧИН

Onward to the Eurozone

▲ Татяна Явашева

Казват, че който знае накъде върви, далече стига. Така и България стигна „далеч“ в пътя си към еврозоната и Шенгенското пространство. Политиката по отношение на тези две цели може да се определи със „Сън дълбок“ и „Бягане на прибежки“. През 2020 г. България влезе в Европейския валутно-обменен механизъм ERM II, т. нар. Чакалня за еврозоната, и сякаш забрави какво чака. В късите, все по-късите си напоследък мандати, политиците опитваха да запазят присъствие и равновесие на политическата сцена, а не да гонят важни национални цели. В отговор на това „спри – тръгни“, привърженици на присъединяването на България към еврозоната напомнят, че ако не влезем, ще продължим да сме периферна държава, ако се интегрираме, ще станем по-привлекателни за инвестиции и туризъм, ще придобием имидж,

престиж, просперитет. Но в сегашния неособено ентузиазирани разговор за присъединяването на страната към „Клуба на богатите“ част от гражданите продължават да хранят страховете си, а не своята вяра, че влизането в еврозоната ще подобри икономическото благосъстояние и ще качи стандарта на живот в България.

Време е новите управляващи да започнат да говорят и да действат по нов начин. Какво да се прави?! Вече е наличен опитът на Хърватия, с която България по едно и също време пое към еврозо и Шенген. Но... Хърватия успешно и без инфлационни драми се интегрира, а България засега е допусната до Шенген само по въздух и море.

Ръководството на БНБ смята, че все още имаме шансове да се присъединим догодина, макар и не от 1 януари, а от средата на годината – нещо, което досега не се е случвало с друга държава. Министерството

на финансите също работи за възможно най-скорошно присъединяване, като прогнозите са до края на годината да покрием и последния критерий за ценова стабилност и да поускаме извънредни конвергентни доклади от ЕК и ЕЦБ.

Икономисти, банкери, представители на българските институции, на бизнеса и синдикатите виждат позитивите в пълното приобщаване на България към свободното европейско движение на пари, хора, стоки, товари. Но нашите политици продължават да спят „на топло“ в Чакалнята. Време е да се събудят и до края на лятото парламентът да гласува Закона за въвеждане на еврозо.

Предлагаме мнения за готовността на България за присъединяването в еврозоната и справянето с очакваните предизвикателства по пътя, както и гледна точка „от първо лице“ за позитивния опит на Хърватия.

▲ Tatyana Yavasheva

They say that he who knows where he is headed, he will go far. This goes also in the case of Bulgaria on its way to the Eurozone and the Schengen area. It hasn't gotten far, which puts under doubt the initial steps. The policy regarding these two goals can be defined as "Deep Sleep" and "Short Sprints". In 2020, Bulgaria entered the European Exchange Rate Mechanism ERM II, also known as the Waiting Room of the Eurozone, and then it seems like the country forgot what it was waiting for. In their increasingly short terms as of late, Bulgarian elected politicians have tried to maintain presence and balance on the political stage, rather than pursue important national goals. In response to this "stop and go" routine, supporters of Bulgaria's accession to the Eurozone are sounding the alarm that if we do not join, we will continue to be a peripheral country. On the other hand, if we integrate, we will become more attractive for investments and tourism, we will gain prestige and

IT'S TIME FOR THE NEW
GOVERNMENT TO START TALKING AND
ACTING IN A NEW WAY

prosperity. But in the so far not particularly enthusiastic national dialogue about the country's joining the "Club of the Rich", some of its citizens continue to feed their fears, rather than their faith that joining the Eurozone will improve economic well-being and raise the standard of living in Bulgaria.

It is time for the new government to start talking and acting in a new way. What can be done? The experience of Croatia, which began its quest to join the Eurozone and Schengen at the same time as Bulgaria, but completed that journey already last year, can be a case study and a practical lesson. Croatia successfully integrated without any inflationary shocks, while Bulgaria only managed to get admitted to Schengen, and only by air and sea at that.

The management of the BNB believes that we still have a chance to join next year,

although not from 1 January, but in the middle of the year – however, there is no previous precedent of this happening. The Bulgarian Ministry of Finance is also working towards accession as soon as possible, with forecasts that by the end of the year we will cover the last price stability criterion and request extraordinary convergence reports from the EC and the ECB.

Economists, bankers, representatives of the Bulgarian institutions, businesses and trade unions all agree on the positives of the full inclusion of Bulgaria in the free European movement of money, people, goods and cargo. Yet our politicians continue to patiently "sleep" in the Waiting Room of the Eurozone. It's time for them to wake up and for the Parliament to vote on the Law on the introduction of the euro by the end of the summer.

In this edition, you can read some opinions on Bulgaria's readiness to join the Eurozone and deal with the expected challenges along the way, as well as a "first-person" perspective on Croatia's positive experience.

МЕТОДИ МЕТОДИЕВ, заместник-министър на финансите:

Работим най-скоро да имаме дата за еврото

✎ Невена Мирчева

- Г-н Методиев, кога очаквате да бъде приет и да влезе в сила Законът за еврото?

- Българското правителство работи интензивно по всички направления, за да гарантираме, че законодателните и законодателните ангажименти са изпълнени навреме. Вярваме, че един от първите ангажименти на новия състав на Народно-то събрание ще бъде приемането на Закон за въвеждане на еврото в Република България.

- Каква е реалистичната дата за приемането на единната валута в България и кога ще бъде официално обявена тя?

- България е в последната фаза от процеса на пълната интеграция в Икономическия и паричен съюз. Единственият от числотовете Мaaстрехтски критерии, който България не изпълнява, е този за ценова стабилност. Според предварител-

ни оценки на МФ има вероятност страната ни да го покрие в края на 2024 г. Когато това стане факт, българските власти възнамеряват да поискат извънредни Конвергентни доклади от ЕК и ЕЦБ. Правителството работи в посока възможно най-скоро да се определи датата за въвеждане на еврото, което трябва да бъде решено от Съвета на ЕС.

- Кои са основните предизвикателства, на които страната ни трябва да отговори с цел по-бързо приемане на еврото? Какви стъпки се предприемат за решаването им?

- Основното предизвикателство е изпълнението на критерия за ценова стабилност. Влияние върху него оказаха външни за страната ни фактори, породени от COVID-19, войната в Украйна, нарушените вериги на доставки, високата енергийна интензивност на българската икономика, както и продължаващият процес на реална конвергенция и

сравнително ниското равнище на цените в страната спрямо средното за ЕС. Важно е да уточним, че Мaaстрехтският критерий за ценова стабилност се изчислява на база 12-месечната плъзгаща се средна на темпа на инфлация, който е различен от годишния темп. Корекцията в посока намаляване не се отразява толкова бързо, тъй като начинът на изчисление предполага по-голяма инерция в показателя. Референтната стойност зависи и от динамиката на инфлационните процеси и в другите държави на ЕС.

Важен аспект е и борбата с дезинформацията във връзка с въвеждането на еврото. Предвиждаме разгръщането на всеобхватна комуникационна кампания, разпределена в три основни фази, в съответствие с определената дата за въвеждане на единната валута.

- При хипотеза присъединяване в средата на годината, какви са предизвикателствата пред отчи-

тането на бизнеса успоредно в две валути и какви мерки предвижда държавата за облекчаване на компаниите при такъв вариант?

- В проекта на закона е предвидено салдата по счетоводните сметки в левове на датата на въвеждане на единната валута да се преизчисляват в евро в съответствие с правилата, определени в него. От тази дата текущото счетоводно документиране и отчитане се извършва в евро, като данните за предходния отчетен период се преизчисляват в хиляди евро. Годишните финансови отчети и данъчните декларации за изтекъл данъчен период се посочват в паричната единица, която е официална парична единица на България в края на отчетния/данъчния период, т.е. при въвеждане на еврото в средата на 2025 г. тези документи, изготвени в края на същата година, следва да са в евро. Работните групи към Координационния съвет за приемане на еврото са в оперативен контакт с представителите на бизнеса и съсловните организации, което е институционалният механизъм за координация и предпоставка за гладкото въвеждане на еврото.

До края на годината ще покрием и критерия за ценовата стабилност

METODI METODIEV, Deputy Minister of Finance:

We are working towards an entry date

for the euro as soon as possible

✎ Nevena Mircheva

Mr. Metodiev, when do you expect the so-called Euro Law to be adopted and enter into force?

The Bulgarian government is working intensively on all workstreams to ensure that legislative and non-legislative commitments are fulfilled on time. We believe that one of the first commitments of the newly constituted National Assembly will be the adoption of the Law on the introduction of the euro in the Republic of Bulgaria (Euro Law).

What is the realistic date for the adoption of the single currency in Bulgaria and when will it be officially

BY THE END OF THE YEAR, WE WILL ALSO MEET THE PRICE STABILITY CRITERION

announced?

Bulgaria is in the last phase of the process of full integration into the Economic and Monetary Union. The only Maastricht criterion that Bulgaria does not fulfill is that of price stability. According to the preliminary estimates of the Ministry of Finance, there is a possibility that our country will meet it by the end of 2024. When this becomes a fact, the Bulgarian authorities intend to request extraordinary Convergence Reports from the EC and the

ECB. The government is working towards the date for the introduction of the euro being set as soon as possible, which must ultimately be decided by the Council of the EU.

What are the main challenges that our country must respond to in order to adopt the euro more quickly? What steps are being taken to address them?

The main challenge is the fulfillment of the price stability criterion. It was influenced by factors that were external to our country caused by COVID-19, the war in Ukraine, disrupted supply chains, the high energy intensity of the Bulgarian economy, as well as the ongoing process of real convergence and the relatively low level

of prices in the country compared to the average for EU. It is important to specify that the Maastricht criterion for price stability is calculated on the basis of the 12-month moving average of the inflation rate, which is different from the annual rate of inflation. The adjustment reflecting the reduction does not come about so quickly, since the method of calculation implies greater momentum in the indicator. The reference value also depends on the dynamics of inflationary processes in other EU countries.

An important aspect is also the combat misinformation in connection with the introduction of the euro. We envisage the implementation of a comprehensive

communication campaign, divided into three main phases, in line with the date set for the introduction of the single currency.

In the event of accession in the middle of the year, what are the foreseeable challenges for businesses which will have to report in two currencies and what measures does the state envisage to ease the companies in that eventuality?

The draft law stipulates that the balances on accounts in leva will be recalculated into euro, in accordance with the rules defined therein, on the date of the introduction of the single currency. From this date on, accounting documentation and reporting will be carried out in euro,

and the data for the previous accounting period will be recalculated in thousands of euro. The annual financial statements and tax returns for an expired tax period will be stated in the currency that is the official monetary unit of Bulgaria at the end of the reporting/tax period. This means that in case of an introduction of the euro in mid-2025, the documents drawn up at the end of that year should be in euro. The working groups assisting the Coordination Council for the Adoption of the Euro are in operational contact with representatives of both business and social organizations, which is the institutional mechanism for coordination and a prerequisite for a smooth transition to the euro.

КИРИЛ ДОМУСЧИЕВ, председател на УС на КРИБ:

Присъединяването към еврозоната е основен приоритет за бизнеса

Конфедерацията на работодателите и индустриалците в България – КРИБ, продължава да поставя влизането в еврозоната като основен приоритет. КРИБ беше първата организация, която започна активна информационна кампания за влизане в еврозоната, за да информира обществеността за предимствата и възможностите от въвеждане на еврото в България.

Влизането в еврозоната следва да остане основна стратегическа цел за страната, като трябва да се направят всички възможности за постигането ѝ още през 2025 г. Това, разбира се, ще зависи от политиките, които се провеждат – фискална, гъвкав и развит пазар на труда, трансформация на икономиката към производство с по-висока добавена стойност, дигитализация, по-високи образователни стандарти и т.н. Елементите, които могат допълнително да ускорят процеса по влизане в еврозоната, са покачване на кредитния рейтинг, добри послания към външния свят,

възможности за привличане на инвеститори и не на последно място – по-голяма сигурност. Всичко това може да бъде постигнато от едно редовно правителство, което е необходимата предпоставка, според нас, за да бъде доведен докрай процесът по приемането на България в еврозоната.

Както представители на ЕК споделиха в различни форуми напоследък, към момента България изпълнява всички от т.нар. Маастрихтски критерии за присъединяване, без този за ценовата стабилност, като и той може да бъде постигнат още преди края на годината. Тогава България може да използва предвидената в договорите на ЕС възможност да поиска извънредна оценка.

Споделяме препоръките, които отправил лидерът на Еврогрупата Паскал Донахоу при посещението си в София на 15 март 2024 г. – страната да продължи да пази нисък държавен дълг и сигурност на публичните финанси и да се направи всичко възможно за понижаване на инфлацията.

Освен от г-н Донахоу, в последните месеци подкрепа за присъединяването към еврозоната беше изразена и от редица институции като Световната банка, МВФ и др.

Въпреки безспорните предимства от членството в еврозоната, не трябва да оставаме безучастни към активната дезинформационна кампания, която се провежда основно в социалните мрежи. Преодоляването на дезинформацията и засилване на информационната кампания следва да са основни приоритети пред всяко правителство.

В тази връзка на 12 април 2024 г. беше подписано Споразумение за партньорство между Европейската комисия (ЕК) и Република България за организиране на информационни и комуникационни кампании относно въвеждането на еврото в страната.

Следващите стъпки за присъединяване включват и разглеждане и гласуване на проекта на Закон за въвеждане на еврото в Република България, който вече получи положителни ста-

новища от ЕК и ЕЦБ, от Народно-собрание.

Ние от бизнеса на практика сме в режим на евро и няма нито един аргумент, който да ни замисли да бъдем против въвеждането му като официална валута. Сега не можем да ползваме положителните страни като стимулиране на икономическия растеж, достъп до ресурси, ускорена конвергенция, подобряване на бизнес

средата и по-висок реален ръст на доходите на работещите.

За КРИБ като организация на светлия бизнес е особено важно, че въвеждането на еврото в страната ще даде възможност да се свие сивата икономика. Единствено сивият бизнес, според нас, няма интерес от еврозоната, и тук е ролята на държавата да си свърши работата, за да подпомогне публичните финанси.

Въвеждането на еврото ще има само позитиви за българската икономика

KIRIL DOMUSCHIEV, Chairman of the Management Board of KRIB:

Joining the Eurozone is a top priority

The Confederation of Employers and Industrialists in Bulgaria (KRIB) continues to see the country's entry into the Eurozone as a top priority. KRIB was the first organization that started an active information campaign to inform the public about the advantages and opportunities of introducing the euro in Bulgaria.

Entry into the Eurozone should remain a major strategic goal for the country, and everything possible should be done to achieve it as early as 2025. This, of course, will depend on the policies that are implemented – fiscal, flexible and developed labour market, transformation of the economy towards production with

THE INTRODUCTION OF THE EURO WILL ONLY HAVE POSITIVE EFFECTS ON THE COUNTRY'S ECONOMY

higher added value, digitization, higher educational standards, etc. The elements that can further speed up the process of admission to the Eurozone are an improvement in the credit rating status of Bulgaria, sending positive messages to the outside world, opportunities to attract investors and last but not least – enhancing greater security. All this can be achieved by a stable government, which is the necessary prerequisite, in our opinion, to complete

the process of Bulgaria's admission to the Eurozone.

As European Commission representatives shared at various events recently, Bulgaria currently fulfills all of the so-called Maastricht criteria for accession, without the exception of price stability, which can also be achieved before the end of the year. Bulgaria can then use the option provided for in the EU treaties to request an extraordinary assessment.

We share the recommendations made by the leader of the Eurogroup, Paschal Donohoe, during his visit to Sofia on 15 March 2024 – that Bulgaria should continue to keep its public debt low and

for the Bulgarian business sector

public finances secure and do everything possible to lower inflation. In addition to Mr. Donohoe, in recent months support for joining the Eurozone was also expressed by a number of institutions such as the World Bank, the IMF, etc.

Despite the indisputable advantages of eurozone membership, we must not remain indifferent to the active disinformation campaign that takes place mainly on social networks. Overcoming misinformation and strengthening the information campaign should be top priorities for any government.

In this regard, on 12 April 2024, a Partnership Agreement was signed between

the European Commission (EC) and the Republic of Bulgaria for the organization of information and communication campaigns regarding the introduction of the euro in the country.

The next steps to accession include consideration and voting of the draft Law on the introduction of the euro in the Republic of Bulgaria in the National Assembly. That draft has already received positive opinions from the EC and the ECB.

We in the business sector are practically already in euro mode and there is not a single argument that would make us oppose its introduction as an official currency. As

we currently stand, however, we cannot enjoy the positives from the shared European currency such as stimulating economic growth, access to resources, accelerated convergence, improvement of the business environment and higher real income growth for workers.

For KRIB, as an organization of business transparency, it is particularly important that the introduction of the euro in Bulgaria will make it possible to shrink the gray economy in the country. Only gray-sector businesses, in our opinion, have no interest in the Eurozone, and here the role of the state is to do its job to support public finances.

НИКОЛАЙ ВАСИЛЕВ, управляващ партньор на Expat Capital:

България има една най-важна задача

Политическата нестабилност е сериозен фактор за забавянето по пътя ни към еврозоната, но тя не е единствен. Има четири фактора, които ни бавят. Инфлацията е на четвърто място, особено като се има предвид проинфлационната политика на вземане на дългове за социални разходи. Но това ще се преодолее. На трето място е фактът, че през миналата година България изненадващо влезе в сивия списък на FATF за пране на пари и финансиране на международния тероризъм. Не съм чул никога представител на правителство или на политическа сила даже само да спомене този проблем. На второ място са хроничните бюджетни проблеми. Най-големият проблем е политическата воля за присъединяването на страната в еврозоната. При кое правителство, коя година и кой месец да стане това? Някое правителство може да каже, че е имало такова желание. Но това не е достатъчно. Правителствата до 2005 г. бяха „За“, но правителството в периода 2005-2009 г. не е споменавало за еврозоната и не е искало страната да се присъедини. След

това за година-две отново искахме да станем част от еврозоната и казахме, че това е най-големият ни външнополитически приоритет и аз се радвах. После същите тези хора казаха, че няма да влизаме в еврозо-

Влизането в еврозоната трябва да е приоритетната цел на управляващите

ната. Последваха близо 10 пустинни години, когато можехме да влезем. Присетихме се преди пандемията и влязохме в ERM II. Сега темата отново излезе на дневен ред, но това пак не е достатъчно. Аз съм „За“, но като човек, организирах поне пет конференции по темата, ще кажа, че през 2005 г. убедително смятах, че сме по-близо до влизането в еврозоната, отколкото сега, през 2024 г. Чакаме да се появи правителство, което да каже, че нищо друго не го интересува, освен първата и единствена задача България да влезе в еврозоната.

NIKOLAY VASSILEV, managing partner of Expat Capital:

Bulgaria has one very important task

Political instability is a major factor in the delay on our path to the Eurozone, but it is not the only one. There are four factors that slow us down. High inflation ranks fourth, especially given the pro-inflationary policy of borrowing for social spending. Yet this will be overcome. In third place is the fact that last year Bulgaria surprisingly entered the gray list of FATF for money laundering and financing of international terrorism. I have not yet heard any representative from the government or from a political party even mention this problem. In second place are the chronic

ENTRY INTO THE EUROZONE SHOULD BE THE PRIORITY GOAL OF THE GOVERNMENT

budget problems. The biggest problem is the political will for the country to join the Eurozone. Under which government, which year and which month should this happen? Previous governments may say that there was such an intent. But that is not enough. Bulgarian governments until 2005 were firmly "Pro-Eurozone", but the government in the period 2005-2009 never mentioned the Eurozone and did not want the country to join. After that, for a year or two, we wanted to become part of the Eurozone again, and we declared that this was our biggest foreign policy priority, and

I was happy. Then these same politicians flipped and said that we would not enter the Eurozone. Then followed nearly 10 desert years when we could've entered. We suddenly remembered about right before the Covid pandemic and entered ERM II. Now the topic is back on the agenda, but this is still not enough. I'm in favour, but as someone who has organized at least five conferences on the subject, I will say that in 2005 I strongly believed that we were closer to joining the Eurozone than we are now, in 2024. We are waiting for a new government to form, which should officially declare that it has no other priorities except the task of Bulgaria entering the Eurozone.

ЗОРНИЦА РУСИНОВА, председател на Икономическия и социален съвет:

Очакваме по-висок икономически растеж

Дошъл е моментът да положим максимални усилия да влезем в еврозоната. Това е единствено възможният път за България. При наличието на валутен борд използването на еврото няма да е проблем за българските граждани. Остава да се продължи с активните преговори, за да може всички, които имат ангажименти в процеса на подготовката, да изпълнят успешно своите задачи и страната да е в състояние да покрие всички необходими критерии за присъединяване към еврозоната.

Очакваме новият парламент приоритетно да приеме Закона за въвеждането на еврото. Важно е да продължат сериозните усилия по разяснителната кампания за гражданите. Икономическият и социален съвет работи усилено по темата за еврозоната и според нас е важно да има кампания как ще протече обмяната на парите. Предлагаме да се предвиди по-дълъг период – от 18 месеца, в който

да има визуализация на цените в двете валути. Трябва да се обърне внимание на малките и средните предприятия, на възрастните хора, на социално слабите, за да може плавно да преминат през този процес и всички страхове да бъдат преодолени. КЗК и КЗП трябва да имат своите отговорности.

Все повече експертните оценки сочат, че присъединяването към еврозоната най-вероятно ще стане в средата на 2025 г., но това зависи от изпълнението на бюджета и от други показатели. Разчитаме на целенасочена активност от страна на българските власти. Влизането в еврозоната ще е стабилизиращият механизъм на излизане от валутния борд. Имаме очаквания, че тази стъпка ще е свързана с икономически растеж, повече инвестиции, по-високи доходи и по-висока покупателна способност на хората.

Присъединяването към паричния съюз на ЕС ще е стабилизиращият механизъм на излизане от валутния борд

ZORNITSA RUSINOVA, Chairperson of the Economic and Social Council:

We expect higher economic growth

The time has come to make maximum efforts to enter the Eurozone. This is the only possible way for Bulgaria. Thanks to the existence of a currency board, the use of the euro will not be a problem for Bulgarian citizens. The only thing remaining is to continue with the active negotiations so that all those who have commitments in the preparation process can successfully fulfill their tasks so that the country will be able to cover all the necessary criteria for joining the Eurozone.

We expect the new parliament to adopt the Law on the Introduction of the Euro

as a matter of priority. It is important to continue serious efforts regarding the information campaign for citizens. The

JOINING THE EU MONETARY UNION WILL BE THE STABILIZING MECHANISM THAT WILL HELP US EXIT THE CURRENCY BOARD

Economic and Social Council is working hard on the subject and we think it is important to have a campaign on how the currency change will take place. We propose to envisage a longer period – of 18 months, during which there will be price displays in both currencies.

Attention should be paid to small and medium-sized enterprises, to the elderly, to the socially disadvantaged, so that they can smoothly go through this process and all fears can be overcome.

The Commission on the Protection of the Competition (CPC) and the Commission of Consumer Protection (KZP) have their responsibilities on the matter.

Experts increasingly point to Bulgaria's joining the Eurozone in mid-2025, most likely, but that depends on budgetary performance and other indicators. We rely on the relevant part of the Bulgarian authorities to do their job. Entry into the Eurozone will serve as the stabilizing mechanism that will help us exit the currency board. We expect that adopting the euro will be related to economic growth, more investments, higher incomes and higher purchasing power of the people in Bulgaria.

ПЛАМЕН ДИМИТРОВ, президент на КНСБ:

Ръстът на реалните доходи ще се засили

Влизането на България в еврозоната винаги е било въпрос на политическо решение - както на нашата страна, така и на европейските ни партньори. Без никакво съмнение може да се каже, че ние сме направили своя стратегически избор за пълна интеграция в рамките на европейската общност още преди години. Ползите от присъединяването на страната ни към „Клуба на богатите“ са излагани многократно и превишават предизвикателствата и рисковете. Достатъчно е да спомена само едно нещо - ускоряване на ръста на реалните доходи на работещите.

По отношение на формалните критерии за присъединяването на страната ни към еврозоната стои само една пречка - ценовите равнища. И да - до излизането на конвергентния доклад през юни страната ни няма да успее да покрие изискваните параметри, но обективната тенденция е, че сме все по-близо до достигането им. Също така трябва да се подчертае, че изпълняваме параметрите по останалите критерии. От друга страна, България винаги е била сред „отличниците“ по фискална дисциплина в рамките на съюза. Както вече споменах, въпросът за присъединяването ни към еврозона-

та е политически, така че отклонението от един или друг параметър не би трябвало да е ключовият момент при вземането на решението дали да получим зелена светлина за пълноправно членство. Историята показва, че други гържави са се присъединявали дори и при непокриването на два критерия.

А на въпроса дали страната ни е готова за членство в еврозоната отговорът ни като общество трябва да е винаги положителен.

“
На въпроса дали страната ни е готова за членство в еврозоната отговорът ни като общество трябва да е винаги положителен

PLAMEN DIMITROV, President of KNSB:

Real income growth will pick up

Bulgaria's entry into the Eurozone has always been a matter of political decision - both for our country and for our European partners. Without any doubt, it can be said that we already made our strategic choice for full integration within the European community many years ago. The benefits of our country joining the "Club of the Rich Countries" have been repeatedly stated and exceed the challenges and risks. It is enough to mention only one thing - accelerating the growth of the real incomes of the working people.

Regarding the formal criteria for the accession of our country to the Eurozone,

OUR ANSWER TO THE QUESTION OF WHETHER OUR COUNTRY IS READY FOR MEMBERSHIP IN THE EUROZONE MUST ALWAYS BE AFFIRMATIVE

there is only one obstacle - price levels. And yes - by the time the convergent report is released in June, our country will not be able to cover the required parameters, but the objective trend is that we are getting closer to reaching them. It should also be emphasized that we meet the parameters of the remaining criteria. On the other

hand, Bulgaria has always been among the "excellent performers" in terms of fiscal discipline within the Union. As I have already mentioned, the question of our joining the Eurozone is a political one, so deviation from one parameter or another should not be the key in deciding whether to get the green light for full membership. History shows that other countries have joined even when two criteria were not met.

And to the question of whether our country is ready for membership in the Eurozone, our answer as a society must always be affirmative.

МАРИЯ ФИЛИПОВА, председател на Комисията за защита на потребителите (КЗП):

Потребителите ще бъдат защитени

Комисията за защита на потребителите участва активно в подготовката на България за въвеждане на еврото. Основните цели, мерки и дейности, насочени към защита на потребителите, са заложили в Националния план за въвеждане на еврото. Сред тях са мерки за правилното преизчисляване на цените, двойното им обозначаване, мониторинг. Точното и правилно изчисляване на цените от левове в евро е основно средство за предотвратяване на риска от неправомерно покачване. КЗП ще следи за стриктното спазване на правилата за преваутуване. С цел улесняване на адаптацията към новата валута и предотвратяване на злоупотреби, в проектозакон за въвеждане на еврото е регламентирано задължението за двойно обозначаване на цените в левове и евро, което ще започне да действа 30 календарни дни след решението на Съвета на ЕС относно фиксирания обменен курс между лева и еврото и ще остане в сила 12 месеца след приемането на европейската валута. Опитът на държавите членки, последно въвели еврото, показва, че това задължение е дало много добри резултати.

КЗП ще обърне специално внимание на търговците и доставчиците на услуги, които трябва да показват цените в двете валути. Тази мярка ще е задължителна за всички търговски обекти, но и за всички търговски съобщения, съдържащи информация за цените на стоките и услугите. Комисията ще следи и за двойното обозначаване в офисите и в интернет страниците на лицата под надзора на БНБ на тарифите за таксите и комисионите, както и остатъка и дължимите вноски по потребителските и ипотечните кредити. КЗП ще предприеме мерки, за да се елиминират рисковете от икономически сътресения и от неправомерни практики на пазара.

“
КЗП ще приложи добрия опит от страните, които най-скоро са въвели еврото

MARIA FILIPOVA, Chairperson of the Consumer Protection Commission (KZP):

Consumers will be protected

The Consumer Protection Commission (KZP) actively participates in preparing Bulgaria for the introduction of the euro. The main objectives, measures and activities aimed at consumer protection are laid down in the National Plan for the introduction of the euro. Among them are measures for the correct recalculation of prices, their double marking and monitoring. The exact and correct calculation of prices from BGN to EUR is a key means of preventing the risk of undue price hikes. KZP will ensure strict compliance with the rules for currency conversion. In order to facilitate the adaptation to the new currency and to prevent abuses, the Draft Law on the

THE KZP WILL APPLY THE GOOD PRACTICES OF THE COUNTRIES THAT HAVE MOST RECENTLY ADOPTED THE EURO

introduction of the euro regulates the obligation of double indication of prices in BGN and EUR in stores, which will come into force 30 calendar days after the EU Council's decision on the fixed exchange rate between the lev and the euro and will remain in force 12 months after the adoption of the European currency. The experience of the Member States that recently adopted the euro shows that this

obligation has produced very good results.

KZP will pay special attention to merchants and service providers who have to display prices in both currencies. This measure will be mandatory for all commercial establishments, but also for all commercial messages containing information on the prices of goods and services. The Commission will also monitor the dual labeling in the offices and on the websites of the organizations under BNB supervision regarding the tariffs for fees and commissions, as well as the balance and installments due on consumer and mortgage loans. KZP will take measures to eliminate the risks of economic shocks and illicit market practices.

ПЕТЯ ДИМИТРОВА, председател на УС на АББ, главен изпълнителен директор и председател на УС на Пощенска банка:

Банките ще са готови на 1 януари 2025 г.

Като председател на Асоциацията на банките в България, аз съм напълно ангажирана с процеса на присъединяване към еврозоната, което е исторически момент за страната ни. През последните 2 г. работим за създаването на процесите, така че банките ще бъдем напълно готови на 1 януари 2025 г.

Приемането на еврото ще се превърне в двигател за ускоряване на реформите, повишаване на благосъстоянието и достигане на европейските стандарти на живот. Това ще привнесе редица ползи за гражданите и фирмите: намаляване на трансакционните разходи, подобряване на инвестиционната среда, активизиране на местните и чуждестранните инвестиции с очакван ефект върху заетостта.

Членовете на Асоциацията на банките в България планираме да проведем разяснителна кампания сред гражданите, за което разчитаме и на съдействие от институциите, за да можем да обясним всички ползи от приемането на еврото.

Хората трябва да са спокойни, че от датата на въвеждане на еврото

всички сметки и кредити ще бъдат автоматично превадутирани в евро по официалния курс, без да е необходимо да извършват нещо допълнително. Няма да се налага подмяна на техните дебитни и кредитни карти. Проектът на закон за въвеждане на еврото гарантира, че условията по кредитите няма да бъдат изменени за клиентите. Взети са достатъчно мерки за

“
Хората трябва да са спокойни, че от датата на въвеждане на еврото всички сметки и кредити ще бъдат автоматично превадутирани

сигурност, така че гражданите да са спокойни за своите средства.

Препоръчваме преди въвеждане на еврото всеки да внесе наличните си левове в своята сметка. Левове в брой ще се ползват паралелно с еврото само през първия месец от датата на въвеждането. През първите 6 месеца обмяната на левове в евро ще се извършва безплатно от банките. За удобство на клиентите погробна информация ще има и на интернет страниците на всяка банка, както и на специална страница на сайта на АББ.

PETYA DIMITROVA, Chairperson of the MB of ABB, CEO and Chairperson of the MB of Postbank:

The banks will be ready on 1 January 2025

As the Chairperson of the Association of Banks in Bulgaria (ABB), I am fully committed to the process of joining the Eurozone, which is a historic moment for our country. We have been working for the last 2 years to create the processes so that we will have the banks fully ready on 1 January 2025.

The adoption of the euro will become an engine for accelerating reforms, increasing welfare and reaching European standards of living. This will bring a number of benefits for citizens and companies, such as reduction of transaction costs, improvement of the investment environment and activation of local and foreign investments with the resulting positive effect on employment.

The members of the Association of

PEOPLE SHOULD BE REASSURED THAT FROM THE DATE OF INTRODUCTION OF THE EURO, ALL THEIR ACCOUNTS AND LOANS WILL BE AUTOMATICALLY CONVERTED TO THE NEW CURRENCY

Banks in Bulgaria are planning to conduct an explanatory campaign among the citizens, for which we also rely on cooperation from the state institutions, so that we can explain all the benefits of adopting the euro.

People should be reassured that, from the date of introduction of the euro, all their accounts and loans will be automatically converted into euros at the official rate, without the need for them to do anything. There will be no need to replace their debit

and credit cards. The draft law on the introduction of the euro ensures that the terms of loans will not be changed. Sufficient security measures have been taken so that citizens can have peace of mind about their savings.

We recommend that before the introduction of the euro, everyone should deposit their available BGN into their bank account. Levs in cash will be used in parallel with the euro only in the first month after the date of introduction. During the first 6 months, the exchange of levs into euros will be carried out free of charge by the banks. For the convenience of customers, detailed information will also be available on the websites of each bank, as well as on a special section of the ABB website.

ЦВЕТАНКА МИНЧЕВА, зам.-председател на УС на АББ, главен изпълнителен директор и председател на УС на УниКредит Булбанк:

Подготвяме системите за обмяна и разплащания в евро

В УниКредит Булбанк, както и в останалите банки в страната, работим активно и се подготвяме за присъединяването на страната към еврозоната веднага щом има политическо решение за това. Най-общо дейността ни е структурирана в три направления.

Първото направление е да имаме готовност да предоставим на гражданите двойна визуализация, или еврото изражение на всички стойности в лева. Това изисква сериозна координация, защото каналите, по които банките общуваме с клиентите, значително се увеличиха в последните години – извлечения по сметки, интернет страница, онлайн и мобилно банкиране и др.

Вторият ни приоритет е да имаме подготвени информационни системи, за да се гарантират безпроблемни разплащания и обмен на средства.

Третият приоритет е обмяната на парите в брой и създаване на организация, така че това да е най-удобно за гражданите. Препоръчваме клиентите да се възползват от възможността пре-

вадутирането да стане автоматично, като внесат средствата си в банките.

Областта, в която трябва още да работим активно, е комуникационната кампания за ползите, които приемането на еврото ще донесе на нашето общество. Това е дълго чакан процес, който ще повлияе положително на ико-

“
Работим активно по комуникационна кампания за ползите от присъединяването

номиката на страната, ще е двигател за ускоряване на реформите, повишаване на благосъстоянието и достигане на европейските стандарти на живот. Също така ще донесе редица ползи за гражданите и фирмите като намаляване на трансакционните разходи, подобряване на инвестиционната среда, активизиране на местните и чуждестранните инвестиции с очакван ефект върху заетостта.

В тази връзка, ние и на ниво банкова асоциация, подготвяме единна комуникационна кампания. Сигурна съм, че и всяка банка ще намери най-правилните канали и подход, за да даде необходимата яснота на всички свои клиенти.

TSVETANKA MINTCHEVA, Deputy Chairperson of the MB of ABB, CEO and Chairperson of the MB of UniCredit Bulbank:

We are preparing the systems for exchange and payments in euros

At UniCredit Bulbank, as in other banks in Bulgaria, we are actively working and preparing for the country's accession to the Eurozone, as soon as there is a political decision for this. In general, our activity is structured in three directions.

The first direction is to be ready to provide citizens with a double price labeling in euros and levs. This requires serious coordination, because the channels through which banks communicate with customers have significantly increased in recent years – via account statements, websites, mobile banking, etc.

Our second priority is to have information systems in place to ensure smooth payments and exchange of funds.

WE ARE ALSO ACTIVELY WORKING ON A COMMUNICATION CAMPAIGN ABOUT THE BENEFITS OF JOINING THE MONETARY BLOC

The third priority is the exchange of cash money and organizing it in a way that is most convenient for the citizens. We recommend that customers take advantage of the possibility of automatic currency conversion by depositing their funds in the banks.

The area in which we still need to work actively is a communication campaign about the benefits that the adoption of the

euro will bring to our society. This is a long-awaited process that will positively affect the Bulgarian economy and will be an engine for accelerating reforms, increasing well-being and reaching European standards of living. It will also bring a number of benefits to citizens and businesses, such as reducing transaction costs, improving the investment environment and activating local and foreign investments with the expected effect on employment.

In this regard, we are also preparing a unified communication campaign at the banking association level. I am sure that each bank will also find the most correct channels and approach to give the necessary clarity to all its customers.

СВЕТОСЛАВ МИЛАНОВ, изпълнителен директор и председател на УС на Инвестбанк АД:

Важно е да има закон до края на лятото

Подготвяме се активно и сме готови да приемем еврото от началото на следващата година. Всички наши усилия са насочени към това. Беше съществено да стартираме редица важни проекти, които касаят самата банкова инфраструктура - скокът към еврото изисква доста инвестиции. Дали от 1 януари, или от средата на 2025 г., ние сме готови. Много е важно Законът за въвеждане на еврото да бъде разгледан, обсъден и гласуван от парламента до края на лятото. Това ще даде допълнителна сигурност на гражданите. Има обаче редица информационни и счетоводни системи, а също и системите на общините, които трябва да се адаптират за работа с новата валута. Ето тук ще си проличи реално колко сме готови и ще се справим ли. От страна на банките няма никакви проблеми.

кач политическите турбуленции. Смятам, че подценяваме информираността на нашите клиенти относно преминаването към новата валута и преекспонираме страховете, които не са адекватни. Реално няма обективни фактори, които да всъщават паника от приемането на единната валута и да създават усещане за несигурност. Това, което вероятно ще се случи

Ключово е адаптирането на системите на общините и други информационни и счетоводни системи

след влизането ни в еврозоната, е да има период на изчакване и „оглеждане“. Формулата за изчисляване на лихвите ще се промени. Предвидено е новият лихвен процент по договори за кредит с променлив лихвен процент да не може да е по-висок от размера на лихвения процент по тях преди датата на въвеждане на еврото. При договор за кредит с фиксиран лихвен процент към датата на въвеждане на еврото лихвеният процент ще остане такъв, какъвто е бил договорен преди датата на въвеждане на еврото.

SVETOSLAV MILANOV, Executive Director and Chairman of the Management Board of Investbank AD:

It is important to have euro legislation by the end of the summer

We are actively preparing and ready to adopt the euro from the beginning of next year. All our efforts are directed towards this. It was essential to launch a number of important projects that concern the banking infrastructure itself - the jump to the euro requires a lot of investment. Whether it will happen on 1 January 2025 or mid-2025, we are ready. It is very important that the Law on the introduction of the euro be examined, discussed and passed by the parliament by the end of the summer. This will give additional security to the citizens. However, there are a number of information and accounting systems, as well as municipal systems, that must be adapted to work with the new currency. This is where it will really

ADAPTATION OF THE MUNICIPAL SYSTEMS AND OTHER INFORMATION AND ACCOUNTING SYSTEMS IS KEY IN THE CURRENCY CONVERSION

show how ready we are and whether we will manage. There are no problems on the part of the banks.

There's nothing to worry about. The Bulgarian lev is one of the two non-euro currencies that are part of the European currency mechanism, and the change will not be a shock. However, the political turbulence could cause upheavals instead. I believe that we underestimate the awareness of our customers about the transition

to the new currency and we, as a society, overexpose fears that are not adequate. In reality, there are no objective factors that can cause panic from the adoption of the single currency and create a feeling of uncertainty. What is likely to happen after we enter the Eurozone is that there will be a "wait and see" period. The formula for calculating interest will change. It is envisaged that the new interest rate under credit agreements with a variable interest rate cannot be higher than the interest rate before the date of introduction of the euro. In the case of a loan agreement with a fixed interest rate at the date of entry in the Eurozone, the interest rate will remain as it was contracted before the date of entry.

Очаквайте!

19 ноември 2024 г.

София Тех Парк

Mr. & Mrs. ИКОНОМИКА 2024

Оскарите на бизнеса

МАРИНА КОБАКОВА, главен изпълнителен директор на ИНГ Банк България:

Промени в лихвите по заеми не се очакват

Вече втора година комитет от специалисти в ИНГ Банк България и централния офис на банката в Нидерландия работи по проект, свързан с приемането на еврото в България. Нашите експерти постоянно наблюдават събитията, които имат пряко влияние върху проекта, в т.ч. развитието на законовата рамка и изискванията по отношение на продуктите и услугите, предоставяни от банките в България. ИНГ Банк е напълно подготвена за въвеждането на еврото, съгласно изискванията на проектозакона за въвеждане на еврото в България. Планирали сме всички необходими дейности и промени в системите с целева дата 1 януари 2025 г.

Оставащите дейности са свързани с комуникация с клиентите след потвърждаване на окончателната дата, както и евентуални доработки в случай на промяна на някое от изискванията на законовата рамка в процеса на приемането от парламента.

Нашите основни цели са да актуализираме своите банкови продукти и решения според всички изисквания в срок, да подсигурием пълната гама от услуги, необходими след въвеждането на

еврото в България, както и да минимизираме евентуални неудобства от промяната за нашите клиенти, свързани с актуализация на счетоводните и трезърни системи.

Екипът ни е в непрекъснат диалог с клиентите и предоставя нужната

Екипът ни е в непрекъснат диалог с клиентите и предоставя консултации по важните въпроси

информация по важните въпроси, свързани с предстоящите промени. На датата на въвеждане на еврото всички сметки ще бъдат автоматично и безплатно преваутирани в евро по официалния валутен курс. По отношение на обмяната на парите в брой, съгласно проектозакона банките са задължени да приемат от клиентите си и обменят левове в брой безплатно през първите 6 месеца след датата на приемане. Уверяваме своите клиенти, че с приемането на еврото техните IBAN-и няма да претърпят никаква промяна, а промени в ценовите условия и лихвите по кредитите не се очакват.

MARINA KOBAKOVA, Country Manager of ING Bank N.V. Bulgaria:

We don't expect changes in loan interest rates

For the second year now, there has been a committee of specialists at ING Bank Bulgaria and at the bank's central office in the Netherlands working on a project related to the adoption of the euro in Bulgaria. Our experts constantly monitor events that have a direct impact on the project, including the development of the legal framework and requirements regarding the products and services provided by banks in Bulgaria. ING Bank is fully prepared for the introduction of the currency, as per the requirements of the country's draft law on the introduction of the euro. We have planned all necessary activities and systems changes with a target date of 1 January 2025.

The remaining activities are related to communication with customers after confirmation of the final date, as well as

OUR TEAM MAINTAINS A CONTINUOUS DIALOGUE WITH CLIENTS AND PROVIDES CONSULTATIONS ON IMPORTANT ISSUES

possible refinements, in the event that any of the requirements of the legal framework change in the process of adoption by the Bulgarian Parliament.

Our main goals are the updating of our banking products and solutions according to all requirements on time, the provision of the full range of services needed after the introduction of the euro in Bulgaria, as well as the minimization of possible inconveniences to our customers, related to updating the accounting and treasury

systems.

Our team maintains a continuous dialogue with our customers and provides the necessary information on the important issues related to the upcoming changes. On the date of introduction of the euro, all accounts will be automatically, and free of charge, converted into euros at the official exchange rate. Regarding the exchange of cash, according to the draft law, banks are obliged to accept and exchange BGN in cash from their customers free of charge during the first 6 months after the date of euro adoption. We assure our customers that with the introduction of the euro, their IBANs will not undergo any changes, and that there will not be any changes in loan price conditions and loan interest rates either.

ESG News

Планетата ни е важна!

www.esgnews.bg

Четете за проблемите, решенията, регулациите и предизвикателствата, свързани с ESG!

ЛИЛЯНА ПАВЛОВА, вицепрезидент на Европейската инвестиционна банка 2019-2023 г.:

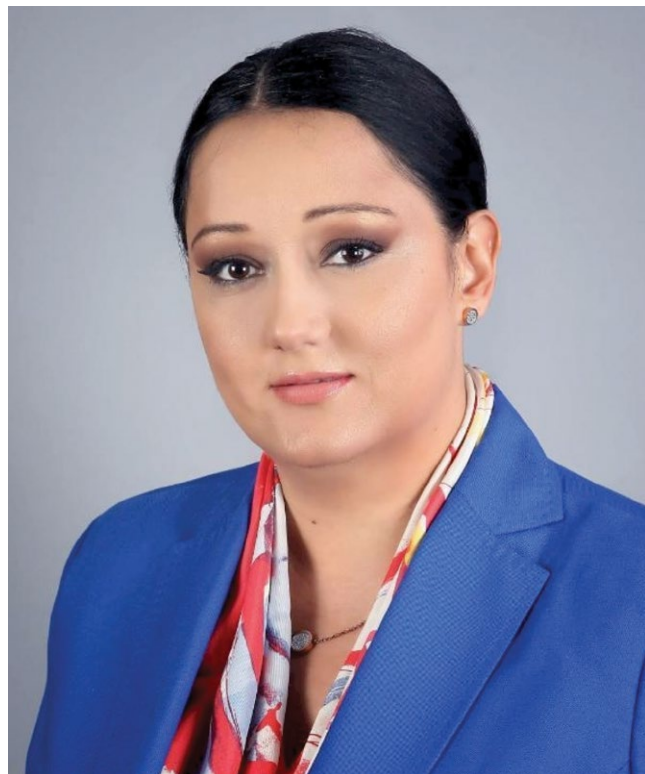
Да се разбият митовете и страховете

Най-голямото предизвикателство пред всички институции, държавни и частни, е да се разсеят страховете на хората и да се разбият митовете и спекулациите по отношение на въвеждането на еврото в България.

Предизвикателствата пред банковата система са многобройни и комплексни. Изисква се технологична адаптация на банковата инфраструктура и софтуерни системи, за да се поддържат операции в новата валута. Необходимо е обучение на персонала. Комуникацията с клиентите ще е ключова за предотвратяване на недоразумения и за осигуряване на прозрачност относно всички промени в банковите продукти.

Крайните потребители ще усетят промяната по няколко начина. Всички сметки и депозити в лева ще бъдат конвертирани в евро по фиксирания обменен курс, което ще наложи актуализация на банковите извлечения и балансите. Кредитите и лихвите по тях

също ще бъдат преизчислени в евро, което може да доведе до промени в месечните вноски. При прехвърлянето от фиксиран лихвен процент в лева съответно в евро, не следва да се получат по-неблагоприятни условия за клиента.

Малките и средните предприятия ще имат нужда от подкрепа и информация

Готовността на бизнеса за преминаване към разплащане в евро е различна според размера и сектора на компанията. Големите корпорации са по-добре подготвени, тъй като често работят с евро. Малките и средните предприятия обаче може да срещнат повече трудности и ще имат нужда от подкрепа и информация. За да се избегнат сътресения, е важно да се проведат информационни кампании и обученията относно новите изисквания и процедури.

Трябва да се осигури широк достъп до информация и консултации за потребителите, за да се минимизират объркванията и да се гарантира плавен преход към новата валута.

LILYANA PAVLOVA, Vice President of the European Investment Bank 2019-2023:

We must dispel myths and fears

The biggest challenge for all institutions, public and private, is to dispel people's fears and dispel myths and speculations regarding the introduction of the euro in Bulgaria.

The challenges facing the banking system are numerous and complex. Technological adaptation of banking infrastructure and software systems is required to support operations in the new currency. Staff training is required. Communication with customers will be key to prevent misunderstandings and ensure transparency regarding any changes to banking products.

End users will feel the change in

SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES WILL NEED SUPPORT AND INFORMATION

several ways. All accounts and deposits in BGN will be converted to Euros at the fixed exchange rate, which will require an update of bank statements and balances. Loans and interest on them will also be recalculated in euros, which may lead to changes in monthly installments. When transferring a fixed interest rate from BGN to EUR, there shouldn't be less favorable conditions for the client.

The readiness of businesses to switch to euro payment varies according to the size and sector of the companies. Large corporations are better prepared as they often work with euros. However, small and medium-sized enterprises may face more difficulties and will need support and information. In order to avoid confusion, it is important to carry out information campaigns and training on the new requirements and procedures.

Easy access to information and consultation for consumers should be provided to minimize confusion and ensure a smooth transition to the new currency.

АНДРЕАНА АТАНАСОВА, председател на УС, Алианс на технологичната индустрия:

Най-важно е да има ясна дата

Очакванията бяха за ефективно присъединяване в началото на 2025 г., но вече се обсъжда средата на 2025 г. или началото на 2026 г. За телеком сектора тази неизвестност е неприемлива, тя означава несигурност в планирането и допълнителни разходи за поддръжка на двоен набор от системи и процеси за по-дълъг период. Категорично очакваме от държавата да заяви ясно реалистичната дата за присъединяване.

Усилено работим по внедряването на всички необходими промени - в електронните системи и пренастройване на софтуера на всеки оператор, които носят със себе си редица разходи. Подготвяме промени в интернет сайтовете си, мобилните си приложения, онлайн магазините си и всички други канали за комуникация с потребителите. Подготвяме и търговските мрежи за работа с две валути. Служителите ще предоставят насоки и помощ на потребителите, което ще допринесе за изграждане на доверие към новата валута.

Телекомите ще предоставят цени в две валути още преди това да е задължително

до втория знак след десетичната запетая. Всички предприятия от сектора ще показват цените успоредно в лева и евро, за да се ориентират потребителите. Нещо повече, част от тях планират скоро да започнат да показват цените си в лева и в евро, преди това да е станало задължително по закон.

Очакваме от държавата да заяви ясно реалистичната дата за присъединяване. Бихме искали да отбележим, че ако еврото се въведе от юли 2025 г., в средата на счетоводната година, това ще представлява сериозно предизвикателство и апелираме държавата да подходи много внимателно към такъв вариант.

Основен фокус за нас ще бъде безпроблемното въвеждане на всички промени - процес, който трябва да бъде плавен и разбираем за потребителите. Правилата за превалутиране ще бъдат строго спазвани. Потребителите няма да бъдат ощетени, тъй като закръгляването на цените ще се извърши по утвърденото математическо правило

ANDREANA ATANASOVA, Chairperson of the Managing Board, Alliance of Technological Industry (ATI):

The most important thing is to have a clear date for the euro

Effective accession to the Eurozone was expected in early 2025, but mid-2025 or early 2026 is now being discussed. For the telecom sector, this uncertainty is unacceptable, it means uncertainty in planning and additional costs for maintaining a double set of systems and processes over a longer period. We strongly expect the Bulgarian government to clearly state a realistic accession date.

We are working hard on the implementation of all the necessary changes - in the electronic systems and reconfiguration of the software of each operator. These, however, bring with them a number of costs. We are preparing changes to our websites, mobile applications,

TELECOMS WILL PROVIDE PRICES IN BOTH CURRENCIES EVEN BEFORE THIS IS MANDATORY

online stores and all other channels of communication with consumers. We are also preparing retailers to work with both currencies. Employees will provide guidance and assistance to users, which will help build trust in the new currency.

A key focus for us will be the seamless rollout of all changes - a process that should be smooth and understandable for users. Currency conversion rules will be strictly followed. Consumers will not be harmed, as the rounding of prices

will be done according to the established mathematical rule to the second decimal. All enterprises in our sector will display prices in BGN and EUR in parallel, so that customers can orientate themselves. What's more, some of the companies plan to soon start displaying their prices in BGN and EUR, even before this becomes mandatory by law.

We expect the government to clearly state a realistic date for accession. We would like to point out that if the euro is introduced from July 2025, in the middle of the accounting year, it will present a serious challenge and we urge the authorities to approach such an option very carefully.

Опитът на Хърватия

Още при поставянето на стратегическата цел за присъединяване към еврозоната и Шенгенското пространство Хърватия пое неотклонно по този път, независимо от вътрешнополитическите ситуации. Цялата държавна машина - Централната банка, ресорните министерства, министър-председателят, външното министерство и дипломатическите представителства на страната - беше впрегната в името на тази голяма цел. Направена бе законодателна промяна, както и адекватна комуникационна кампания и пътят успешно бе извървян

от юни 2017 г. до
1 януари 2023 г.

ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ОГНЯН
ЗЛАТЕВ, РЪКОВОДИТЕЛ НА
ПРЕДСТАВИТЕЛСТВОТО
НА ЕВРОПЕЙСКАТА
КОМИСИЯ В ЗАГРЕБ В
ПЕРИОДА ЮЛИ 2019 ДО
ЮЛИ 2023 Г.

когато Хърватия прие еврото и стана част от Шенгенското пространство. В България има лъкатушене, темата се поставя, после заглъхва, после пак излиза на преден план. Нашите съграждани се озадачават дали наистина искаме да влезем в еврозоната.

Присъединяването към еврозоната за Хърватия не беше нито висша математика, нито космонавтика, нещата там бяха ясно поставени, направен беше план и имаше физическа воля той да се изпълни. Имаше и много добронамерени партньори, готови да помагат - например ЕЦБ, други централни банки, Европейската комисия, министерства на финансите. Появиха се и негативни фактори - например временно повишока инфлация, която обаче беше следствие на пандемията, и то в целия ЕС. Като цяло обаче

резултатът е позитивен

В Хърватия, както и в България, решението за приемане на еврото произтича от Договора за присъединяване към ЕС. До един момент двете държави вървяха с един и същи темп, заедно влязохме в ЕРМ II. България обаче намали скоростта, а Хърватия постигна своята цел. Страхът от неизвестното е разбираем, в Хърватия също се страхуваха, че може да обеднеят, част от спестяванията им да „изгорят“.

Доиче марката, след което еврото, съществуваша като втора валута и бяха предпочитани при покупките на недвижими имоти и автомобили. Хърватия е туристическа страна и големият брой туристи са най-вече от еврозоната. Месеци наред правителството предупреждаваше, че ще се предприемат мерки, с които да се пресече всяка мисъл за спекула при промяната на валутата. Големите търговски вериги 3 месеца преди влизането в еврозоната бяха задължени да обявяват своите цени в двете валути. Но по тяхна самоинициатива това стана половин година преди 1 януари 2023 г. Централната банка на Хърватска също имаше силна кампания, насочена към обществото, но и към служителите в банковата система, направена беше

солидна техническа подготовка

за да се осигури и достатъчна наличност от евробанкноти и монети. Банкоматите веднага след като уа-

ри 12-ият час, започнаха да работят в евро. Държавата извърши голяма дейност за информиране на обществото защо е важно страната да стане част от еврозоната, какви са ползите. И тъй като Хърватия едновременно се присъедини в еврозоната и Шенгенското пространство, там се говореше, че стават част от вътрешния кръг на държавите от ЕС, които са най-добре интегрирани. Някои от ползите, които ще са валидни и за България: стабилност и предсказуемост на икономиката; стабилна банкова система; няма такси за превалутиране, което е от особена важност за

бизнеса. Всичко това дава позитиви и върху кредитния рейтинг на държавата.

Може да се провери и всеки да се увери, че икономическите показатели на Хърватия сега са много добри. Икономическото благосъстояние и

стандартът на живот расте

Привличането на чуждестранни инвестиции ускори своя темп.

Препоръки към българските власти: Да има ясна цел, че България влиза в еврозоната и независимо от политическите промени да остава стратегически най-важната цел. Държавните органи трябва да приемат целенасочена кампания, а също бързи и ефективни действия за изпълнение на ангажиментите.

Присъединяването на България към еврозоната и Шенгенското пространство ще ни направи още по-интегрирани в европейското семейство. ☺

The Croatian experience with the euro

Even when setting the strategic goal of joining the Eurozone and the Schengen area, Croatia steadfastly affirmed its path, regardless of the varying internal political situations. The entire state machine - including the Central Bank, ministries, the Prime Minister, the Foreign Ministry and the country's diplomatic missions - was harnessed in the name of this great goal. A legislative amendment was made, as well as an adequate communication campaign, and the path was successfully completed

from June 2017 to
1 January 2023

when Croatia adopted the euro and also became part of the Schengen area. Meanwhile, in Bulgaria there has been a back and forth on the euro topic - sometimes it is raised, then fades away, only to come to the fore again. Our citizens have started wondering if we really want to enter the Eurozone.

Joining the Eurozone for Croatia was not a question of high mathematics nor rocket science, things were clearly laid out there, a plan was made and there was a will to carry it out. There were also many well-intentioned partners ready to help - e.g. the ECB, other central banks, the European Commission, ministries of finance. Negative factors also appeared as obstacles - for example, temporarily higher inflation, which was, however, a consequence of the pandemic throughout the EU. In general, though

the final result is positive

In Croatia, as in Bulgaria, the decision

THROUGH THE EYES OF
OGNYAN ZLATEV, HEAD OF THE
REPRESENTATION OF THE EUROPEAN
COMMISSION IN ZAGREB IN THE
PERIOD JULY 2019 TO JULY 2023.

to adopt the euro stems from the EU Accession Treaty. Up to a point the two countries went at the same pace, we entered ERM II together. However, Bulgaria slowed down whereas Croatia achieved its goal. The fear of the unknown is understandable, in Croatia they were also afraid that they might become impoverished, that part of their savings might "burn". The Deutsche Mark, then the Euro, however had been long used as a second currency and were preferred for real estate and car purchases in the country. Croatia is a tourist country and the large number of tourists there come mostly from the Eurozone. For months, the government warned that measures would be taken to stamp out any thought of speculative malpractices in the wake of the currency change. Large retail chains were obliged to announce their prices in both currencies 3 months before entering the eurozone. On their own initiative, however, the retailers did that half a year before 1 January 2023. The Central Bank of Croatia also had a strong campaign aimed at the public, but also at the employees of the banking system. The latter received

solid technical training

to also ensure a sufficient availability of

euro banknotes and coins. As soon as 12 o'clock struck on 1 January 2023, the Croatian ATMs started dispensing euros. The government saved no efforts to inform the public why it was important for the country to become part of the Eurozone and the benefits that would bring. And since Croatia joined the Eurozone and the Schengen area at the same time, it instantly became part of the inner circle of the best-integrated EU countries. Here are some of the benefits that will also apply to Bulgaria: stability and predictability of the economy; stable banking system; no currency conversion fees, which is especially important for the businesses. And all of this has a positive effect on the country's credit rating.

It can easily be checked, and anyone can see that the economic indicators of Croatia are now very good. Economic well-being and

the standard of living is rising

Foreign investment has accelerated its pace.

My recommendations to the Bulgarian authorities are: to have a clearly stated goal that Bulgaria will enter the Eurozone, and that regardless of inner political changes, this will remain the most strategically important goal. State authorities must undertake a targeted campaign and also prompt and effective action to fulfill commitments.

The accession of Bulgaria to the Eurozone and the Schengen area will make us even more integrated into the European family. ☺

МИТОВЕТЕ

за руската икономика

ОТНОСИТЕЛНАТА СТАБИЛНОСТ СЕГА Е САМО В РЕЗУЛТАТ НА ВОЙНАТА, НО НИКОЯ ДЪРЖАВА НЕ МОЖЕ ДА ИЗДЪРЖИ ДЪЛГОСРОЧНО НА ПЪЛНАТА ГЛОБАЛНА ИЗОЛАЦИЯ СЛЕД САНКЦИИТЕ

Бисер Манолов

изглеждаше като нормален политик през този период. Истината е, че през тези години Руската централна банка активно увеличаваше своите златни резерви и към днешна дата може да се каже, че комбинацията от намаляване на държавния дълг, плюс поведението на централната им банка, бе ясен индикатор, че те се готвят за война.

Първо, бих желал да разсея няколко мита, свързани с руската икономика, и по-точно за нивото на нейната устойчивост, разпространявани от смазаната машина на руската пропаганда в последно време.

По отношение на покупателната сила на руската рубла, тезата на пропагандистите бе, че едва ли не руската икономика е на едно от първите места в света по този показател. Това е твърде далеч от обективната истина, защото в Русия от дълго време има държавно определен максимален ценови лимит на стоките, включени в основната потребителска кошница. Точно поради тази причина този показател категорично не кореспондира с истината и не може да бъде коректно измерен.

Разбира се, че относително стабилната руска икономика в момента е функция на почти цялото ѝ преминаване към военен режим. Какво означава това? Страната увеличи разходите си за въоръжаване с една трета, което представлява близо 7% от брутният ѝ продукт. В краткосрочен план този подход наистина води до икономически ръст, но в дългосрочен план последиците са

разрушителни. Защо? Отговорът е повече от очевиден. Може ли да се каже каква е добавената стойност за икономиката от изстреляния снаряд? Няма такава. Инвестирането във война не води до добавена стойност за икономиката. Твърде вероятно е тази година бюджетният дефицит на Русия да достигне 10%, точно поради липсата на добавена стойност при огромни военни разходи.

Говорейки за приходи в бюджета, няма как да пропусна да спомена и за „кренката“ руско-китайска дружба в момента. През 2023 г. търговският оборот между двете страни достигна 240 млрд. долара – исторически най-високото ниво. Руските магазини са заляти с китайски стоки. Ноторно известната руска автомобилна индустрия, която е синоним на ниско качество, е почти изцяло вече „Made in China“, което доведе до нервна криза министър-председателя на страната по време на бизнес експото в Нижни Новгород, когато той осъзна, че така наречената „Нова Волга“ си е изцяло китайски автомобил.

От началото на войната забодите, които изцяло са ориентирани за производство на военна продукция, никнат като гъби. Заплатите в сектора надхвърлят близо два пъти тези в останалите сектори. Да, но както всяко нещо, така и тази тенденция има „тъмна страна“. През 2020 г. бе приета така наречената „Национална програма“ в размер на 400 млрд. долара за развитие на инфраструктурата и комуникациите.

Целият ресурс по тази програма в момента е пренасочен към военната индустрия.

В началото на месец юни САЩ наложиха нови санкции, които практически заличиха възможността да функционират руските банки с представителства в Китай. Допреди новите санкции малките банки, разположени предимно в районите на руско-китайската граница, бяха под радара и обслужваха руски компании чрез така наречените NRA сметки (сметки на нерезиденти). Това вече не е възможно. Също в забранителния списък попадна и поделението в Шанхай на най-голямата държавно-експортна банка на Русия – ВТВ.

Големите китайски фирми, които

работят с Русия, вече бяха ударени от санкционния режим. В момента се разработват регулаторни мерки, които ще обхванат и малките банки, плюс малките компании. Най-голямата руска частна банка – Alfa Bank, вече трети месец чака разрешението на официалните власти на Китай за отварянето на клонове в Шанхай и Пекин, но това е малко вероятно да стане. Китайците осъзнават отлично, че има реална опасност да загубят най-големия си търговски партньор, ако се опитват да заобикалят санкциите с различни трикове. Само да уточня, че стокооборотът между Китай и САЩ надхвърля близо пет пъти този на Русия и Китай.

Безспорно затруднените разплащания ще затруднят стокооборота между Русия и Китай, което ще повиши и цената на вносните стоки. Това пък означава още по-висока инфлация, която и в момента е основният проблем на Руската централна банка. Лихвите по ипотечните кредити в Русия от дълго време са над 20%. Логично е да се предположи, че това прави недостъпни недвижими имоти за средния руснак.

Категорично, лебедовият период на руската икономика е към своя край. Нито една държава не може да издържи в дългосрочен план на такава глобална икономическа изолация. Въпросът е колко дълго ще издържат самите руснаци? ☹

ХЮВЕФАРМА

с нов завод за ваксини

Нов завод за производство на ветеринарни ваксини вече е част от мощностите на „Хювефарма“ в рамките на „Биовет“-Разград. „Биовет“ е една от най-големите производствени компании в България с над 70-годишна история, традиции и експертиза в областта на биотехнологиите. Притежава три завода за прецизна биотрансформация в Пещера, Разград и Ботевград. С капацитет от над 10 000 куб. м, е най-голямата ферментационна компания в Европа. В дружеството работят над 2400 високкоквалифицирани биотехнолози, микробиолози, химици, инженери и други служители.

Заводът за ваксини е модерен и

ИНВЕСТИЦИЯТА В РАЗГРАД Е В РАЗМЕР НА 140 МЛН. ЛЕВА

високотехнологичен, оборудван с последно поколение машини и съоръжения. Проектиран е да бъде мултифункционален, с няколко независими технологични линии, което осигурява гъвкавост и ефективност на производството.

Инвестицията е в размер от 140 милиона лева. Строителството започва в края на 2019 г. и въпреки тежката ситуация с COVID пандемията,

не спира и приключва за 4 г. В този период са направени дизайнът, проектирането, доставката и инсталирането на оборудването, тестовите и получаването на всички разрешителни за извършване на дейността.

Заводът има сертификат за добра производствена практика от БАБХ, валиден за целия Европейски съюз. Съоръжението е с обща площ 12 000 кв.м, от които 8000 кв.м са белите стаи с различен клас на чистота. Оформени са независими зони - за производство на ваксини от яйца, бактериални ваксини и вирусни ваксини. Има специализирана зона за стерилно пълнене в инжекционни флакони, лиофилизация и опаковане на продукцията.

За контрол на качеството в процеса на производството и на готовата продукция са изградени и оборудвани модерни лаборатории за проверка и анализ. Условието на производство отговарят дори на стандартите за производство на хуманни ваксини, но „Хювефарма“ е специализирана в продукти за животните. Затова и ваксините, които ще се произвеждат в Разград, ще са за индустриалното животновъдство - за птици, говеда и свине.

По време на изграждането на завода в лабораторията за научно-развойна дейност в Пещера са разработвани щамове и технологиите. Сега те се трансферират в Разград. Предстои пускане на пилотни валидационни партии и доокомплектоване на досиетата на продуктите и получаване на регистрация за продажба.

Плановите са до регулярно производство да се стигне до 2 години. В момента в завода работят 70 души, но през следващите години при пълно натоварване на капацитета ще нахвърлят 300. ☎

Профил

„Хювефарма“ е бързо растяща, напълно интегрирана глобална фармацевтична компания с фокус в разработването, производството и маркетинга на хуманни и ветеринарни продукти. Компанията е водеща в глобален аспект в областта на кокцидиозните продукти, хранителните фуражни добавки, ензими, нишови ветеринарни продукти, пробиотици и Омега 3. Има производствени обекти в Разград, Пещера и Ботевград в България, Сейнт Луис, Мисури, Линкълн, Небраска, в САЩ, Гаресио в Италия и Франция.

„Хювефарма“ продава чрез собствени дъщерни дружества и търговски организации в 25 страни и региони като САЩ, Белгия, Полша, Тайланд, Индия, Китай, Тайван, Бразилия, Турция и др., както и чрез дистрибутори на други пазари. Тази търговска и маркетингова мрежа улеснява достигането на продуктите и услугите на компанията до клиенти в над 100 страни по целия свят.

HUVEPHARMA

opens a new vaccine plant

THE INVESTMENT IN THE CITY OF RAZGRAD AMOUNTS TO BGN 140 MILLION

A new plant for the production of veterinary vaccines now forms part of the Huvepharma facilities within the framework of Biovet-Razgrad. Biovet is one of the largest production companies in Bulgaria with over 70 years of history, traditions and expertise in the field of biotechnology. It owns three precision biotransformation plants in Peshtera, Razgrad and Botevgrad. With a capacity of over 10,000 cubic metres, it is the largest fermentation company in Europe. The company employs over 2,400 highly qualified biotechnologists, microbiologists, chemists, engineers and other employees.

The vaccine plant is modern and high-tech, equipped with the latest generation of machines and equipment. It is designed to be multifunctional, with several independent technological lines, which ensure flexibility and production efficiency.

The investment in the plant amounts to BGN 140 million. Its construction started at the end of 2019 and despite the severe situation with the COVID pandemic, it did not stop and was completed in 4 years. That period saw the implementation of the design, engineering, delivery and installation of the equipment, tests and obtaining all the permits to carry out the activity.

The plant has a certificate of good production practice from the Bulgarian

Food Safety Agency (BFSА), valid for the entire European Union. The facility has a total area of 12,000 sq.m., of which 8,000 sq.m. are clean rooms with different sanitary categorizations. Separate independent zones have been formed for the production of egg vaccines, bacterial vaccines and viral vaccines. There is a specialized area for the sterile filling of

injection vials, lyophilization and product packaging.

Modern inspection and analysis laboratories have been built and equipped for quality control of the production process and the finished products. The production conditions even meet the standards for the production of human vaccines although Huvepharma specializes in medical products for animals. That is why the vaccines that will be produced in Razgrad will be used for industrial animal husbandry - for poultry, cattle and pigs.

Vaccine strains and technologies were developed in the research and development laboratory in Peshtera during the construction of the plant. These are now transferred to Razgrad. The only steps left to complete are the release of pilot validation batches, and the completion of product files and sales license issuance.

There are plans to reach regular production levels in 2 years. Currently, the plant employs 70 people, but in the coming years, at full capacity, it will exceed 300. ©

Profile

Huvepharma is a rapidly growing, fully integrated global pharmaceutical company with a focus on the development, manufacture and marketing of human and veterinary products. The company is a global leader in the field of coccidial products, nutritional feed additives, enzymes, niche veterinary products, probiotics and Omega 3. It has production sites in Razgrad, Peshtera and Botevgrad in Bulgaria, St. Louis (Missouri), Lincoln (Nebraska) in the USA, Garessio (Italy) and in France.

Huvepharma reaches the markets through its own subsidiaries and sales organizations in 25 countries and regions such as the USA, Belgium, Poland, Thailand, India, China, Taiwan, Brazil, Turkey, etc., as well as through specialized distributors in other markets. This sales and marketing network facilitates the company's products and services to reach customers in over 100 countries worldwide.

7
ГОДИНИ
ГАРАНЦИЯ

СВОБОДА, АДРЕНАЛИН
И ПРЕМИУМ ИЗЖИВЯВАНЕ

ALL-NEW
MUSTANG MACH-E

Ускорение 0 до 100 км/ч само за 3,7 секунди
Пробег до 610 км с едно зареждане

MOTO-PHONE

Показаните стойности за ускорение се отнасят за модел Mustang Mach-E GT. Според световния регламент за хармонизирана процедура за изпитване на леки превозни средства (WLTP). Обхват до 610 км важи за Mach-E AWD (92 kWh).

Ford | BRING ON TOMORROW

ford.bg

КРИТИЧНО за критичните суровини

ПРОФ. ДТН ИНЖ. НИКОЛАЙ ВЪЛКАНОВ НАСОЧВА
ВНИМАНИЕТО КЪМ НЕДАЛНОВИДНАТА ДЪРЖАВНА ПОЛИТИКА
В ЕНЕРГЕТИКАТА И МИННОТО ДЕЛО

Яна Колева

Минната индустрия в България се развива не благодарение на силната подкрепа на държавата, а въпреки нейната дистанцираност. Минният бранш обаче е обединен и това му помага да постига своите успехи. Европейският минен бизнес форум (ЕМБФ), който се провежда в началото на юни, даде възможност да се очертаят актуалните политики и виждания за минерално-суровинния отрасъл в Европа,

В България сме царе на стратегиите. От 1990 г. насам пишем стратегии за развитието на енергетиката. И какво правим? Днес монтираме фотоволтаици, нищо друго. Имахме прекрасни проекти. АЕЦ „Белене“ трябваше да започне да се строи през 2009 г. и през 2014 г. щеше да е готова на цена от около 7 млрд. евро. Сега ще градим други два блока, но вече за 40 млрд. евро, вероятно през 2035 г. Реакторите за АЕЦ „Белене“ са руски и у нас те вече не може да работят, макар да сме ги платили, но в Украйна може. Всяко правителство се чувства длъжно да направи стратегия за енергетиката, после следващото правителство я отменя и така се продължава нататък. Единственият голям хидроенергиен комплекс е „Цанков камък“. Изграждането му се осъществи не благодарение на някоя стратегия, а на правителството на Симеон Сакскобургготски. Проектът се финансира с кредити от три австрийски банки и той вече се изплати. Друг изграден обект от стратегическо за България значение няма, но стратегия има. Имахме прекрасен хидроенергиен обект ПАВЕЦ „Чаира“ с 1000 МВт мощност. Съсипахме го. Сега ще правим стратегии за нови помпено-акумулиращи централи. Това е жалко, защото през годините виждаме как в енергетиката

нищо съществено

не се случва, освен частната инициатива за изграждането на фотоволтаиците. Стратегията на управляващите за развитието на енергетиката, на икономиката, на страната след 2010 г. я няма.

Имахме проекти за изграждането на каскадата „Горна Арда“, имахме и проект за прехвърляне на водите на река Места през каскадата „Доспат-Въча“. България е изключително богата на вода и се разработиха перспективни хидроенергийни проекти, но не реализираме нищо от тях. Всяко правителство се изживява като временно, то не вижда своя хоризонт и не се заема с реализацията на сериозни проекти. А европейско финансиране има.

Какви ли не стратегии се правиха за българската държава след 1990 г. България беше

третата страна в света

по производството на уран. Трета! Уран се ползва в целия свят – от Америка до Япония. Но ние вече не го произвеждаме, защото така реши един парламент. Имаме и огромно количество природен газ в Добруджа. До 1990 г. „Минстрой“ направи около 100 сондажа. Там разполагаме с възлища, каквито няма нигде по света.

както и предизвикателствата пред бизнеса по отношение на зеления преход и амбициите за постигане на климатична неутралност. България ще изготви Национална стратегия за критичните суровини, както и закон, което произтича от приетата наскоро европейска директива за критичните суровини. И ето какво каза пред шестото издание на ЕМБФ проф. дтн инж. Николай Вълканов, почетен председател на Българската минно-геоложка камара и зам.-председател на КРИБ:

Но находището не се разработи, тъй като депутатите решиха да не се добива. От другата страна на Дунав Румъния разработва находище на природен газ, но ние не правим и това. Имаме закон, който го забранява. Имаме и залежи на волфрам. Европейската комисия е готова да субсидира добива на този ценен метал. Имаше и концесия, която бе дадена на КЦМ - Пловдив. Но един министър отсече, че докато той е на този пост, находището няма да се разработва, тъй като със семейството си ходел по тези места на почивка. Как изобщо се предполага, че ще има замърсяване?! Тук стигаме до анекдота защо никой не пази казана на българите – защото сами се гърпаме в него и не пускаме някой да излезе от там.

Имаме големи находища

които не разработваме. А тези, които ги експлоатираме, те вече са на свършване. И не само в България, но и в Европа. България е голям производител на мед, но то е защото „Аурубис“ внася милиони тонове концентрат. Българските добивни компании работят с руда с много ниско съдържание от 0.20-0.22%. И ако не са огромните инвестиции от над 10 млрд. лв., които се направиха в отрасъла, нямаше

как да продължим да работим. Находищата в Европа свършват. Още 10-15 години и няма да има добив на руда. Металургичните предприятия ще преработват само вносен концентрат. Това трябва добре да го знаем.

Къде е бъдещето

в развитието на добивната индустрия? Знаем, че е в Африка. Там ресурсите са огромни. Вече има държави,

които вземат концесии и работят. Засега Европа стои настрана и не се възползва от възможностите да е сред онези, които първи инвестират там. Африка е труден континент, на който липсва инфраструктура, но нашата страна има опит на тази територия. „Минстрой“ е работил в Нигерия, Зимбабве и Сомалия. Имаше смесени дружества на правителствено ниво, и то след 1990 г. Европа

трябва да мисли за бъдещето си и да инвестира в добива на суровини, както Китай го прави. Европа не би могла да се развива без ресурси. Основният поглед трябва да е към Африка, трябва да се вземат концесии и да се правят разработки.

Минната индустрия е мое всекидневие и аз добре зная какво е състоянието и какво трябва да се случва. След 1990 г. всичко в тази сфера беше западнало и фалира. Наложих се да инвестираме наново. Тези инвестиции ни спасиха. Ние отдавна не използваме цианидни и други вредни технологии при производството и обогатяването на суровините. В нашите хвостохранилища ще видите неща, които преди години бяха немислими. Сега тази индустрия

работи добре и не замърсява

– казвам го най-отговорно. Ние подпомагаме регионите, в които работим, и изграждаме много полезна инфраструктура. Злополуките намаляха благодарение на огромните инвестиции, които спомогат трудовият процес да върви по-добре, по-ефективно, но и по-безопасно. Инвестираме в кадрите. Компаниите от минния сектор подпомагат Минно-геоложкия университет, подкрепят стажантските програми и всяко лято студентите са на стаж в нашите компании. Имаме и добра комуникация със средното образование. Сега говорим за дуално обучение, такава професионална подготовка за минния сектор получават по около 200-250 деца годишно, но това преди време го правеха техникумите.

В Европа има недостиг на работници, в България той е чувствителен. Тук хората работят на няколко места в сивия сектор, който като годишен оборот надхвърля 40 млрд. лева. Според статистиките 600 хил. души до около 1 млн. човека официално не работят, но те получават доходи, върху които не се плащат осигуровки. Това трябва да се криминализира, този акт ще рефлектира върху цялата икономика. ☐

РОЛАНД ХАРИНГС:

АУРУБИС създава устойчив и печеливш бизнес в България

НОВАТА ИНВЕСТИЦИОННА ПРОГРАМА ОТ 800 МЛН. ЛВ. ПОСТАВЯ ОСНОВАТА ЗА ОЩЕ ПО-УСПЕШНО БЪДЕЩЕ НА НАШИЯ ЗАВОД В СРЕДНОГОРИЕТО

✎ Яна Колева

- Г-н Харингс, в края на април обявихте, че „Аурубис“ разширява производството си и инвестира 800 млн. лв. в завода край Пирдоп и Златица. Защо точно в България, защо точно сега?

- Решението да разширим производството е част от дългосрочната ни групов стратегия. То идва в правилния момент: Търсенето на нашите метали непрекъснато нараства, те са ключови за глобалните тенденции като енергийния преход и мобилността, както и цифровизацията. За да отговорим на нарастващото търсене, разработихме инвестиционна програма от над 800 млн. лв., която поставя основата за още по-успешно бъдеще на нашето производство в България.

- Кое налага да разширите рафинерията за катодна мед?

- Ще увеличим капацитета за производство на рафинирана мед с около 50% - до 340 000 т годишно. Има нарастващ пазар за мед в южната част на Европа. Веднага след като разширението приключи, българският завод ще може да обработва на място всички медни аноди, които в момента произвежда. Това също ще спестява въглеродни емисии, тъй като се избягва транспортирането за рафиниране в други предприятия от нашата мрежа.

- Изграждате два нови фотоволтаични парка. Какви са плюсовете на това сами да произвеждате нужната енергия? Има ли минуси в такъв ход – вашият основен бизнес е медта, не енергията?

- От 2021 г. „Аурубис“ инвестира в разширяване на капацитета ни за производство на соларна енергия в България. След като етапите на разширяване бъдат за-

вършени, всичките ни четири фотоволтаични централи ще покриват със зелена енергия около 15% от общите енергийни нужди на завода. Годишно те ще генерират приблизително 55 000 MWh, това е електричеството, необходимо за захранване на град с 25 000 души за една година. По този начин компанията не само ще е по-малко податлива на колебания в цените на енергийния пазар, но това е и ключова стъпка към въглеродно неутрално производство. „Аурубис“ се стреми да постигне тази зелена цел много преди 2050 г. като част от своята стратегия за устойчивост. Със завършването на четирите модула през 2026 г. „Аурубис България“ ще спестява около 25 000 т CO2 емисии годишно.

- Устойчивост... Как в свят на промени се грижите устойчивото развитие да е факт в „Аурубис България“?

- „Аурубис“ се стреми към устойчив и печеливш растеж – това е част от нашата ДНК. Като индустриален лидер ние виждаме устойчивостта като наша мисия и съществена част от собствените ни бизнес дейности. По-конкретно това означава, че оценяваме новите инвестиции на основа на ясно дефинирани цели, в които именно устойчивостта е важен фактор при вземането на решения. „Аурубис“ е международна и устойчива мрежа от предприятия и в съответствие с нашата стратегия полагаме основите за по-голям растеж в рециклирането, както и решително задвижваме декарбонизацията.

- Какво предизвикателство е постоянното подобряване на оперативната ефективност?

- Непрекъснато укрепваме нашия бизнес модел чрез проекти за органичен растеж и повишаване ефективността на уникалната ни производствена мрежа, за да увеличим възможностите и производителността. Дигитализацията със сигурност е важен двигател за подобряване на производствените ни процеси. Всеки завод във всяка

страна има свои специфични силни страни, свои предизвикателства и условия, при които работи - независимо дали в Германия, България или Белгия. Въпреки това с разширяването на мрежата от заводи експертизата, производителността и ефективността на „Аурубис“ нараснаха значително.

- „Аурубис“ и грижата за околната среда – какво е добре да знаят всички, които не са имали възможност да влязат в завода и да видят как тя се осъществява?

- Заводът в България стана част от мрежата на „Аурубис“ през 2008 г. Оттогава сме инвестирали сериозно в различни проекти за подобряване и разширяване, с приоритет в областта на опазването на околната среда. Соларните паркове помагат за намаляване на емисиите на CO2 и за подобряване качеството на въздуха. Друг пример е инвестиционният проект за модернизация на преработката на шлака: със завършването му през 2026 г. охлаждането на шлаката вече няма да се извършва в ями, а в над 200 шлакови съда. Настоящият процес на охлаждане е одобрен метод в индустрията. Въпреки това с новия подход за обработка на шлака „Аурубис“ отново ще надхвърли сегашните екологични стандарти. Нашите производствени процеси отговарят на и дори надвишават местните законови стандарти по отношение на опазването на околната среда и ние непрекъснато подобряваме тези дейности.

- „Аурубис“ е в България от 2008 г. насам. С какво нашата страна продължава да ви привлича като място за производство?

- Има няколко важни причини за дейността ни тук: Извличаме голямо предимство от дългогодишния металургичен опит на колегите ни в България и се възползваме от тех-

ните богати умения в устойчивото и ефективно производство. Освен това инфраструктурата и възможностите за развитие предлагат много предимства - високо ценен обмен с местните подизпълнители и партньори, с които работим.

- Какво още бихте искали да промените и да развиете в „Аурубис България“?

- „Аурубис България“ играе централна роля в нашата междуна-

родна мрежа от заводи и искаме да продължим да укрепваме тази позиция. Непрекъснато анализираме как можем да направим производството ни тук още по-устойчиво и ефективно. За мен е важна и нашата програма „Красивото Средногорие“, тъй като имаме дългосрочен ангажимент към региона и общността. Подкрепяме общините в сфери като образование, здравеопазване, култура и околна среда. ⑩

Роланд Харингс е главен изпълнителен директор на „Аурубис“ от 2019 г. Завършил е машинно инженерство в RWTH Аахен. Кариерата му започва в международния доставчик на автомобилната индустрия Webasto AG в Стокгопф, Германия, и преминава през алуминиевите компании Alcan и Novelis - Швейцария. След това е главен изпълнителен директор на производител на медни продукти MKM GmbH, в Hettstedt, Саксония-Анхалт.

Енергийният преход:

КОЙ ЩЕ ПРОГЛЕДНЕ

Проф. Йонас Пук насочва критичен поглед към начина, по който се осъществява „ЗЕЛЕНАТА“ ТРАНСФОРМАЦИЯ

▲ Яна Колева

Енергия - това е нещото, без което днешното човечество не би могло да живее нормално. Зелена сделка, енергийна трансформация, отказ от минералните горива, възобновяема енергия от вятър и слънце, батерии за съхранение на енергията... Пътят към ада е осеян с добри намерения, казват. Но и пътят към новата енергийна трансформация, с оглед да намалим климатичните промени, е постлан със същото. Или всичко е привидно? Или не си задаваме нужните въпроси? Или приемаме за отговори само онези, които вземащите решения искат да чуят? Или като щрауси си заравяме главите в пясъка, за да повтаряме само онези тези, за които се отпусна финансиране, и продължаваме напред. Но който сее вятър, жъне бури. И ако не искаме бурите да ни достигнат, нека да отворим очи, докато все още не е късно. Задачата не се решава само от един човек, нито само от една държава, нито само от един континент. Земята е една за всички.

Проф. Йонас Пук, академичен директор на магистърска програма „Енергиен мениджмънт“ в Академията за ръководители към Виенския икономически университет, с критично око разглежда как се извършва енергийната трансформация. Той създава „Азбука на енергийния преход“, с която опровергава най-разпространените митове по темата и поставя въпроси за бъдещето на нашата планета, които се пренебрегват. Ето част от тях:

Аргументи против ядрената енергия: Много страни по света разглеждат ядрената енергия като „зелен“ източник. Това не е напълно честно. Вярно е, че производството и използването на тази енергия не

причинява почти никакви емисии на въглероден двуокис, но не е така по отношение на други емисии. Ядрените отпадъци трябва да се съхраняват,

като съдържащите се в тях радиоактивни елементи имат период на полуразпад от няколко десетилетия до милиони години. Ако някой е вярвал, че

ядрената енергия е 100% безопасна, то инцидентите в Чернобил и Фукушима доказваха обратното. Проблемът с ядрената енергия не е вероятността от инцидент, а потенциалните последици, ако такъв се случи.

Бум на батериите: За да осъществим успешно преминаването от изкопаеми горива към възобновяеми енергийни източници, ще трябва да намерим по-ефективни начини за съхраняване на енергията. Особено при възобновяемите енергийни източници (ВЕИ) това не е никак маловажно - вятърните турбини ще произвеждат енергия само когато има достатъчно вятър, а без слънчева светлина няма как да се получи енергия от фотоволтаиците. За да се реши този проблем, в момента се използват литиеви батерии. Сложното тук е, че за про-

изводство на тези батерии са необходими редкоземни елементи. В икономически план тяхното неравномерно разпределение по света е основно предизвикателство. Китай доминира в производството им със своя дял от над 60%. Ако редкоземните метали се превърнат в петрола на XXI век, как това ще се отрази на геополитическите структури по света?

Вечната машина на кръговата икономика: Кръговата икономика, в която всички ресурси, вложени в системата, може да бъдат използвани отново по един или друг начин, е мечтата на всеки икономист за безкраен и по дефиниция устойчив кръг. Оформянето на производството и потреблението по начин, който гарантира, че съществуващите материали и продукти се споделят, отдават пог-

наем, използват повторно, поправят, преработват и рециклират възможно най-дълго, ще допринесе много за успешния енергиен преход - дори и без вечния двигател на напълно кръговата икономика.

Грагските утопии: Урбанизацията е едновременно възможност и заплаха за опазването на климата. Градовете причиняват най-много емисии, но те също може да са пионери в промените, необходими за енергийния преход: зелени сгради, ефективна инфраструктура, устойчива мобилност чрез споделяне на велосипеди или автомобили. Устойчивото земеделие за производство на храната, необходима за голям град като Виена, се развива извън границите на населеното място. И е добре да се намерят регионални подходи в осигуряването с храна на урбанизираните райони.

Електромобили: Електрическите коли не са толкова екологични, колкото изглежда: суровините, необходими за техните батерии, както и самият производствен процес създават огромни емисии. Въглеродният отпечатък на електрическото превозно средство зависи от източника на електроенергия, използван за захранването му. Огромна роля играе и начинът, по който автомобилите и особено техните батерии се изхвърлят след изтичане на експлоатационния им срок. Наличните в момента методи за рециклиране все още са крайно недостатъчни. В крайна сметка може би трябва да се замислим дали концепцията за притежаване на автомобил не е остаряла и как общественият транспорт може да замени колата по смислен начин - особено в селските райони.

Жизнеспособна електропреносна мрежа: Едно основно предизвикателство пред енергийния преход е адаптирането на електрическите мрежи към новите реалности. Това е проблем не само за развиващите се страни, но и за Европа и САЩ, които ще трябва значително да модернизират своите мрежи. Проблемът е особено сложен, защото в електропреносната система се подава все повече електроенергия от възобновяеми източници. Работата на доставчиците на електроенергия стана много по-трудна, тъй като зелената електроенергия е по-нестабилна по отношение на времето и интензивността, с които се произвежда, в сравнение например с електроенергията от газови електроцентрали. Когато има силни

колебания, претоварването на мрежата и прекъсванията са по-чести. Регионалните и националните мрежи са се влошили дори във високо индустриализираните страни и не отговарят на най-новите стандарти, което налага значителни инвестиции за подобряване на това положение. Развиващите се страни имат да наваксват още повече. Важно е да се има предвид, че дори и без енергиен преход ще са необходими значителни инвестиции поради възрастта и състоянието на много мрежи.

Зелени надежди за водорода: Много хора смятат, че водородът е обещаващ източник на енергия. Това важи с особена сила за секторите, които се оказва трудни за декарбонизиране, сред които части от химическата промишленост и производството на стомана. Това, което понякога се пренебрегва, е, че съхранението и транспортирането на водород е скъпо и изисква сложни технологии. Само зеленият водород, който се произвежда от възобновяеми източници, е наистина без емисии. Експертите са разделени по въпроса за водорода и докато някои го смятат за Свещеният граал, други го намират за моментна мода, която скоро ще бъде заменена от други технологии.

Инициативи за възвръщане: Проблемът с изменението на климата може да бъде решен само с общи усилия по цял свят. Глобалните цели за опазване на климата може да бъдат постигнати само ако голям брой държави дадат своя принос. Ако емисиите трябва да бъдат регулирани, единственият възможен начин е това да бъде глобално съгласувано.

Иерархия на справедливия преход: Всички може да се съгласим, че не е добре енергийният преход да се осъществи за сметка на социалната справедливост, както се изразява в често чувания призив за „справедлив преход“. Как да се запазят или трансформират работните места в индустрията на изкопаемите горива? Повишаването на цените ще забави значително икономическия растеж, особено в по-слабо развитите региони на света. Това би било несправедливо, защото ще накаже онези, които в исторически план са най-малко виновни за глобалното затопляне. Ето защо държавите

трябва да следят социалните последици от всяко технологично решение, което обмислят, както на индивидуално, така и на национално равнище. Това е единственият начин този преход да бъде справедлив.

Комуникация за климата: Трябва да намерим ефективни начини да съобщаваме колко спешна е борбата срещу изменението на климата. Малките стъпки може да доведат до огромна промяна: купуване на регионални продукти, съзнателно пазаруване (в света се изхвърлят 1,3 млрд. т храна, което представлява една трета от общото производство; в същото време селското стопанство е сред най-големите източници на CO₂ в света), намаляване на стайната температура с 2 °C през зимата, изключване на осветлението и регулиране на стайната температура, когато си лягате... Спийкът е безкраен. Необходими са ясни и убедителни аргументи, споделени в обмислени и координирани осведомителни кампании, разбираеми за всички.

Лекции за начина на живот: Многобройни проучвания показват, че нарастващото богатство е свързано с увеличаване на емисиите на CO₂. Нуждаем се от интелигентна стратегия за прекъсване или поне отслабване на връзката между повишаването на жизнения стандарт и увеличаването на емисиите на CO₂. Това не може да бъде постигнато без ефективно международно сътрудничество. Борбата с изменението на климата има шанс само ако държавите по света си сътрудничат изцяло в това начинание.

Морски импулс: Енергията от океаните и моретата може да има значителен принос за осигуряване на енергийния преход. Съответните технологии са все още в начален стадий и предстои да бъдат решени много проблеми с опазването на околната среда. Това се отнася до въздействието върху флората и фауната, както и върху местното население и регионалния туризъм. Друг нерешен проблем е как енергията да се транспортира до крайния потребител, без да се загуби твърде много по пътя.

Научен зигзаг с нулеви емисии: Науката и изследванията ще трябва да играят основна роля в откриването и разработването на решения за борба с изменението на климата и реализира-

не на енергийния преход. Това включва както технологични иновации, така и изследване на социални, икономически и политически аспекти. Би било несправедливо цялата отговорност да се прехвърли върху плещите на изследователите. Компаниите също може да имат важен принос за енергийния преход, като заделят допълнителни инвестиции за научноизследователска и развойна дейност, насочена към иновации, свързани с енергийния преход.

Петролен оксиморон: Може да помислите, че растящите цени на петрола ще накарат потребителите да преминат към ВЕИ. Това е отчасти вярно, защото когато цените са високи, хората търсят алтернативни и по-евтини източници на енергия. Но това е само едната страна. Петролните и газовите корпорации са големи инвеститори във ВЕИ, тъй като те също са принудени да развиват нови бизнес модели в дългосрочен план. Но докато правят достатъчно пари от

продажби на петрол и газ, те са склонни да задържат инвестициите. Така скоростта на прехода е много по-бавна, отколкото може да се очаква.

Управление на нулевите емисии: За да ограничи глобалното затопляне, световната икономика трябва бързо да достигне нетни нулеви емисии. Това е монументална задача, изискваща грастични мерки във всички индустрии. Призракът на нарастващите цени на енергията, които грастично засягат просперитета и конкурентоспособността – нещо, от което се страхуват компаниите – също не помага. Но не всички производствени предприятия трябва да се тревожат. С изключение на играчите в енергоемките стоманодобивни и циментови индустрии, енергийните разходи на средна производствена компания възлизат само на един до три процента от общите ѝ разходи.

Финансовият сектор и енергията: Този сектор ще играе важна

роля във финансирането на енергийния преход. Все повече инвеститори искат да залагат на устойчиви каузи. Но в крайна сметка те избират инвестициите си в енергийни проекти според финансовите перспективи: каква възвръщаемост може да се очаква и какви са вероятностите. Занапред трябва да се постигне здравословен баланс между целите на социалната отговорност и търговската привлекателност за инвеститорите.

Цифровизацията и нейната дилема: Не би ли трябвало иновациите да допринесат за повишаване на енергийната ефективност и съответно за подобряване на енергийния баланс? За съжаление тази презумпция не важи във времната на цифровизация. Неведнъж сме се убеждавали, че иновациите не водят автоматично до намаляване на потреблението на енергия. Например в проучване на Morgan Stanley се посочва, че добивът на криптовалути изисква много

енергия и добивът само на биткойн поглъща количество електричество, сравнимо с годишното потребление на Нидерландия, или 0,5 % от световното потребление. Глобалният ръст в използването на изкуствен интелект предизвика експоненциално нарастване на търсенето на компютри и изчислителна техника, което върви ръка за ръка с търсенето на все повече и повече редкоземни метали, необходими за производството на съответния хардуер. В бъдеще това може да се превърне в пречка: неувържимият засега растеж на дигитализацията ще спре, тъй като ресурсите, необходими за това бързо развитие, ще станат недостъпни.

Мерките за опазване на околната среда и за разумното използване на ресурсите повече не бива да бъдат отлагани. Хората са склонни да имитират загриженост, но един ден природата няма да се трогне от съзидателните им. ☹

Скритите ефекти на ESG мерките

С ДОБРОТО НАМЕРЕНИЕ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ПРИРОДАТА СЕ ВЪВЕЖДАТ НЕДООБМИСЛЕНИ ПРАВИЛА, КОИТО ЗАСТРАШАВАТ ЕВРОПЕЙСКИЯ БИЗНЕС СЪС ЗАГУБА НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ И ФАЛИТИ, ПРЕДУПРЕЖДАВА ДОЦ. Д-Р МИЛЕНА АНГЕЛОВА

▲ **Татяна Явашева**

Ще спасим ли Земята чрез ESG (Environmental, Social and Governance) законодателство, мерки и отчетност, ще има ли конкурентоспособен бизнес в ЕС и в България и заваля ли се опасност добрите намерения за зелен преход да се превърнат в средство за масово поразяване на производствените компании – на тези въпроси отговаря доц. д-р Милена Ангелова:

ESG отдавна присъства в бизнес практиката под формата на корпоративната социална отговорност. С ускоряването на климатичните промени се създадоха три стълба – опазване на околната среда и осигуряване на устойчивост и управленски процеси, които да ги гарантират. Мнозина се питат реални ли са климатичните промени. Изследванията потвърждават, че от 1850 г. до сега температурата на Земята се е повишила с 1,5 градуса. Но учените регистрират, че такъв процес на затопляне тече и на множество планети от структурата на нашата галактика. Това поставя въпроса дали само човешката дейност влияе върху климата и доколко нашите интервенции биха могли да преобърнат тези процеси. Отговорите ще бъдат известни в далечното бъдеще, когато ние ще сме далечно минало. Със сигурност оставаме

отпечатък върху Земята

и е редно той да не нанася вреди. Човечеството няма да се върне в пещерите, въпросът е как да поддържа сегашния си начин на живот, като обаче актив-

но се грижим за околната среда. Това е безспорна необходимост, но не на цената загуба на конкурентоспособност в Европа, която е отговорна за едва 7% от световните въглеродни емисии. Време е Европа чрез климатичната дипломация да договори мерки, които да ангажират целия свят в този процес. В рамките на Зелената сделка виждаме тенденция да се инсталират слънчеви панели, да се купуват електромобили с батерии, които след това много трудно се рециклират. Така генерираме сериозен бъдещ проблем, но даваме и ръст на външни за ЕС икономики, като китайската. На практика

изнасяме въглеродния отпечатък

към други сгради за сметка на конкурентоспособността на европейските производители.

Европа прие акта за контрол на въглеродните емисии на своите граници (СВАМ), но прилагането му е свързано с множество проблеми и поставя риск от икономически войни.

Новото законодателство въвежда подробна система от показатели, които да подпомогнат компанията да станат устойчиви, като включват и мерки за намаляване на екоэффекта от стопанската дейност и за ефективно ползване на ресурсите под формата на кръгова икономика. Всичко това е разписано в Директива 2022/2464 на ЕС, свързана с

нефинансовото отчитане

От тази година тя е в сила за големите компании и поетапно от 2025 г. ще навлиза за дръжества, листвани на борсата, после за средния бизнес, а средните и малките предприятия може да отлагат прилагането до 2028 г. Но въпреки възприетия поетапен подход, лидерите на вериги за доставки вече изискват от поддоставчиците си, независимо от техния размер, да отчитат своята бизнес устойчивост. Много средни и малки компании получават обемисти въпросници, които оценяват тяхната устойчивост дори и за миналата година и изискват да се предоставя и доказателствен материал. Ако не съберат необходимия брой точки според лидера на веригата за доставки – или им се дава срок, в който да отстранят несъответствията, или получават предупреждение, че партньорството с тях се прекратява. Липсата на готовност от страна на компанията да са в крак с ESG отчитането се наказва с

отпадане от пазара

Регулатор на този ESG процес са европейските и държавните органи, които трябва да основат новите изисквания на пълна оценка на въздействието, което не е направено. Европейската комисия изчислява, че до 2030 г. в рамките на ЕС трябва да се осигурят над 700 млрд. евро допълнителни инвестиции годишно за зеления преход – за отчитане, целеполагане, назначаване на допълнителни експерти, включително в общо 24,3 млн. малки и средни предприятия в общността. Тази сума е съпоставима с годишния общ размер

отпадане от пазара

на френския и белгийския пазар на облигации. Засега процесът се финансира от МСП основно със собствени средства или кредити. Затова българските и европейските работодатели настояваме

Доц. д-р Милена Ангелова от Института за икономически изследвания към БАН е главен секретар на Асоциацията на индустриалния капитал в България от 2002 г. Тя е зам.-председател на SGI Europe – европейска организация на предприятията, предоставящи услуги от общ интерес. Член е на Европейския икономически и социален комитет и председател на Комисията по макроикономика, бюджет и финанси към Икономическия и социален съвет на България.

новото модерно

и навярно това са консултанти, търсещи начини да спечелят. Не съм видяла нито една компания, ентузиасирана от частта „Отчитане“. Според здравия разум усилията трябва да са насочени към инвестиции в нови технологии и опазване на околната среда, а не към твърде обемисто и неефективно отчитане. То подтиква към „грин уошинг“ практики, прикриващи наносияните вреди върху природата с кампанийни рекламни послания и показатели, но неефективни действия. Засега няма стратегия как да се противодейства на това опасно залитане, нито има яснота за прилагането на стандартите, липсват насоки за развитието на добри практики при масовото въвеждане на новите изисквания. Евросъюзът се представлява от огромна безлика администрация и с нея трудно се поддържа обратна връзка за всичко, което тя налага за изпълнение. Намирането на решения става бавно, а дотогава бизнесът е оставен да се справя сам с кризите и нарастващите предизвикателства.

Брюкселският балон продължава да се надува. Европа изостава поради законодателната инфлация, която настана с безпрецедентното количество нови нормативни актове, приети през зминалия мандат – в повечето случаи без пълна оценка на тяхното въздействие върху конкурентоспособността и без тест за тежестта им върху малките и средните предприятия. Това повече не бива да се допуска. ☹

читане изискват информация по 1100 показателя, пригружена с доказателствен материал. Всички компании от ЕС ще трябва да се отчитат два пъти – по нефинансовите и по международните счетоводни стандарти. В предприятията някой трябва да организира действията, които после да бъдат отчетени – да ги планира и осигури с ресурси, да ги пусне в ход, те да работят, да ги документира и едва тогава да ги отчете, като в същото време се грижи да изпълнява основната си дейност. Забвям ли конкурентоспособността, много от компанията ще стигнат до фалит.

Зелената сделка да бъде преразгледана

за да стане възможна за изпълнение и да не води до загуба на конкурентоспособност. Задача на публичните органи е да осигурят достъпни, прости, лесни и евтини за въвеждане инструменти, чрез които всяка компания да следи и да оптимизира разхода на енергия, въглеродния и водния отпечатък.

Нефинансовите стандарти на от-

читане изискват информация по 1100 показателя, пригружена с доказателствен материал. Всички компании от ЕС ще трябва да се отчитат два пъти – по нефинансовите и по международните счетоводни стандарти. В предприятията някой трябва да организира действията, които после да бъдат отчетени – да ги планира и осигури с ресурси, да ги пусне в ход, те да работят, да ги документира и едва тогава да ги отчете, като в същото време се грижи да изпълнява основната си дейност. Забвям ли конкурентоспособността, много от компанията ще стигнат до фалит.

Някои с ентузиазъм припознават ESG като

ESG measures: hidden effects

THE ORIGINALLY GOOD INTENTION FOR PRESERVING THE NATURE IMPOSES SOME THOUGHTLESS RULES THAT THREATEN TO ERODE THE EUROPEAN BUSINESS COMPETITIVENESS AND MAY CAUSE BANKRUPTCY, WARNS ASS PROF DR MILENA ANGELOVA

✍ Tatyana Yavasheva

Will we save the Earth through ESG (Environmental, Social and Governance) legislation, measures and reporting, will the EU and Bulgarian business be competitive and is there a threat to turn the good intentions behind the green transition into a mass destruction tool that may hit the real sector - these questions are answered by Ass Prof Dr Milena Angelova:

ESG is quite well known to the Business community - also in its earlier form of corporate social responsibility. Following the rapid climate change development, three pillars have been established - environmental, sustainable and governance, as to cover and safeguard the relevant policy and action towards climate neutrality.

Many people keep questioning how real the climate changes are. Studies confirm, that since 1850, the Earth's temperature has increased by 1,5 °C. But scientists also have registered that such a warming process is currently going on many planets within our galaxy. All these elements question if the human activities alone are the reason for climate changes, and how efficient the human responses to this crisis can be. The answers will be known for sure in the distant future, when we all will only be a distant past. But it is crystal clear that

The Mankind leaves its footprint on Earth

and it must prevent any harm. We shall not return into the caves, yet the big question is how the human beings can

maintain their way of life while the same time takes due care for the environment. This is an unconditional necessity, but shall not come at the expense of losing competitiveness in Europe, as EU accounts for only 7 % of the world's CO2 emissions. Therefore, it is high time that Europe engages in climate diplomacy and negotiates common commitments and measures at global scale. The European Green Deal gave rise to a trend of installing more and more solar panels, of buying more and more electro mobiles with batteries that are difficult to reuse and recycle. This generates serious problems for the future, while at the same time generates growth for third-countries' economies - like the Chinese one. That means in practice that

Europe exports its CO2 footprint

to other countries at the expense of European's producers' competitiveness.

Europe has adopted Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM), but its enforcement entails many practical problems and creates risks of economic wars. New legislation establishes a detailed system of indicators, which aim at helping the companies become sustainable, by adopting measures for preventing the negative effects of the business activities on nature and for effective use of resources following the circular economy principles. All these elements are covered in a great detail by the Directive 2022/2464 for

non-financial reporting

Being in force as of this year for

the largest companies, it will become obligatory gradually as of 2025 also for the listed companies, than for the midcaps and SMEs can opt-out until 2028. Nevertheless, in spite of this gradual approach, the value chain leaders have already started to request from their sub-contractors - irrespective of their size, to report on their sustainability. Many SMEs are receiving lately quite lengthy questionnaires that assess their sustainability even for the past year and request proof to be presented. On this basis, their performance is ranked and if the score is not high enough according to the value chain leader's evaluation, the respective SME is called either to take corrective measures within certain period or to leave the value chain. That means that the lack of preparedness for ESG reporting is being punished with

being cast out of the market

The EU and member states institutions are regulating the ESG process and they

Assistant professors on Marketing and Sustainable Development at the Economic Research Institute at Bulgarian Academy of Sciences, Dr Milena Angelova has been serving as Secretary-General of the Bulgarian Industrial Capital Association since 2002 and as SGI Europe Vice-President since 2011. She's been a Member of the European Economic and Social Committee since 2007 and chairs the Macroeconomic committee of the Bulgarian Economic and Social Committee.

shall base their decisions and actions in that regard on a sound and comprehensive impact assessment, which was missing in the CSRD. The EC estimates that in order to deliver on 2030 sustainable transition goals, the EC shall provide additional investments amounting at 700 billion of euro per year - for reporting, goals setting, employing additional experts, including in 24,3 million SMEs. This amount is comparable to the cumulative size of the French and Belgium annual bond markets. These needs still are funded in the case of SMEs mainly by own-resources or credits. That is why, we - the Bulgarian and European employers insist

The Green Deal to be recalibrated

In order to make possible its implementation without endangering the competitiveness. The public bodies shall make available simple, accessible, easy to implement tools that will allow every company to monitor and optimize its energy consumption and carbon and water footprint.

The standards for non-financial reporting require information on 1 100 indicators, accompanied by proofing documents. All European companies shall report twice - according to the requirements of the non-financial

reporting standards and of the international accounting standards. In order to report, enterprises must first actually undertake respective actions - and before that they need to plan those actions and to provide them with the necessary resources, while at the same time keep performing their core business. The stakes are high - if they fail, they will be threatened by bankruptcy.

Some people are enthusiastically recognize ESG as

the new modern

and in most of the cases those are consultants, perhaps expecting increase of their market share. I have not met even one company that is enthusiastic for the excessive reporting burden. The sound logic suggests that enterprises shall focus their main efforts in investing in new technologies and preserving the nature, instead in excessive, burdensome and repetitive reporting. The latter may motivate 'green washing' practices, that run the risk of covering harms done to nature with

glamorous public and advertisements campaigns and demonstrative, but not really effective actions. Currently we lack effective strategies to counteract this dangerous trend, nor we have clarity on how the standards are to be implemented based on guidelines and good practices that only can come as a result of mass implementation. The EU is ran by huge, faceless administration, with whom it is difficult to connect and provide feedback on practical cases related to enforcement. Solutions are found too slow, and meanwhile the business is left alone to handle crisis and growing number of challenges.

The Brussels bubble keeps blowing. Europe keeps lagging behind - also because the recent regulatory inflation, which is caused by the unprecedented amount of legislative acts produced in the current mandate - quite often without extensive impact assessment, without competitive and SME test. This shall not be allowed to happen in the future. 13

Двигателят и спирачката на ТРАНСПОРТА И ЛОГИСТИКАТА

ЕЛЕКТРОННА ТОВАРИТЕЛНИЦА, ПОДОБРЕНА ИНФРАСТРУКТУРА, ПЪЛНОПРАВНО ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ В ШЕНГЕН ЩЕ ДАДАТ УСКОРЕНИЕ НА ТОЗИ БИЗНЕС

▲ Тони Григорова

Сектор „Транспорт и логистика“ полага големи усилия да остава сред лидерите в транспортните услуги в Европа. Българските компании продължават да се борят за основни права като достъп до единния пазар и свободно движение на стоки. Натискът над този бизнес е голям и идва също от лошата инфраструктура, липсата на работна ръка, половинчатото при-

емане в Шенген, засилващите се ограничения заради Зелената сделка.

„Свикнахме да минаваме от избори в избори, но

ГОЛЕМИТЕ НЕЩА

за бизнеса продължават да не се случват. С всяко следващо правителство и с всеки следващ министър на транспорта ние преповтаряме едни и същи тези, които преди това сме говори-

ли пред друг техен предшественик. Винаги срещаме разбиране, нашите предложения им изглеждат разумни, актуални, важни, значими, изпълними, но... действия няма. Очакванията са новите министри на транспорта, на регионалното развитие, на електронното управление и на финансите да предприемат действия, за да дадат зелена светлина за развитието на сектор „Транспорт, спедиция и логистика“ – казва доц. д-р Момчил Антонов,

директор на Националното сдружение на българските спедитори. Секторът има големи амбиции, но се препъва в големи трудности. Бизнесът иска да се върви

към дигитализация

която да улесни процесите, инфраструктурата да се подобрява, като това не са само пътищата, а отново стигаме до липсата на адекватната жп инфраструктура, пристанищата не са в състояние да поемат целия трафик на товари, има нужда от интермодални терминали.

Дигитализацията на веригите от доставки е процес, който тече от години насам. Транспортният сектор не може да стои настрана от нея. Дигитализацията на процесите обаче продължава да чака по-добри времена – документооборотът остава постарому, вместо да се въведе електронната товарителница. Бизнесът е готов това да стане, но са нужни промени в Закона за автомобилните превози, Закона

за ДДС и в редица други нормативни актове, в които е записано, че документите са на хартия с погнус и печат, че на всеки контролен орган се представят копия... Това нововъведение изисква

промени в нормативната база

„На Запад „топлата вода“ вече е открита, ние не искаме нещо революционно, а държим да сме в крак с всички онези администрации и компании, които вече ползват такъв род улеснения“, настоява доц. Антонов. Той обяснява, че Протоколът за превозите на товари по шосе, който въвежда електронната товарителница, е ратифициран от България още през 2011 г. Но засега няма никакъв напредък по изпълнението му. Германия ратифицира този документ през миналата година и само няколко месеца след това електронната товарителница става факт. Гърция наскоро потвърди действието на Протокола на своя територия и се очаква скоро да въведе електронната

ЧИСЛАТА
ГОВОРЯТ

1 млрд. лв.

годишно – на толкова се изчисляват загубите на транспортния сектор от частичното приемане на България в Шенген

товарителница. „В България се имитират действия, но никога не ще да се захване с реална работа, тъй като не е достатъчно думата „хартиена“ да се замени с „електронна“, а трябва да се разработят нови правила и процедури и да се изградят системи за контрол от страна на държавата. Такъв ход е свързан с промяна на философията на някои процеси. Има европейски регулации Electronic Freight Transport Information (eFTI), които трябва не по-късно от година да влязат в действие и у нас. Но България не бърза да предприеме конкретни стъпки в тази посока. Постоянното отлагане от отговорните фактори в българските институции, несигурността и нестабилността на политическата система са основна причина големите инвестиции в областта на логистиката да заобикалят нашата страна“, е позицията на НСБС.

Липсата на ясна визия

и стратегия на държавно ниво за развитието на сектор „Транспорт и логистика“ демотивира потенциалните инвеститори да заявят какъвто и да било интерес.

Тол таксите са високи и не отговарят на качеството на инфраструктура-

рата, а тя не е в състояние да поеме наличния трафик по международните пътища на наша територия. Съответните контролни органи би трябвало да следят за претоварването на камионите. Превозвачите реагираха така на повишаването на тол таксите: „Вие искате да ни продадете торта, но ни предлагате празна кутия“.

Веригата на доставки започва от мястото на натоварване до крайната точка на разтоварване. И освен лошите пътища, другият голям проблем са граничните контролно-пропускателни пунктове (ГКПП). Има места, в които транспортът се забавя и често за часове и дни направо спиращо. Причините са много -

инфраструктурата няма капацитет

системите не са съобразени с трафика, човешкият фактор... Така придвижването на товарен камион от София до Букурещ понякога отнема три дни. Фактът, че не сме в сухопътния Шенген, е само един от факторите за подобно забавяне. Някои от видовете контрол може да се изтеглят извън ГКПП. Тези пунктове може да се дигитализират и автоматизират, да работят на база анализ на риска, пред-

лага доц. Момчил Антов. По оценка на НСБС системите, а и самите контролни органи не си взаимодействат. Крайно време е процесите да се оптимизират.

За да се развива по-добре секторът и да не се пречи на свободното движение на камионите, може да се разшири кръгът на

одобрение икономически оператори

(ОИО), тъй като са със специален статут на митницата. Те ползват опростени процедури, защото са доказали лоялност и пълно съответствие, стриктно спазване на правилата. В България в този списък са едва около 100 компании, като голяма част от тях са мултинационални спедиторски компании. Настояването е на основните пет ГКПП за ОИО да се обособи специална лента (Зелени коридори), през които техните товари да минават без спиране, само с предварително деклариране. Това би осмислило усилията на бизнеса да изгради свои системи за контрол, да обучава служителите си и да създава системи и непробиваеми правила. Друго благопожелание е „обслужване на едно гише“ (Single Window).

Жп инфраструктурата е в лошо състояние, почти не останаха потребители на товарни жп превози. В по-голяма степен става дума за транзитни преминавания, тъй като много от компанията, които разчитаха на железопътния транспорт, вече не работят. Пристанището в Солун изгради интермодален терминал в софийския кв. Илиянци, т. нар. сух порт. Но засега тази жп връзка няма нужната натовареност.

На глобалната сцена от около година насам се очертава

свиване на търсенето

на такива услуги - свиване на производството и на потреблението, на доставките. Свито потребление, повишени цени, проблеми и затруднения, които на определени територии изпитват морският транспорт и логистиката. Военните действия също преназначават транспортните маршрути. Въпросът не е само товарът да се достави от точка А до т. В, а за колко време и на каква цена.

Автомобилният транспорт поскъпва заради по-високите цени на горивата, на тол таксите, автотаркът

трябва да се обновява, работните заплати нарастват, конкуренцията е много голяма. От гледна точка на цени българските транспортни и логистични компании все още са конкурентни, качеството на услугата е високо. Идеята на Пакет „Мобилност“ е да се изравнят дисбалансите между тези, които спазват по-високи стандарти на работа, и онези, които търсят как да ги заобиколят. Секторът показва

умение да се адаптира

Той отвърща адекватно на всички предизвикателства. Цените на услугите са в постоянна динамика. Браншът бързо учи, проявява гъвкавост, той оцелява „въпреки“, а не „благодарение на“ определена подкрепа и закрила. Компанията са на много високо ниво, повечето са дигитализирали процесите и очакват и държавата да направи същата стъпка. Има фирми, които вече мислят в посока роботизирани складове. Големият проблем е, че държавата няма концепция за развитието на икономиката и това рефлектира върху всеки сектор, върху всяка организация. ☹

Ако показвахме, че инвеститорите са добре дошли в България, ситуацията щеше да е ПО-РАЗЛИЧНА И ПО ОТНОШЕНИЕ НА ТРАНСПОРТА И ЛОГИСТИКАТА, смята доц. Момчил Антов

© Pixabay

НА ФОКУС

Кое спъва развитието

- ✓ Браншът има големи проблеми с липсата на работна ръка, въпреки високото заплащане на международните шофьори, което е около 3200 евро средна заплата. Малко хора са готови да чакат с часове по границите. Наемането на работници от чужбина е силно затруднено от българската администрация. Презледът на документите на чужденец от институциите отнема до шест месеца.
- ✓ Проблемите с инфраструктурата са бич за транспортните компании. Сега сухопътният транспорт минава само през два моста над Дунав, а са нужни поне четири. През следващите две години преминаването ще е още по-трудно, тъй като съоръжението при Русе подлежи на ремонт.
- ✓ Загължителен е тунел под прохода „Петрохан“. Това е проект, чиято реализация се обещава от политиците от години, без реално да е направено нещо.
- ✓ Отсечката от 170-180 км път към Дунав мост-2 при Видин, за която от години различни правителства обещаваха, че ще бъде обновена, остава сериозен проблем. По това трасе всяка година стават над 70% от произшествията на бранша.
- ✓ Лошата инфраструктура, освен икономическите щети, води и до загуба на човешки живот.
- ✓ Зелената сделка и опитите да се намаляват вредните емисии чрез налагане на нови рестрикции без инвестиционна подкрепа - това е поредно предизвикателство за бранша.

Проф. Силвия Илиева, директор на институт GATE, и началникът на щаба на ускорителя на НАТО за нови технологии (DIANA) Морис Цимерман, на среща в София

Отбранителна бизнес СИЛА

БЪЛГАРСКИ КОМПАНИИ С ПРОБИВ В ПРОГРАМАТА НА НАТО ЗА РАЗРАБОТКА НА ПРОДУКТИ С ДВОЙНА УПОТРЕБА

Мая Цанева

Какво свързва един стартирач технологичен предприемач с кариера и експерт с опит в разработването на първата политика на НАТО за използване на големи данни и изкуствен интелект? Вероятно Диана – римската богиня на лова.

Тя помага на Янислав Трендафилов, основател на технологичния стартап Neurographica, да попадне точно в целта, когато кандидатства в акселератора

Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic (DIANA - програмата на НАТО, която подкрепя стартапи при разработката на идеи за продукти с възможна двойна употреба, орган на НАТО за стимулиране на иновациите в отбраната - б.а.).

Neurographica е единствената българска компания, която успява да се справи с конкуренцията на 1300 предложения за технологии с двойна употреба в съревнование за подкрепа и финансиране на идеите си. Създава специализирани интегрални схеми (чи-

пове) за изкуствен интелект (ASIC), базирани на т.нар. импулсни невронни мрежи (Spiking Neural Networks), които са инспирирани от биологичното функциониране на мозъка. Той разказва историята зад проекта си, който в България се развива с подкрепата на Института GATE и на Института по отбрана.

Борислав Банков, който координира участието на института в DIANA, познава добре силата на двойната употреба на изкуствения интелект. До 2022 г. работи в кабинета на помощник генералния секретар на НАТО по иновациите, хибридите и кибер предизвикателствата. Банков разкрива как се развива програмата у нас с фокус оценка, валидиране и верификация на проектите.

Разберете повече за новите възможности за отбранителна политика с технологии с двойна употреба от експертите:

БОРИСЛАВ БАНКОВ:

България се нареди до Германия по успеваемост в DIANA

Борислав Банков координира участието на Институт GATE в органа на НАТО за стимулиране на иновации в отбраната, DIANA

- Г-н Банков, как стигнахте до тази позиция и в какво се състои работата ви?

- Желанието ми за работа в организация, обединяваща науката и практиката, бе основният фактор, който ме доведе в GATE. Преди това работих по иновационни проекти в щабквартирата на НАТО. Един от тях бе DIANA. Основната ни цел е да изградим партньорства с български иноватори, предприемачи и инвеститори, които да се запознаят с ползите от програмата. Тя цели да развие технологии с двойна употреба. Те имат военно и гражданско предназначение, често са плод на усилията на интердисциплинарни екипи с различна експертиза.

- С какво погледът на тази програма се различава от европейските програми за иновации в отбраната?

- Целта на DIANA е да подпомогне създаването на стартиращи компании с отношение към сферата на сигурността, които са конкурентоспособни на свободния пазар. В този смисъл, ЕС и НАТО работят в една посока, но на базата на различни подходи, между които има синергия.

Ако НАТО ангажира иноваторите в началната фаза на тяхното бизнес развитие, за да могат те да изградят високотехнологични продукти и устойчив бизнес модел, европейските програми са възможност за сформирването на индустриални партньорства на по-късен етап от развитието на компанията.

- Защо развитието на технологиите с двойна употреба е голямата възможност за иновативните компании, които искат достъп до отбранителната промишленост?

- Технологиите с двойна употреба са естествена допирна точка между отбранителната промишле-

Институт GATE

ност и изгряващите иноватори и предприемачи. Често пъти те разработват технологии, които лесно могат да намерят приложение в сферата на сигурността, без техния първоначален замисъл или иновацията да са предполагали това. Единственото, от което компанията се нуждае, е да попадне в жизнена екосистема от експерти и инвеститори в сферата на сигурността и отбраната.

- Какви български и международни компании подоговоха идеи и концепции за участие в акселератора по програмата DIANA?

- Българските компании, които кандидатстваха за пилотната програма на DIANA през 2023 г., предложиха разнообразни идеи във всички приоритетни области и резултатът не закъсня: по успеваемост в DIANA България се нареди до Германия като Германия. Този потенциал бе демонстриран и реализиран не въпреки голямата конкуренцията а именно заради нея.

Следващата стъпка е да намерим нишата, в която да реализираме този потенциал заедно с трансатлантическите ни партньори. Конкретен пример в тази посока е сферата на информационната сигурност, в която българските предложения в DIANA се представиха изключително добре. Скоро DIANA ще обяви следващите възможности за кандидатстване в програмата, така че очакваме още по-добри предложения.

ЯНИСЛАВ ТРЕНДАФИЛОВ:

Основен фокус са върховите технологии

Янислав Трендафилов е изпълнителен директор на Neuromorphica (Невроморфика)

- Г-н Трендафилов, как създадохте Neuromorphica?

- Идеята за Neuromorphica се зароди през 2020 г. Имах възможността да изследвам интересни научни области. Попаднах на лекция на проф. Крис Елаясмит за импулсните невронни мрежи и темата за невроморфните технологии запали интереса ми. Най-общо казано, те имитират невро-биологичните архитектури в нервната система. Оттам идва и името на компанията. Поради тяхната сложност и комбинационност са по-слабо развити от конволюционните невронни мрежи, които разбираме като „изкуствен интелект“, но имат предимството да консумират няколко порядка по-малко енергия. Допълнително, за да развия идеята си, стартирах работа по дисертация в ТУ-София, което ми даде възможност да комуникирам с най-добрите учени в областта от цял свят.

Компанията привлече съмишленници с експертиза в проектиране на интегрални схеми, софтуерна архитектура, киберсигурност, графове и бизнес развитие. Това ни дава възможност за разрастване и работа по проекти в повече области.

- Вие сте с дългогодишен опит в ИТ индустрията. Как стигнахте до стратегически пробив в отбранителната индустрия?

- Дългогодишната ми работа в международни корпорации ми предостави възможността да натрупам опит в различни области. Въпреки това, преди създаването на компанията мога да се определя като външен за отбранителната индустрия. Но наблюдавах сложната геополитическа обстановка в света и, разбира се, разразилата се война в Украйна.

Въпреки своята консервативност, отбранителната индустрия

изпитва необходимост за висока иновативност, което предполага проучването за приложимостта на нови технологии и методи в поранен етап спрямо цивилната индустрия. Насочвайки нашата технология в тази област, не само ни позволява да я развиваме и да получаваме обратна връзка за продуктите ни, но и да разработваме необходимите ограничения, така че да отговаряме на етичните, лицензионни и регулационни принципи и режими.

- Какво насърчава и възпрепятства компанията като вашата да се развиват в тази сфера в България? Каква е средата?

- Основен фокус на компанията са върховите технологии (deep tech, science based), а те са капиталово интензивни и с висока степен на технологичен риск. Въпреки високите нива на научния интерес на екипа, е необходимо планиране, финансиране и реализация на продуктите, за да постигнем устойчивост и възможност за развитие на компанията. Предизвикателствата са много. От една страна е разбирането на потенциала на технологията и достъпът до съществуващата мрежа от лаборатории, институти и производствени мощности за микроелектроника, а от друга - малкият брой подготвени експерти с опит в областта. Допълнително, насочвайки технологията и към отбранителната индустрия, поради спецификата ѝ възникват и известни ограничения за работа на свободния пазар.

Като типична стартираща компания имаме изчистена организационна структура и възможности за гъвкавост. Предимно самофинансирахме развойната ни дейност. Отказахме предложения за pre-seed рундове от фондове за рисков капитал от чужбина поради ранното технологично ниво на готовност (TRL4). След края на програмата DIANA навлизаме в процес на набиране на финансиране и работа по грантови програми, като целим достигането на TRL6 в началото на 2025 г. и валидиране на технологията през индустриални партньорства.

- Как бихте обяснили накратко иновацията на Neuromorphica? Какви са практическите приложения на вашата технология? Каква е „двойната употреба“?

- Невроморфика е fabless B2B компания, проектираща чипове и процесори за изкуствен интелект в мобилни устройства (сегменти Edge AI или AIoT). Можем да работим с 10 пъти по-големи невронни мрежи, същевременно използвайки 10 пъти по-малко енергия. Изграждаме хардуерна платформа, която може да се интегрира във всякакви продукти - от детски играчки, през мобилни телефони и медицински изделия до автономни автомобили. Използваме технологии, налични на територията на Европейския съюз и неподлежащи на външна регулация. Това прави задачата пред нас по-сложна, но дава стабилност на линиите за доставка.

- Как влязохте в акселератора DIANA на НАТО? Каква беше конкуренцията и с какво спечелихте доверие?

- Програмата беше интересна поради фокуса си за двойна употреба - задължително условие е приложимост и в т.нар. цивилна индустрия. В допълнение, няма претенции към интелектуалната собственост на разработката, което в областта на върховите технологии е голям плюс.

Neuromorphica е първата българска компания, която е избрана в програмата DIANA на НАТО. Това, което е печелившо в нашето предложение, е комбинацията про-

blem-решение-екип-визия-амбиция. В първата кохорта на програмата предизвикателството беше насочено към високо конкурентната среда, но и налагането на българска компания и повишаване на репутацията ни като държава с потенциал за създаване на върхови технологии.

- Има ли достатъчно възможности за компании като вашата, за да се развивате?

- Страните от НАТО са най-големият производител и потребител на отбранителни технологии в света. В България срещам принципна подкрепа на доста нива, но има силен недостиг на технологии и ресурси. Международни програми като DIANA и European Defence Fund (EDF) подпомагат организации като

нашата, но трябва да има повече локални такива. Търсим възможности за връзка с ключови партньори и извън отбранителната индустрия в Европа в сферата на електрониката, изкуствения интелект, медицината, автомобилната индустрия, телекомуникационните компании.

- Константин Зографов от АФСЕА казва, че „по-нишовите и малките проекти са силата на българските фирми в рамките и на натовските програми“. Какви нови хоризонти чрез национални политики и бизнес възможности се откриват?

- Ние сме изключително креативни и гъвкави, което може да се счита за конкурентно предимство, но е и пречка поради ограничения ресурс, с

който разполагаме, и недостатъчно предвидимата и устойчива политическа система. Фокусирани сме към страните от НАТО. Компанията е алтернативен доставчик на големите играчи - nVidia, AMD, Intel. Това е част от анализа, който бе извършен в рамките на програмата DIANA. Нещо повече, ние сме единствената компания с такъв профил в Източна Европа и цял независимост от Азия и Америка.

Планираме всеки един от компонентите в нашата технология да е произведен в Европа. Това, което предлагаме, накратко са чипове с много по-ниска консумация на енергия, по-голяма компактност и адаптивност и по-висока изчислителна мощност (Edge computing). ☺

БЪЛГАРИЯ

по-добро място за живеене

АРХИТЕКТ БЕЛИН МОЛЛОВ СЛЕДИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА В РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И ДОБРЕ ЗНАЕ КАК ПРОЦЕСЪТ БИ МОГЪЛ ДА СЕ УСЪВЪРШЕНСТВА

▲ Яна Колева

На какъв етап на развитие са регионите в България, възползваме ли се от възможностите, които европейските програми ни дават, как да превърнем нашата страна в по-добро място за живеене – с тези въпроси се обръщаме към арх. Белин Моллов, който има завидна компетентност и визия как да активизираме за градеж целия наличен потенциал.

Сега сме в плановия период 2021-2027 г. Преди 25 г., когато членството в ЕС стана наша национална цел, започнахме да акцентираме върху регионите. Днес, в средата на третия планов период от присъединяването ни в ЕС, имаме достатъчно практически опит и е крайно време да предприемем решителни мерки за преодоляване на задълбочаващите се недостатъци във функционирането и броя на действащите райони на статистиката и планирането в България. Над 15 години пет от нашите общо шест района са на последно място от всичките 311 района в общността. У нас действат предимно политически и субективни съображения, липсва нагласа финансирането не просто да се усвои, а с него да се постигнат

осезаеми позитивни резултати

Приоритетни области са: икономика, социална политика, здравеопазване, благосъстояние и благоустройство, образование, туризъм, опазване на околната среда, култура и историческо наследство. И всичко се обвързва с професионалната подготовка на хората. Плановите за интегрирано развитие на общините за периода 2021-2027 г. позволяват кръстосано финансиране, за да може, когато даден

обект се обнови, не само външната среда да се подобри, но да се повиши и качеството на самото функциониране. Съгласуването и партньорството между различните фондове на практика е много сложно. Всичко зависи от

човешкия фактор

но в диалога най-често се отстояват не просто добрите крайни резултати, а определени интереси. За интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите общините са задължени да съгласуват помежду си намеренията за изграждане на обща инфраструктура, която е от взаимен интерес. Средствата ще се насочват само към проекти с голяма обществена значимост. Какво става в туризма – създадохме туристически центрове, къщи за гости, хотели – но изведнъж осъзнахме, че ни липсват хора, които да работят там, и започнахме да вънасяме кадри от чужбина.

Финансирането не е най-големият проблем. В такива комплексни проекти обикновено се появяват интереси, готови да наклонят везните в своя полза и да провалят добрите замисли от обществен интерес. Този подход се превръща във възпиращ фактор да се предприемат инициативи, които ще подобряват живота на големи групи от хора.

Преди 20-ина години със сдружение „Болкан Асист“ организирахме и проведохме

обществени форуми в българските общини

Дискусиите се провеждаха с няколко кръга от участници: кмет, общинска администрация, общински съветници; представители на бизнеса, на неправителствените организации,

природозащитниците, културните дейци, младежите... Имаше осигурено финансиране на проекти, одобрени от такива общински форуми. Габрово, Севлиево, Троян, Ловеч, Ябланица бяха сред най-активните. Тогава имаше ентузиазъм, подплатен с визия за развитие, екипност, прозрачност, и се постигаха резултати, защото всички заинтересовани страни имаха представителство и се намираше разбирателство. Направиха се много неща. Като малък пример ще дам изграждането на детската площадка „Шахматна приказка“ в Ловеч – радост за децата и гордост за града. Мина време, станаха промени във властта и днес площадката я няма.

За регионалните планове отговорната институция е Регионалният съвет на всеки от шестте региона. Тези региони трябва да са с население не по-малко от 800 хил. души и да имат общи природогеографски, исторически и други характеристики, да са административно-териториални единици. По-добро райониране за следващия програмен период би било

страната да се раздели на четири региона

Първият е Дунавският, който включва Видин, Монтана, Габрово, Велико Търново, Русе, Разград, Силистра. Вторият е Черноморският регион, в който е цялото Черноморие – с акцент туризъм, пристанища. В него влизат Добрич, Варна, Шумен, Търговище, Бургас, Сливен, Ямбол и Стара Загора. Възраженията са, че Бургас и Варна ще се борят кой от двата града да е център на тази териториална единица. Обзор например може да поеме такива функции. Третият е регионът, включващ Тракия, Родопите, Рила, Пирин, долините на Струма и Места,

© Красимир Сбръков

във това число влизат градовете Кърджали, Хасково, Смолян, Пловдив, Пазарджик, Благоевград. В гревността хората са се заселили по тези места, привлечени от балнеоложкото „злато“ – минералните извори. В четвъртия регион са София, София област, Перник и Кюстендил. Всеки ден

на работа в столицата

идват много коли с по един-двама души от близките населени места. Питам се защо нямат препитание там, където живеят? Защо по-малките населени места се обезлюдяват и дори да имат дадености за туризъм, те не ги използват? Община Елин Пелин не е голяма, но показва забележим индустриален размах – този опит може да е пример за други. Препоръчително е да се направи една съга с наземно метро от Перник, през Обеля, Централна гара, Подуяне до Казичене и към него да се свържат съществуващите спирки

на сегашното метро. Такъв проект ще реши много проблеми и ще намали потока на автомобилите.

Прег нас са три години

през които да приемем промените, свързани с обособяването на четирите региона, и в следващия планов период да се работи с тях. Икономиката, общините, инвестициите, инфраструктурата ще бъдат задвижени по друг начин, когато хората, които влизат в управлението, започнат искрено да спазват клетвата, която полагат, и дават всичко от себе си за благо на народа.

Време е да се възползваме от природните си богатства, от културното наследство, което имаме, и от таланта на хората. Дошъл е моментът да преосмислим държавното, общинското и цялото обществено управление. Но дали ще се намери воля за това... ☹

Арх. Белин Моллов е специалист в областта на устройственото планиране и градското развитие. Бил е директор на „Софпроект“ – Дирекция „Генерален план на София“, където е ръководил интердисциплинарни екипи за концептуални градоустройствени разработки. Бил е съветник в Столичния общински съвет, зам.-министър на МРРБ, съпредседател на преговорната позиция „Регионална политика“ по договора за присъединяване на България към ЕС. Ръководил е колективи за изработване на нормативна база в областта на устройството на територията и програми за регионално и пространствено развитие, управление на местно и регионално ниво, европейска интеграция и прилагане на кохезионната политика на ЕС. Участвал е в експертната група на Съвета на Европа за разработването на „Хартата на градовете“.

ЕЛИЦА ШОПОВА:

Клиентите са център в работата на

A1

УСЪВЪРШЕНСТВАНОТО МОБИЛНО
ПРИЛОЖЕНИЕ ЗА САМООБСЛУЖВАНЕ МОЯТ А1
ДАВА СВОБОДАТА АБОНАТИТЕ ДА КОНТРОЛИРАТ
УСЛУГИТЕ СИ, КАТО ДОБАВЯТ НОВИ И ПЛАЩАТ
ЗА ИЗПОЛЗВАНИТЕ БЕЗ УСИЛИЕ

Тони Григорова

- Г-жо Шопова, как в А1 се събират в едно фокусът върху финансовите резултати, който всяка компания има, и фокусът върху клиента?

- Краткият ми отговор е: „Без клиентите няма финансови резултати“. Отличното клиентско преживяване е приоритет и споделена цел за всеки колега в А1. Търсим начини да улесним живота на клиентите ни; да минимизираме ситуацията на неотговорени очаквания; да си партнираме и получаваме обратната им връзка. Стремим се потребителите ясно да усещат, че А1 е най-добрият избор за тях. Полагаме много усилия всеки контакт с нас да става още по-лесно и удобно и да води до удовлетворяващи резултати. Вярвам, че това е възможно само с комбинация от автентично и достъпно общуване, изграждане на доверие, но също богат избор от лесни и достъпни услуги. Неслучайно използваме и адаптираме все повече AI инструменти, които да подкрепят усилията ни в тази посока.

- „Клиентски опит“ – какво стои зад това понятие?

- Това е най-прецизният и точен измерител доколко „здравословна“ е връзката на всяка компания с клиентите ѝ. Навлиза във фината материя на човешкото съзнание, емоции, чувства, спомени, преживявания и определя въздействието, което оказваме върху потребителите чрез всяко наше действие или бездействие като компания, с отношението и принципите си. Клиентите избират А1, защото ни имат доверие и разчитат на разнообразни

те предложения, с които отговаряме дори на неосъзнатите им нужди за дигиталния начин на живот. Чрез добре оркестрираната съвместна работа, за да е доволен един клиент, се грижим всички - от хората, които осигуряват мрежата с най-добро покритие и високи скорости, през атрактивните оферти и удобните начини за онлайн пазаруване, до възможността да сключват договор с нас с няколко клика от всяка точка в България.

- Как събирате този опит и как правите обобщенията, които да подобряват политиката на А1 в отношенията с клиентите?

- Насърчаваме клиентите да споделят и оценяват нашите усилия. Ценим и вземаме под внимание обратната им връзка при създаване и подобряване на продуктите ни и каналите за обслужване. Измерваме нивото на удовлетвореност и склонност да ни препоръчат при всяко тяхно взаимодействие с колега - в онлайн каналите ни и в магазините. На тази база проучваме клиентското преживяване, идентифицираме области за подобрения в процесите, продуктите и каналите за обслужване. Инвестираме много внимание и използваме все повече нови методи за създаване на клиентски пътеки и анализиране на обратна връзка.

- Клиентската удовлетвореност сама по себе си не е константа. Кой е този ключов момент, който ви помага клиентите да остават удовлетворени? Как А1 гарантира приятно „потребителско изживяване“?

- Изводите от анализите на обратната връзка ни помагат да създаваме много подобрения. Обновеният по-

интуитивен дизайн на мобилното приложение Моят А1 например направихме след проучване на мненията на клиентите. Наред с това развиваме и задълбочаваме отношенията си с тях чрез лоялната ни програма А1 Клуб.

- Знаем, че времето е най-ценният ресурс. С какви нововъведения се стремите да пестите времето на своите клиенти?

- Тенденцията в световен мащаб е предлагане на гъвкавост и свобода хората сами да избират времето, в което взаимодействат с компаниите, чиито услуги използват. Затова предоставяме възможност за самостоятелна инсталация на Smart TV, Net Box и Wi-Fi рутери. Когато се налага техническо посещение при наши клиенти - даваме възможност те да изберат точния момент, в който да бъде инсталирана услугата в дома им. През 2023 г. значително усъвършенстваме мобилното приложение за самообслужване Моят А1, като направихме интерфейса още по-удобен и интуитивен. С него потребителите имат свободата да контролират услугите си по всяко време - добавят нови, плащат за използваните без усилие, в избран от тях момент. Най-новата функционалност в Моят А1 помага на всеки клиент да направи самодиагностика на ТВ или интернет и самостоятелно да реши техническото затруднение с напътствия от нас. Разрешаваме потенциални технически затруднения максимално прозрачно, като още от миналата година в Моят А1 предлагаме възможност клиентите да проследяват как вървят стъпките от процеса чрез А1 Тракер.

- Изкуственият интелект на-

влиза с най-бързи стъпки в технологичните компании. Какви „работни места“ има той в А1?

- Дигиталният виртуален асистент чат-бот АВА е чудесен пример как прилагаме изкуствен интелект в работата ни. От над 2 г. тя отговаря мигновено на клиентски запитвания по над 250 теми, като използва речник от над 15 000 думи на български език. Средно 2500 потребители си пишат с АВА всеки ден. Проучваме технологичните възможности да дадем на АВА и глас, така че клиентите да могат да разговарят с нея и по телефон.

- Защо един нов за телекомите клиент да избере точно А1? С какво задържате клиентите си да остават лоялни?

- За мен поставянето на клиента в центъра на нашата работа не е клиширана фраза, а реална мисия. Следваме клиента - от проактивни нотификации за важни събития, през компетентна помощ от колега за нестандартни проблеми, до умни self-service приложения за всички важни теми. Непрекъснато надграждаме възможностите и функционалностите в дигиталния виртуален асистент чат-бота АВА, портала Моят А1 и А1 Помощник, като същевременно разширяваме компетенциите на хората в екипа.

- Как си представяте комуникацията между хората един ден?

- Неограничено общуване с грижа за обществото и природата.

- Дигитализация, технологии, трансформация... Кое е това, от което не сте готови да се откажете?

- Фокусът върху нуждите на клиентите е най-важен в работата ни. Затова не бих се отказала да търсим обратна връзка от тях и да си партнираме при разработване на нови продукти и услуги. Благодарна съм за доверието, което ни дават. Това ни прави още по-мотивирани всеки ден да бъдем все по-добри, да правим контакта им с нас по-лесен, безпроблемен и удовлетворяващ, да осигуряваме най-новите и качествени технологии и дигитални услуги. ☺

Елица Шопова е старши директор „Клиентски опит и удовлетвореност“ и член на Лидерския екип на А1 България от 1 юни 2016 г. Тя е мениджър с близо 20 г. опит в маркетинга и в обслужването на клиенти. През годините е заемала различни експертни и ръководни позиции, свързани с развитие на продукти и услуги, управление на взаимоотношенията с клиенти и маркетингови проучвания и анализи. От 2008 до 2015 г. е директор "Обслужване на клиенти" във Виваком. През 2016 г. поема поста директор „Клиентски опит и удовлетвореност“ в А1. Притежава магистърска степен по маркетинг от УНСС.

© Алина Йотова

Бъдещето на ИНТЕРНЕТ НА ТЕЛАТА

**КАК ИОВ
УСТРОЙСТВАТА
ЩЕ ПОДОБРЯТ
ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
И ЩЕ ПРОМЕНЯТ
ЖИВОТА НИ ЗАВИНАГИ**

✦ **Мария Иванова**

Интернет вече превзема нашите домове, автомобили, битова електроника и всичко около нас. А какво ще кажете за човешкото тяло? С напредъка на технологиите през последните години границите между нашите тела и устройствата се размиват все повече. От умни очила, през слухови апарати до пейсмейкъри - те все по-уверено се

интегрират в нашето ежедневие. Носим ги, поглъщаме ги или ги имплантираме в телата си, за да подобрим зрението, слуха и сърдечната си дейност.

Последните иновации в тази област обаче обещава трансформация, при която устройствата ще се слепят напълно с човешкото тяло, осигурявайки синхронизация в реално време с външни системи и отваряйки нови възможности пред медицината и здра-

веопазването.

Границите изчезват

Днес терминът „Интернет на нещата“ (Internet of Things - IoT) вече е добре познат. Той описва мрежата от взаимосвързани устройства, които събират и обменят данни, превръщайки домакинските уреди, автомобилите и дори градовете ни в интелигентни системи. През 2016

г. обаче академикът и писател д-р Андреа М. Матвишин предлага нова концепция, наречена „Интернет на телата“ (Internet of Bodies - IoB). Тя надхвърля IoT, описвайки интеграцията на технологичните устройства с човешкото тяло и тяхната взаимна комуникация.

Това включва мрежа от свързани устройства, включително носими или имплантиращи се в човешко-

то тяло, които събират, предават и разчитат физиологични и биометрични данни. Подобна симбиоза между технологиите и здравеопазването предлага непознати до този момент възможности за персонализиране на лекарствената терапия, за мониторинг на заболяванията в реално време, както и за преодоляване на проблемите на пациентите.

Промяна

Представете си свят, в който умни импланти постоянно следят здравословното ни състояние, откривайки заболявания в ранна фаза и сигнализирайки за необходимост от лечение. Невропротези, които възстановяват функциите на убрени части от тялото ни, превръщайки се в истински продължения на човека. Добавена реалност (Augmented Reality - AR), която се интегрира в зрението ни, предоставяйки ни важна информация в реално време.

Д-р Матвишин описва три категории „Интернет на телата“ в зависимост от нивото на интеграция на устройствата в човешкия организъм.

Първото поколение е външно. Тук спадат смарт часовниците или пръстените, които използват сензори за проследяване на нашия сърдечен ритъм, брой крачки, нивата на стрес и други показатели, предоставяйки ни ценна информация за здравословното ни състояние. Както и умните очила, които функционират като камери, слушалки и монитори, разширявайки зрителното ни поле и предоставяйки ни информация в реално време. Според някои анализатори, към първата генерация се причисляват дори и смартфоните, които през последните години са се превърнали в продължение на тялото ни, давайки ни различни способности.

Второто поколение е вътрешно. Това са устройства, които не просто се носят, а се поглъщат или имплантират в тялото ни. Към тази група спадат пейсмейкърите с цифрови импланти, които следят сърдечната дейност на пациента в реално време и изпращат данни към лекаря му за ефективно лечение. Интелигентните протези, вградени в нервите и мускулите на нуждаещите се, давайки им усещането за подвижност и истинско продължение на тялото им. Както и цифровите хапчета, които предават медицински данни след поглъщане и помагат за по-лесното и ненапрягчиво проследяване на здравето.

Устройствата от трето поколение напълно ще се слеят с тялото, като същевременно поддържат връзка в реално време с външна машина и интернет. Тук попадат невро интерфейсите, които ще позволят директна връзка между мозъка ни и компютрите и ще отворят нови хо-

ризонти за общуване, образование и контрол на технологиите със силата на мисълта. Наноасемблерите (футуристична част от бързоразвиващия се сегмент на нанотехнологиите) ще ни позволят да изграждаме микроскопични устройства, интегриращи се в тялото ни, следейки здравето ни на клетъчно ниво и борейки се с болестите отвътре. Както и биопринтирането, което ще ни даде възможност да създаваме органи и тъкани, съвместими с нашето тяло и без риск от отхвърляне.

Интерфейсите „мозък-компютър“

Brain computer interface (BCI) е бързоразвиващ се технологичен бранш за решения, позволяващи управлението на компютри директно с мисълта. Една от компаниите в тази област е Neuralink - биотехнологичният стартап на милиардера Илон Мъск. В сърцето на разработките му стои миниатюрният чип Link, който е с размерите на монета. Имплантиран под черепа, той има за цел да разчита

мозъчните сигнали на човека, превръщайки ги в команди за управление на външни устройства.

Първият пациент с мозъчен имплант на Neuralink постига забележителен напредък. Той е парализиран от раменете надолу мък и използва устройството, за да играе шах на своя лаптоп, да мърда компютърна мишка само с мисълта си, както и да комуникира с приятелите си чрез текстови съобщения, написани мислено. Въпреки че няколко седмици след процедурата Neuralink съобщава за някои проблеми,

те бързо са овладяни и днес компанията търси своя втори пациент, на когото да постави имплант.

Ползи и недостатъци

IoB крие огромни ползи за здравето и качеството ни на живот. Тази технология може да ни помогне да се преборим с хроничните заболявания, да подобрим спортните си постижения, да увеличим когнитивните си способности, както и да възприемаме света по нов начин.

Разбира се, IoB крие и своите пре-

дизвикателства. От етични дилеми, свързани с личния живот, през сигурността на данните и потенциалните злоупотреби - технологията изисква внимание и решения от отговорните институции, сред които са Агенцията за контрол на храните и лекарствата в САЩ (FDA) и нейните международни партньори.

Като цяло, подобна намеса в човешкото тяло е изключително нова територия за учените и е възможно те да се сблъскват с проблеми, каквито изобщо не са очаквали. Освен това, много от тези решения изискват хирургическа интервенция, която може да се окаже неприемлива за повечето хора.

Докато технологията продължава да напредва, тя повдига важни въпроси относно етиката, поверителността и сигурността на данните, които трябва да бъдат разглеждани, за да се гарантира нейното безопасно и ефективно използване.

Бъдещето на IoB

В бъдеще се очаква IoB технологиите да се развиват с все по-бързи темпове. Според компанията за пазарни проучвания Mordor Intelligence, глобалният пазар на свързани медицински изделия ще възлиза на около 66 млрд. щ. долара през 2024 г. и се очаква да достигне над 132 млрд. щ. долара до 2029 г. Това е годишен темп на растеж от близо 15%. Иновациите в тази област обещават революция в медицината и здравеопазването, чиито последици ще се усетят от всички.

Очакваните развития на технологията включват разработката на усъвършенствани биоматериали, които ще се сливат безпроблемно с човешкото тяло и няма да предизвикват възпаление или отхвърляне. В същото време лекарствата ще се доставят в имплантируеми капсули, които ще ги освобождават директно в засегнатите области, минимизирайки страничните ефекти и подобрявайки ефективността на лечението.

Освен това, интернетът на телата няма да е запазена територия само за хората. На пазара вече има продукти за свързване на селскостопански и домашни животни и проследяването на техните жизнени показатели от разстояние. Само времето ще покаже как IoB ще се развие в бъдеще, но едно е сигурно - потенциалът му за трансформация на живота (както на хората, така и на животните и на планетата ни) е огромен. ⑩

НАУКА

готова за бизнес

БЪЛГАРСКИТЕ УЧЕНИ ИМАТ ЦЯЛ НАБОР ОТ РЕШЕНИЯ НА РАЗЛИЧНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПРОБЛЕМИ И ТЪРСЯТ ПЪТИЩА И ПАРТНЬОРСТВА ЗА УСПЕШНАТА ИМ ПАЗАРНА РЕАЛИЗАЦИЯ

Яна Колева

Българската наука е готова да си партнира с бизнеса и дори самата тя е способна да създава работещ бизнес. В това се увери всеки, който присъства на форума „Наука за бизнес“. Тази година щеше да е неговото пето издание, ако пандемията през март 2020 г. не беше спряла всички публични изяви. Срещат ли се „двата бряга“ и говорят ли си, действат ли заедно?

Мост

За България е важно да се направи мост между науката и бизнеса, защото между научните изследвания и бизнеса има „голяма дупка“, и съм много благодарен на Изпълнителната агенция за насърчване на малките и средните предприятия (ИАНМСП) и на г-р Бойко Таков, че беше възприета идеята за организирането на форума „Наука за бизнес“. Това е един недостатък, който може да бъде преодолан само със стъпки от двете страни, вярва председателят на Българската академия на науките (БАН) акад. Юлиан Ревалски. По негови думи, след като държавата инвестира в научни изследвания, учените са задължени да го направят в оная част, в която изследванията може да доведат до иновации и да бъдат внедрени в икономиката. Това е единственият начин да имаме силна и конкурентоспособна икономика.

Богатство

Акад. Юлиан Ревалски отбеляза, че конвертируемото богатство на България - това са хората и техният иновативен капацитет. И затова е още по-важно да се направи този близък мост между науката и бизнеса: „Аз съм повече в теоретичната част на науката, но ми се иска да видя повече разработки, които са на висока степен на технологична готовност, и заедно с бизнеса те да бъдат доведени до про-

Красимир Свраков

мотипи, а след това бизнесът да ги индустриализира“.

Развоен център

С форума „Наука за бизнес“ искаме да покажем, че академията е отворена към бизнеса и може да помогне на цялата икономика. БАН може и трябва да играе ролята на развоен център на бизнеса, уверява г-р Бойко Таков, изпълнителен директор на ИАНМСП, съорганизатор на събитието. Според него науката е и бизнес, тя движи икономиката: „Говорим непрестанно за иновации и за това се отделят много финансови средства както на национално, така и на европейско равнище. Време е бизнесът и академичните среди да установят по-тясно сътрудничество“.

Финансиране

Отвъд добрите благопожелания и очаквания има „инструменти“ за насърчване на връзката „наука-бизнес“. През 2024 г. проф. Георги Ангелов, зам.-министър на иновациите и растежа от служебното правителство, посо-

чи две предстоящи процедури с общ бюджет от 86 млн. лв. по Програмата за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация (ПНИИДИТ), която Министерството на иновациите и растежа (МИР) администрира. Нейната цел е да насърчава сътрудничеството между академичния сектор и бизнеса, да развива иновационния потенциал на малките и средните предприятия и да осигурява подкрепа за авангардни научни и иновационни програми и проекти. Предстои МИР да обяви процедура „Малки иновативни грантове за малки и средни предприятия“. Бюджетът ѝ е 25 млн. лева и ще създаде предпоставки за широко използване на изградените модерни научни комплекси за решаване на реални проблеми на бизнеса чрез по-широко използване на капацитета на научните организации, центровете за върхови постижения и центровете за компетентност, като се предоставя финансиране за достъп до широк набор от наукоемки услуги, лабораторни изпитвания, анализи и експертиза. Създадените 16 центъра

за върхови постижения и центрове за компетентност в предишния програмен период може да бъдат въвлечени по-широко в научните изследвания и разработки съвместно между компании и изследователски институции. За тях е предвидено финансиране за устойчивост в настоящия програмен период и сътрудничеството им с компаниите би допринесло за постигане на пълноценни резултати и добавяне на стойност.

Още инструменти

Другата процедура, която МИР ще обяви, е „Зелени и цифрови партньорства за интелигентна трансформация“ с бюджет от 60.7 млн. лв. Тя ще повиши конкурентоспособността на малките и средните предприятия чрез превръщането на „зелените“ предизвикателства във възможности, които създават нови пътища за иновации, икономически растеж и качеството на живот и водят до намаляване на отрицателното въздействие върху околната среда и климата. За създаването на Фонд за технологичен трансфер предстои процедура за избор на финансов мениджър. Тя ще се води от Фонд на фондовете към МИР. По линия на иновациите в сектор Отбрана има още няколко финансови инструмента. Това са Ускорителят в областта на иновациите в отбраната в Северния Атлантик (DIANA) и Фондът за иновации на

НАТО. По инструмента DIANA може да участват както нововъзникващи фирми, така и развиващи се компании, съсредоточени върху такива технологии. Фондът на НАТО за иновации ще осигурява инвестиции във високотехнологични стартапи и компании, които имат потенциал за приложение в сигурността и отбраната, като по него може да се кандидатства с проекти по всяко време от годината.

Разработки

Сред добрите примери за успешни проекти между науката и бизнеса са: изграждането на квантово-комуника-

ционна мрежа, метод за рециклиране на отпадък от фармацевтичната промишленост, разработване и внедряване на процеси за извличане на колаген, иновационно решение за оценка на замърсяване с микропластмаси във водна среда. Форумът даде възможност екипи на БАН да представят научно-приложни технологии и проекти - например получаване на атомна енергия с хидростатично налягане, пилотна линия за производство на литиево-йонни батерии, 3D принтер за микро- и наноразмерни обекти, лаборатория за изпитване на водородни електрохимични преобразователи (водни електролизатори, горивни клетки, водородни електрохимични компресори), но също и прототип на „умна“ боксова круша за тренировки. В духа на зелените идеи се предлага метод и инсталация за преработка на градски битови отпадъци чрез изгаряне, а също и материали за обезвреждане на парникови газове. Сред разработките са: Биосензорна технология за детектиране на патогени, газове, пестициди; Създаване на огнеупорни мултиови керамични изделия с помощта на 3D принтиране; Износоустойчив и неомокряем бетон на основата на хидрофобни наночастици от въглеродни сажди; Метод за селективно извличане на вещества; Антимикробни геополимерни бои на базата на природен зеолит; Азотен тор с намалена загуба на азот; ДНК баркодиги технологии. Всички екипи са от български учени с опит и знания, изпълнени с готовност да доведат до успешна пазарна реализация своите разработки. ☺

Марияна Филипова с деца от школата

ОБРАЗОВАНИЕТО

което разширява хоризонта

Яна Колева

Образование е това, което остава, когато забравим всичко, което сме научили в училище... Затова нека проверим какво става в училище и какво ще остава, ако учениците забравят всичко, което са научили. Повод за това ни дава единственото по рода си глобално проучване на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), което е „лакмус“ за случващото се сред 15-годишните ученици. То беше представено в края на април и показва, че

социално-емоционалните умения

са решаващи за успеха в училище, за професионалната реализация и качеството на живот на младежите. Проучването се провежда за втори път и обхваща над 20 държави от четири континента, а Фондация „Лъчезар Цоцорков“ подпомага включването на България в него. У нас изследването е проведено сред ученици и учители

от училища в цялата страна. Целта е то да даде поглед върху това как социално-емоционалните умения благоприятстват повишаването на постиженията и успешната реализация на младежите. Фокусът не е да се сравняват образователни постижения на ученици от различни държави, по-скоро да се идентифицират области за подобрение. У нас 71% от 15-годишните имат нагласа да завършат висше образование, а 45% очакват да имат управленска позиция или професионална реализация, когато навършат 30 години. И двете очаквания са под средното ниво спрямо другите държави (съответно 84% и 57%). В България високите оценки по математика, български език и литература и изобразително изкуство са директно свързани с лична отговорност, сътрудничество и самооблагане, показва изследването. Извадката от учениците в профилирани гимназии в страната обаче показва

високи нива на тревожност

при децата. Това оказва влияние върху

тяхното състояние и социални взаимодействия. Факторите като силен академичен натиск и конкуренция в профилираните гимназии може да изострят симптомите на тревожност. Отвъд няколко области, които показват значителни различия, България се движи в крак със средните резултати на всички участващи държави и дори има обнадеждаващи данни. Така например 43% от българските 15-годишни ученици са удовлетворени от живота си, като за сравнение средно за участващи страни този дял е 31%. Връзката между социално-емоционалните умения и образователните и професионалните успехи на децата е по-ярко изразена в България от другите държави. Точно тези умения са ключ към благополучие, но са и фактор за ефективна образователна система.

Потърсихме за мнение две представителки на образователната система у нас, които имат опит в работата със същата възрастна категория. „Учениците в гимназиалния курс знаят, че пред тях стоят цели за реализация в живота, но доста от тях имат силата да се „отскубнат“, ако не физически, то само емоционално, от училищната среда и не искат да се ангажират с каквото и да било свежи идеи и креативни уроци. Има учители, които се стремят да разнообразят стандартните часове, те канят успешни личности, избегват учениците от класната стая, опитват да ги учат чрез преживявания – но често и това се оказва непривлекателно за младежите. Учениците лесно се влияят едни от други в демотивацията, а освен това

контролът на родителите е недостатъчен

Те са делегирани на учителите и училището пълната отговорност за обучението. Когато родителите не прекарват време с децата си, когато нямат съвместни дейности, когато образованието не е на почит, когато не се говори, че знанието се трупа всеки ден, че то е ценност, която носи големи ползи в живота – това не

е без последствия“, споделя Марияна Филипова, специалист в иновативните образователни практики и създател на първото в света Училище за квантови науки и технологии.

Учениците имат телефон, таблет, дигитално устройство, което ангажира тяхното време. Дигиталното общество трябва да си взеле в ролята и тези устройства да се ползват не само за игри, забавления и пропичаване на времето, а и с цел обучение. Скъсана е и връзката между родители и учители, така и децата лесно се измъкват от своите отговорности в училище.

Формулата

която може да промени картината на демотивацията и дистанцираността от учебния процес: „Времето в училище е време, в което всяко дете да се подготви със знания и умения, за да има повече и по-добри възможности за развитие и реализация след това“. Според Марияна Филипова искаме ли по-високи резултати, родителите трябва също да са включени в процеса. Тя смята, че учениците имат нужда да знаят как да използват изкуствен интелект, не само като потребители, а все повече и като негови създатели. Бизнесът бързо се променя и тази бър-

за промяна трябва да я виждаме и в образованието, което да е адекватно на живота и професионалните предизвикателства извън училище. „Никои изкуствено няма да поддържа остарели професии“, напомня тя. Връзката между бизнеса и образованието трябва да се засилва, това е важно за

професионалната ориентация

и осведоменост на учениците. Обучението с детски книжки, в които професиите са пожарник, шофьор на камион, ватман, полицай, медицинска сестра, е вече не съвсем адекватно към днешния момент, тъй като голяма част от децата се ориентират към технологични професии. Училището формира и познания, които са основа за вземане на бъдещи решения в живота, и този процес трябва да се подобрява.

Младена Германова-Шуманова е педагогически съветник и учител по философия в Професионалната гимназия по транспорт в град Сливница. Тя също с готовност споделя своя опит:

В часовете по философия правим практическите упражнения където учениците виждам себе си след 10-20 годи-

Димитър Цоцорков, председател на Надзорния съвет на „Асарел-Медет“ АД, вярва, че образованието е ключ към благополучието на личността и на обществото

ГЛОБАЛНОТО ПРОУЧВАНЕ СРЕД 15-ГОДИШНИТЕ, В КОЕТО УЧАСТВА И БЪЛГАРИЯ, НИ НАСОЧИ ДА ПОГЛЕДНЕМ КАРТИНАТА В УЧИЛИЩЕ И ДА ТЪРСИМ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПОДОБРЕНИЕ

• ЗНАНИЕ •

ни. Масово те отговарят, че не са мислили и им е рано да изграждат такава представа. Младото поколение е емоционално нестабилно. Децата не са уверени в себе си. Те са импулсивни, нямат търпение, бързо губят мотивация, отказват се при най-малката трудност. С телефоните влизат в свят на електронни игри и онлайн комуникация.

Спират да живеят истински живот

и да работят с ръцете. Сега децата пишат повече, а не са в състояние дори с ножица добре да изрежат един елемент. Младежите трудно се концентрират и малко помнят. Смятат, че нямат потребност да заучават факти, тъй като в интернет ще намерят всичко. При тази свърхинформация новите поколения имат нужда от хигиена на мозъка и това трябва да се има предвид и в изработването на учебните програми.

Силна страна на днешните деца е, че те са предприемачески насочени. Целият времето си. Искат ясни граници. Училището сравняват с работата в офиса. Ако някой се фокусира върху тези техни нагласи и разработи нов подход, ще се използва потенциалът на младите в далеч по-голяма степен. В професионалните училища може

да се създават учебни фирми

да се правят продукти. Има ученици, които от 15-годишни развиват стратегии за свой бизнес. Някои вече са си направили сайтове, като са ползвали безплатни приложения. Мислят как да натрупат богатства, но масово не искат да ходят в университетите, защото за тях това ще е загуба на време. Недостатък на сегашното младо поколение е, че не умеят да работят в екип и е добре да развият такава опитност. А щом предприемачеството им е интересно, то е желателно в училище да получат практически знания, които да са им полезни в тази насока.

Съвременното поколение не иска да мисли за утрешния ден. Отказват да правят планове за бъдещето с аргумента, че не знаят дали утре ще са живи.

Изпитват страх от несигурността

на днешния свят. Информацията от

Силна страна на днешните деца е, че те са предприемачески насочени, казва Младена Германова-Шуманова

всякакво естество днес стига много бързо до децата. Всичко, което виждат, ги обезсърчава и те не вярват, че може да влияят на утрешния ден.

Как да поставим учениците на правилната пътека по правилния начин? Има едно звено – ученическото самоуправление, от него може да дойде мотивацията. Всяко училище трябва да има Ученически съвет, в който да влизат най-будните и най-активните младежи. Те трябва да имат право да организират събития и инициативи, да присъстват на Педагогически съвет, когато се разглежда казус, свързан с техен съученик. Ако тези училищни ядра станат добре организирана мрежа в цялата страна, те постепенно ще станат позитивният пример. Всеки ще иска да е като най-добрите, които стоят начело. Има ученици, за които е важна и гражданската позиция. За младежите е от решаващо значение да видят, че в резултат на дейността на ученическите съвети стават качествени промени, да усетят уважението и ползите – да пътуват повече, да контактуват повече, думата им да се чува. Промяната ще настъпи, когато се убедят, че имат известна власт и влияние, че имат бюджети, с които да реализират някакви макар и малки проекти.

Някои свързват

ученическите съвети

с познати в близкото минало структури. Но дадем ли простор на тази нова форма, чрез включването в нея ще може да възпитаваме гражданското самосъзнание и доброволческата енергия у младите. Ученическите съвети ще са силен фактор в промяната.

Най-големият проблем в училище не са по-ниските резултати на някои деца, а апатията към всичко и липсата на мотивация да стават добри професионалисти. Семейството трябва да дава добър пример, родителите е време да се включват повече в живота на децата си, в това число и в училище. Хубаво е да има общи проекти на учениците, в които и родителите да участват, въпреки тяхната заетост.

Американският педагог Робърт Хътчис твърди, че образованието не е, за да развлича или да създава експерти и техници. То е, за да освободи мисълта на хората, да разшири хоризонтите им, да подхрани интелекта им, да ги научи да мислят правилно, ако е възможно. Дали е възможно нашето образование днес да стане такава? ®

PRINT YOUR BRIGHT IDEAS

billboard

www.billboard.bg

„НАШЕТО ЗЕЛЕНО УТРЕ“ направи Етрополе и Средногорието по-красиви

Учениците от 7 клас в Чавдар засадиха растения по програмата „Нашето зелено утре“ на Група Геотехмин

© ОУ „Св. св. Кирил и Методий“, с. Чавдар

НАД 5000 ДЪРВЕТА БЯХА ЗАСАДЕНИ В ИНИЦИАТИВА НА ГРУПА ГЕОТЕХМИН ЗА ПОСЛЕДНИТЕ 3 ГОДИНИ

Учебен час в оранжерията вместо в класната стая. Учениците от Основно училище „Св. св. Кирил и Методий“ в с. Чавдар ще учат по предметите Човекът и природата, Технологици и предприемачество и Биология сред растенията, които сами са засадили като част от програмата „Нашето зелено утре“ на Група ГЕОТЕХМИН. „През следващата учебна година ще имат изнесени уроци по тези предмети, защото ученето чрез правене е най-доброто. Колегите ще обясняват уроците по ботаника и коренната система на растенията“, разказа директорът на

училището Мария Дурчева.

В средата на месец май деца от шести и седми клас засадиха над 100 зеленчуци - домати, краставици, моркови, зелен фасул, грах, тиквички, пипер, патладжан и магданоз. „Планираме всяко дете да засее жълъди от различни видове дъб, както и семена от ясен и липа, подпомагащи живота на пчелите в района. Ще се научим как да садим фиданки от горски дървета, вечнозелени и цъфтящи храсти и цветя, за които да полагаме и необходимите грижи впоследствие“, обясни секретарят на община Чавдар Павлина Павлова. Ще се засеят 200 броя бук

от жълъд, за да може да се отглеждат дръвчета до 2-годишна възраст, след което да бъдат залесени в горските територии на община Чавдар. Учениците и техните учители ще вкоренят различни декоративни храсти и рози, за да може през пролетта да бъдат засадени в парковете и градините на общината. Така проектът ще надскочи пределите на училищната оранжерия.

„Целта на оранжерията е децата да се научат да засаждат, да отглеждат растенията, да проследяват развитието им. Преди години по друг проект бяхме взели жълъди и засадохме дръвчета. Тогава се породихте идеята, ако има условия, да продължим инициативата с учениците“, разказва Мария Дурчева. Тя гарантира, че през лятната ваканция грижата за расте-

Изпълнителният директор на Геотехмин Доминик Хамерс, кметът на Етрополе инж. Владимир Александров и генералният директор на Елаците-Мег д-р инж. Ивайло Николов (от ляво надясно) участваха в засаждането

© Геотехмин

нията ще се осигури от доброволческия клуб, от учениците от лятната академия и от учителите.

В програмата „Нашето зелено утре“ на Група ГЕОТЕХМИН от години участват ученици. Децата от училището в Челопеч направиха овощна градина, а учениците от Етрополе, Мирково, Чавдар, Златица, Пирдоп и Копривщица засадиха различни растителни видове в училищните дворове. Целта е да се учат да полагат грижи за растенията. Екип на Група ГЕОТЕХМИН проследи учениците от кои училища най-добре са отглеждали засажените дървета и храсти и те получиха награди, с които можеха да проведат училищни екскурзии до избрани от тях места в страната.

Програмата „Нашето зелено

утре“ се реализира от 2011 г., като в началото са засаждани горски територии, а в последните години се набляга на озеленяване на населени места в общините, в които дружествата от Група ГЕОТЕХМИН развиват дейност. Целта е да се полагат грижи за насажденията и има устойчивост на проекта. От тази година в програмата на Група ГЕОТЕХМИН е включена и община Антон. Там в инициативата участваха и децата от детска градина „Българче“, които засадиха цветя и обещаха да се грижат за тях.

През последните няколко години по програмата „Нашето зелено утре“ са засадени над 5000 дървета и храсти в Етрополе и Средногорието. Тя се финансира от четирите дружества от Група ГЕОТЕХМИН - Геотехмин ООД, Елаците-Мег АД, Геострой АД

и Геотрейдинг АД. В нея традиционно участва висшият мениджмънт и служители на компаниите, кметове, общински съветници и представители на общините. Благодарение на „Нашето зелено утре“ се озеленяват паркове и градини, площици и улици в различни части на населените места. Общините сами решават какви растителни видове ще украсят градовете и селата, в зависимост от особеностите на климата и почвите.

„С реализирането на програмата „Нашето зелено утре“ ние даваме нашия принос за създаване на по-красиви и по-зелени градски пространства, училищни дворове, паркове, градини. Целта ни е това, което правим, да е дългосрочно и да има траен ефект“, каза изпълнителният директор на Геотехмин ООД Доминик Хамерс. ☺

„Нашето зелено утре“ през 2024 г. започна в Златица. Участваха кметът, мениджъри на Геотехмин и Елаците-Мег, както и служители от дружествата дарители

МЕБЕЛ СТИЛ

с грижа за хората

ИСТОРИЯТА НА ЕДНА СЕМЕЙНА КОМПАНИЯ, КОЯТО УПРАВЛЯВА ТРИ ЗАВОДА И СЪС СВОИТЕ 630 ДУШИ ПЕРСОНАЛ ПРОИЗВЕЖДА ПРОДУКЦИЯ ЗА 25 ПАЗАРА

Татяна Явашева

„Производството на мебели за нас е приключение, което не приключва, а постоянно ражда емоции. Затова нашето мото е „Мебели с емоция“. Това казва Десислава Данева, съсобственик и търговски директор на „Мебел стил“ - най-големия производител на мека мебел в България. Трите завода на компанията не отстъпват на своите западни конкуренти. Българският пазар за тях е най-силният поради високите транспортни разходи по суша, които след пандемията силно са нараснали.

Компанията е семейна. Нейният основател е предал управлението и собствеността на двете си деца Иво и Десислава, израснали във фирмата и извървели пътя от най-ниското стъпало до върха. Той обаче все още държи изкъсо целия бизнес в ролята на управител.

Началото

„Аз съм вече 30 години в това предприятие и продължавам да се чувствам надарен и нагъхан - уверява инж. Илко Илиев, основател и управител на „Мебел стил“. - Първите матраци съм ги кроил на пода в хола. Преди това тапицирах кожени врати, каирах такси, бях дистрибутор на принтери, работех и като капитан на кораб... Но с брат ми привлякохме няколко работници и започнахме със символичен стартов капитал - от нулата, в база под наем, с направена машина. Наехме бивш цех за каруци и пейки. Постепенно започнахме да нарастваме. Още първия месец удвоихме капитала, но малките пари бързо се въртят. По онова време се оказа, че има ниша за матраци“.

Трикракото столче

Сега компанията има три завода за

производство на мека мебел - завод в Търговище, открит през 2008 г., после през 2015 г. отваря производството в с. Макариополско до Търговище, най-новият е в Попово и е заработил през 2017 г. „Това е идеята на трикракото столче, което не се клати. Заводите в Макариополско и в Търговище са свързани, работят във верижен принцип и ако единият потъне - потъва и другият. Заводът в Попово е самостоятелен като работа, той е балансир за компанията. Там, освен мека мебел, се произвеждат и матраци“, обяснява Илко Илиев и уточнява, че около 90 са продуктите към момента и се продават в над 25 държави. В „Мебел стил“ кръговата икономика е в действие, защото всеки отпадък намира ново приложение и дори остатъците от дунапен се влагат в облегалки и декоративни възглавници.

Без посредници

Големият възход идва, когато започват да работят с Китай. Тогава елиминират всички посредници в търговията с материали: „Търговците управляваха процеса, но и това време отмина, след като преди десетина години привлякохме китайски партньори, които да ни снабдяват

Основателят на „Мебел стил“ инж. Илко Илиев и неговата дъщеря Десислава Данева, която е съсобственик и търговски директор на компанията

с материали. С тази стъпка почти двойно падна цената на материалите, но не само за нас, а и за другите производители на мека мебел в България, тъй като ние не бяхме егоисти“. За да подпомагат колежите си от бранша, създават фирмата „Ем Ес трейдинг“. Тя продава материали за мека мебел в цялата страна и предлага иновативни методи за работа. Така материалите поевтиняват и българските фирми стават по-конкурентни на външните пазари.

Развойна дейност

„Мебел стил“ е една от малкото компании в бранша със собствено развойно звено, което създава моделите. Всеки диван е с около 200 страници документация. Между 7 и 10 хил. евро струва една такава разработка. Успешни са 2-3 от 10 модела. Всеки пазар си има спецификите - на модели, пла-

тове, цветове, форми. Затова в „Мебел стил“ са разбрали колко е важно да се работи и с клиентите. Компанията има добре изградена система за производство, която дава еднаквост на качеството в трите завода. Инвестиран са много средства в техника, но самото производство е твърде трудно и е с 12 отделни звена, които трябва да работят в пълен синхрон. Само три от тях са автоматизирани, всичко друго е ръчен човешки труд и няма технологичен сценарий това да се промени.

Пазарът диктува

През „Мебели Виденов“ си осигуряват присъствието на българския пазар. „Като производител стигнах до извода, че трябва да имаме най-добре продавани продукти, което означава поне 1000 броя от един вид на българския пазар, и в последните години такива са шест модела. С разумен бюджет трябва да създадем продукт, отговарящ на доброто качество, скорост на производство и доставка, но и като начин и удобство на използване в дома“, посочва инж. Илко Илиев. По негови думи „Мебел стил“ е еталон за ценообразуване. Компанията не надценява новите си модели и затова много фирми се отказват да ги имитират, тъй като не са в състояние да постигнат тяхната цена. Големият проблем на пазара на мебели е липсата на информираност на потребителите.

В ЧИСЛА

3 завода има „Мебел стил“ - в Търговище, Попово и с. Макариополско

55+ млн. лв. е общата инвестиция през годините в трите завода на „Мебел стил“

500 дивана дневно е общата им продукция

630 души работят в „Мебел стил“

• ПРОИЗВОДИТЕЛ •

Диванът в България е рядко купувано изделие. Търси се по-ниската цена, за която стои и по-ниско качество на вложените материали, което клиентът няма как да различи. Но от вложените в изделието материали зависи неговият комфорт.

Търговците у нас и в чужбина продават под своята търговска марка, затова „Мебел стил“ не създава краен бранд, разпознаваем от клиентите.

Отношения и организация

Характерни за тази компания са високата морална отговорност и социалната ориентация. „При нас работят много семейства и тук всички сме едно семейство“ – коментира Десислава Данева. Фирмата има „военна“ управленска структура, все пак нейният основател е бивш капитан на кораб. Със собствени средства са финансирани проект за управленска устойчивост на екипите. С друг проект са подобрили управлението на по-ниско ниво. Консултант е помогнал да създадат алгоритъм за по-правилно разпределение на фонд „Работна заплата“. Така постигат диверсификация в заплащането и най-добрият тапицер получава над 3 хил. лв. заплата, а други работват едва 1000 лв. Въпросът е в мотивацията на хората.

Социални придобивки

Над 20 нестандартни социални практики се прилагат в „Мебел стил“. Така с десни средства правят леви политики. Дотират храненето и всички работници може да обядват срещу 50 ст. дневно. Над 20 трудоустроени работят при тях. В трите завода има лекарски кабинети с общо трима фелдшери и един лекар. Извършват и платени медицински прегледи, които не са обект на ангажиментите, вменени от службите по трудова меди-

Младото поколение мениджъри – Десислава Данева и Мехмед Мизинев, оперативен директор на Забог 1 в Търговище

цина. Осигуряват безлихвени заеми за работниците, за да не ползват бързи кредити. Преди седем години откупили всички такива спасяеми задължения на хора от компанията. Оттогава насам работниците и служителите урегулират харченето си, подобряват своята финансова култура и от 80, които са имали нужда от спешен заем, сега са едва 5-6 души. Работниците имат карти, с които влизат в завода, като тази карта им предлага 12 услуги в града с намалени за тях цени. Те имат работно облекло под наем, плащано от работодателя на друга фирма. Поддръжката става от външния доставчик, който пере това облекло, гледи го и при нужда го ремонтира. За всеки голям празник по правило има подаръци и изненади. За 25-годишнината на завода всички 740 работници

получили 32-инчов плазмен телевизор, надписан с тяхното име. За Нова година в трите завода чрез томбола подарили 3 автомобила, 3 хладилника и 3 перални, но едно от условията за участие в нея е високата производителност. Имат и фонд „Помогни на колега“, който разчита основно на гарения от всички работници и служители. На колега от Попово, който си счупил крака, отпуснали 42 хил. лв., за да го спасят от ампутация.

Дисциплина

Инж. Илко Илиев управлява фирмата с няколко имейла през смартфона: „Така зная каква армия разполагаме и какво сме произвели в края на деня. Всеки ден резултатите се анализират и се поставят цели. Всяка сутрин пристигат имейли за наличния персонал в заводите. Ако се окаже, че има човек в неизвестност, той се търси“. Поради процедурата да издирват своите хора и да се грижат за тях, преди време с много перипетии помагат на човек от предприятието да оживее след инсулт.

Човешките ресурси

През миналата година е апогеят на компанията по отношение на хората – те достигат 740 души. Сега са около 630 човека. Това намаляние се оказва здравословно, тъй като целият фонд

ПЛЮС ТОВА

Преди 4 г. собствениците на „Мебел стил“ изграждат Забог за пелети в с. Алваново, Търговишко. Той работи изцяло с технологичен отпадък от производството, за разлика от други, които превръщат в пелети ценен дървен материал. Капацитетът е 200 т месечно. Преди две години вземат решение да направят единствения в България завод за производство на дървени къщи. Теренът е купен, очаква се през ноември-декември машините да пристигнат и скоро след това новият завод в Търговище да заработи. Паралелно с тази инвестиция отново в Търговище създават и най-големия в страната медицинско-естетически център.

ПО СВЕТА И У НАС

#СпогелямеВажното

bntnews.bg

• Б Н Т •

ВСЕКИ ДЕН
от 20:00 ч.

• ПРОИЗВОДИТЕЛ •

„Работна заплата“ се пренасочва към наличния персонал, а отсъп от производството почти няма.

Проблемът с кадрите обаче е огромен. Обучават ги сами, при наемането най-квалифицирани се оказват шофьорите. Млади хора имат и в трите завода, но тъй като повечето от младежите са обезпечени финансово от своите родители, те по думите на инж. Илиев не искат да работят. Големият проблем идва и от т. нар. „Европейска борса“ - „вратичка в закона“, която позволява на хора, работили за кратко в ЕС, когато се върнат у нас и се регистрират в бюрото по труда, да получават европейския си доход. Така все повече хора избират тази схема, развита и превърната от някои в „бизнес“. Тази практика остава все повече български предприятия без нужната работна ръка.

Професионалното образование

Дуалното обучение дава професия, но родителите предпочитат децата им да учат в гимназии. Професионалните училища на този етап се развиват по-трудно заради по-слаб интерес. За да има дуални паралелки, бизнесът

2-3 г. по-рано трябва да даде заявка в МОН. По-малките фирми не са в състояние да планират 3 години напред и това изискване ги плаши да поемат такъв ангажимент. А дуалното обучение дава шанс на учениците веднага след завършването си да имат адекватна реализация на пазара на труда.

Мерки след големия пожар

Преди 3 години и половина заводът в Търговище се запалва. Изгаря неговият голям склад с материали. Пряката щета е около 3 млн. лв., а непряката - около 4 млн. лв. Но още в нощта на пожара решават да купят съседния завод, за да може производството да продължи. „Това беше нестандартно решение и много смела моя постъпка, подкрепена от екипа“. След този инцидент само за две седмици възстановяват производството. Сега наново е изграден склад за материали с товарни системи. В трите завода вече има противопожарни системи от най-висок клас. Обучили са противопожарни мобилни групи. Вече имат и специален резерв от вода за евентуален аварияен случай.

Израстване

Собствениците на „Мебел стил“

дават възможност за кариерно израстване. Един от най-добрите примери е Мехмед Мизинев, започнал от най-ниското ниво и стигнал до оперативен директор на Завод 1 в Търговище. В предприятието е от 15 г. Работейки, завършил Лесотехническия университет. Ето как изглежда стилът на управление през неговия поглед: „От всичко си извличаме поука, гледаме напред, развиваме се и растем. Вкарваме иновации, инвестираме в хората и в нови машини и постоянно намираме нови възможности“.

Енергийната ефективност

Мебелното производство е енергоемко, затова енергийната ефективност е във фокуса на „Мебел стил“. През 2022 г. заменили цялото осветление в трите завода с LED осветителни тела. Инвестицията заедно със соларните панели за производство на собствена енергия възлиза общо на близо 1 млн. лв. По този начин осигуряват близо половината от необходимата им енергия.

Макар и производството да е много трудно, ръководството на „Мебел стил“ продължава напред и въпреки всички трудности не спира да развива нови проекти. 🌱

SMBG

НИЕ УПРАВЛЯВАМЕ ВАШИТЕ ОТПАДЪЦИ

 www.smbg.bg

Програмирай се за **УСПЕХ**

Татяна Явашева

Всеки има свое разбиране за финансово изобилие и за хубав живот, но когато човек прави повече от онова, което му носи усещането за щастие, той наистина става по-щастлив. Това казва инж. Зорница Пурова, специалист в работата с подсъзнанието. Тя помага на собственици на бизнес да преодолеят своите страхове и ограничения, които ги спират да имат мечтания растеж. Подкрепя предприемачите да постигнат по-бързо своите цели, да увеличават продажбите си и да намират най-подходящите за екипа хора. Зорница владее инструментите, чрез които всеки може да се почувства по-здрав, по-уверен, по-ефективен, да има желаните отношения, но най-важното - да намери мисията си и да се фокусира в това, което му дава смисъл да се развива.

Кога

Официално бизнесът ѝ стартира през 2016 г., след като известно време е имала практика в същата сфера. Преди тази трансформация е била наеман работник. Произлиза от семейство, в което не се е говорило за бизнес, тъй като родителите на нейния баща са имали фабрика за тебешир, но при национализацията тя бива отнета. Сред близките витае нагласата, че частната собственост е нещо, което може да ти се отнеме.

Как

Зорница Пурова е транспортен инженер, работила е в Корабостроителницата във Варна, но икономическата обстановка я подтикна да отиде в чужбина с цел да осигури средства за образованието на дъщеря си. Там пред нея се разкриват възможностите за работа с подсъзнанието, иска да развива тази дейност в България, но как - няма никаква представа. Вътрешният ѝ глас не спира да я насърчава за това.

Инж. Зорница Пурова помага на предприемачите да преодолеят ограниченията и да имат мечтаното от тях развитие

През 2015-а се завръща в родния си град Варна и започва да прилага наученото. Година по-късно регистрира своята фирма, което слага началото на големите предприемачески трудности, тъй като никога не е чувал за тези бързо работещи техники, които тя вече е овладяла. Предстоят години, в които разчита на заеми от приятели. Изтощена от неефективни усилия, тя търси как да преодолее блокажите. Големият пробив идва, когато разбира, че най-лесният начин да постигаш успех е като се допитва до някой, който е успял. Сред многото възможности разпознава човек със сходни ценности, на когото да се довери да е неин ментор. Така започва да учи как се прави бизнес и да мащабира дейността си. Според нея за всеки предприемач, който иска да се развива, има три много важни компонента: 1. Работа с подсъзнателните ограничения, които се проявяват в живота като спиралка. 2. Овладяване на нови знания от някой, който може да ти предложи нещо, което веднага да приложиш. 3. Действия - без тях няма резултат, както и само с действия, но без нови знания, също няма постижения.

Колко бързо

Апетитът идва с яденето, а с успехите се появява и мотивацията: „Когато събрах своята енергия и знания, зададох посока, започнах да правя програми, създадох и физическия Център „Зорница Пурова“, тогава на площ от 90 кв. м“. С началото на пан-

демията нейният бизнес се изстрелва нагоре, тъй като в кризата тя вижда възможност и само за седмица превърля дейността си онлайн. Започва да прави безплатни работилници, като набира кандидати за курсовете, които води. Сертифицира се в онлайн преподаването: „Огромно беше желанието ми да споделя всичко, което зная и мога“.

Какво се крие в подсъзнанието

Нейният регистриран бранд е „Трезорите на подсъзнанието“, а слоганът гласи „Отключи трезорите на подсъзнанието, програмирай се за успех“. Но какво тайнство е подсъзнанието? „То е онази част от нас, която ни управлява и която съхранява цялата информация за нашето съществуване. То се грижи да сме живи, като се стреми да ни предпази, а в нашия живот проявлението най-често е на липса и недоимък, породени от блокажите. В детството правим случайни връзки между късчета информация, което после ни пречи да се развиваме с пълния си потенциал. Тогава създаваме вярвания за хората и света, които после продължават да ръководят нашия живот, докато в един момент не спрем и не предприемем промяна“, обяснява Зорница Пурова. Тя се е убедила, че личните качества и персоналните умения са дарба, всеки има своята уникалност и когато осъзнае силните си страни и вложи енергия да ги развие, ще има успех.

Защо

Като преподавател и мотивационен треньор от нея се очаква да е пример за хората, които търсят подкрепа. Примерът да е личен, а не прочетен от книгите. Тя е напълно отворена да споделя преживявания, които в миналото са я ограничавали, но всъщност са възпитали у нея опре-

Благодарение и на това, че прилагам всичко върху себе си, аз знам точно кои са работещите механизми за промяна, как и кога дават резултат, уверява Зорница Пурова

делени качества, които после успява да надгражда: „Работата с подсъзнанието дава възможност да разберем как негативните преживявания носят позитивен резултат. Моделите са създадени в миналото и когато човек си отговори защо това се е случило, какво е постигнал чрез него, какви уроци е научил, той може да мине към друга ментална нагласа на сила, увереност, въдъхновение“.

Какво да гagem

Инж. Пурова не спира да търси нови знания и да ги прилага. Сега нейният „Тема Хийлинг център - Зорница Пурова“ е от 300 кв. м, като там продължава да преподава и онлайн. Маркер за ръста на бизнеса ѝ е, че има регистрация по ДДС. Тя проявява

голяма социална ангажираност и подкрепя различни каузи, тъй като вярва, че даването и получаването са като сиамски близнаци и колкото повече даваш, толкова повече получаваш. Те са река, която спре ли да се движи, става блато: „Най-ценният ни ресурс е времето, може да бъдем добротворци и с парите, но и с труда си“.

Какво ще получим

Права ли искам да бъда, или да съм щастлива - с тази фраза Зорница Пурова преминава през всички изпитания. „Не прави на другите това, което не искаш да направят на теб“ - така тя си осигурява подкрепяща я среда. Насърчава ни да развиваме своята интуиция, да сме отворени към възможностите, да казваме повече „да“, отколкото „не“,

да споделяме ресурсите, които имаме, да благодарим за всичко. И препоръчва следното упражнение: „Една седмица казвайте само „Да“ на всички предложения, които са етични и морални“. Така само за 7 дни може да развием енергията на получаване от безкрайното изобилие на Вселената. Всеки предприемач, който търси развитие, нека си зададе въпроса какво в момента не му харесва в неговия бизнес, какво иска вместо това и как да го промени. Когато ни се случва нещо негативно, нека винаги да търсим положителните ползи от него, колкото и трудно да ни е да ги открием. И още една препоръка към предприемачите: „Правете повече от нещата, които ви носят лично удовлетворение, така ще имате много повече енергия за бизнеса си и ще постигнете резултати“.

© Пейфтичева

Мисия Здраве

КОЛКОТО ПО-РАНО РАЗБЕРЕШ КЪДЕ И ЗА КАКВО ДАВАШ ВРЕМЕТО СИ, ТОЛКОВА ПО-СТОЙНОСТНО ЩЕ ЖИВЕЕШ ЖИВОТА СИ, КАЗВА ДЕСИСЛАВА КУНЕВА

▲ Яна Колева

Ако си малък земеделски производител в България и си почти индивидуален играч, пред теб има две възможности – или да развиваш тази дейност на унат, или да превърнеш работата в хоби. Десислава Кунева избра втория вариант. С нея се срещаме на фермерски пазар в Търговище. „Моята мисия е да помагам на хората да са по-здрав и природата да е по-чиста“, казва тя. И обяснява, че да развиваш земеделие не е лесно. Особено за жена. От дребното земеделие трудно се става

богат. Но всичко, което тя произвежда, има за цел хората да разполагат с достъп до чиста българска храна.

Градини „Девар“

Захваща се със земеделието като нещо основно, с което да поддържа доходите си, а в момента за нея то е призвание и отговорност: „Създах съм градините „Девар“, те са нещо живо, което не мога да изоставя. Желанието ми е да предлагам нещо различно, затова съм намерила и своята ниша. Като моето пълнозърнесто шинокво брашно например няма откъде другаде да се купи. Смихълът да продължавам да поддържам моите земеделски градини е да полу-

По-здрав и по-чиста природа – към това е насочена предприемаческата дейност на Десислава Кунева

чавам чиста продукция, която да е здравословна и полезна, а не просто да е поредното предложение на пазара“. Защо „Девар“? Защото това е съчетание от нейното име Десислава и от името на сина ѝ Варман Александян, който ѝ помага в тяхното отглеждане, макар и да се е установил в София.

Първоначален импулс

Всичко започва през 2006 г., след внезапната смърт на бащата на Десислава. Още преди това двамата кроили планове да направят нещо в земеделието. Тя се заема да осъществи добрите намерения и започва да обработва

двете ниви на обща площ 33 дка. Засажда орехи, тъй като инвестицията е по-малка, те са на голямо разстояние един от друг, не се изискват толкова много грижи, за разлика от овошките. Но между дърветата има много празно пространство, а почвата е плодородна, и тя търси с какво да уплътни. Нейн познат споменава, че шиноквите може да са подходящи, тя вижда потенциал в точно това, тъй като те не се поливат, техният плод не се краде, освен това съдържат много витамин С. Така засажда и 3600 храста шинокви. Когато в едната градина избуяват, тя ги окосява и после те изравняват и наново се развиват. Един ден забелязва, че под храстите полските мишки са изяли семките, но не и лоспата. И разбира, че най-ценно в този плод са семките и решава да смисли целите шинокви, но отнема време, докато намери правилните машини.

С чиста съвест

Градини „Девар“ не се пръскат с хербициди и други химикали. От това количество на продукцията пада, както агрономите предупреждават, но нейната бизнес формула не поставя на първо място високите финансови резултати: „Дори и малко продукция да имам, тя да е чиста и с чиста съвест да предлагам на хората чиста храна от България“. С тези 33 декара градини как се справя? Коси с малък трактор, не оре. Три пъти в годината пръска дърветата с люта чушка и органичен продукт срещу червеи, бактериоза и други заболявания. Била е регистрирана като биопроизводител, но сега не поддържа тази сертификация: „Всеки, който реши, може да гоиде и да направи анализ, че няма следи от химически препарати“. Брането също го прави сама или с помощта на сина си. Дърветата са нискостеблени, за да може да се обслужват лесно. Продукцията не е много голяма. Орехите периодично се разпукват и тя минава да ги събере. Шиноквите изсъхват на клончетата и тя ги бере цяла зима.

Собствени продукти

В един момент Десислава осъзнава, че е време да произвежда собствени продукти и да ги предлага по фермерски пазари. Тогава приходите ѝ от земеделието нарастват. Сред продуктите е лосион против косопад – като

основа е ползвала рецепта на Мария Требен, в добавка е сложила и други билки. Шиноквото брашно е силно препоръчван от нея продукт заради начина, по който е направено. Иначе лоспите отиват за мармалад, от семките се извлича маслото, остатъкът се продава като шинокво брашно, макар реално това да са трици. Тинктурата от шинокви, глог и листа от смокиня съдържа много витамин С. Тя спомага да се образува повече колаген в междуставното пространство, полезна е срещу подагра, регулира кръвната захар, успокоява нервната система, подпомага работата на сърцето. Ореховата тинктура е подходяща за мъже и за жени, тя поддържа хормоналния баланс, действа противопаразитно и срещу безсъние. Предлага още брашно от коприва, от арония и от бял трън.

Бързи решения

Но всичко това за Десислава Кунева е по-скоро хоби. Щом е хоби, с какво друго се издържа? Основният ѝ приход е от създаваната от нея мрежа от електронни магазини със здравословни продукти. Освен това вече има две солни стаи в Шумен. Ангажирана е с

много неща и много хора я познават в различни светлини. Към мрежата от електронни магазини я отвежда... заболяване, на което търси решение. Тя намира лек. И преди 17 г. точно това я насочва да помага и на други да поддържат своето здраве. Усееща го като своя мисия. Започва да посещава семинари за личностно развитие, така осъзнава още повече чудото на живота. През януари тази година чува за пръв път за солните стаи, преценява, че ще е полезно и за нейния град Шумен. Свързва се с хора, които имат солна стая и изграждат такива обекти. Бързо получава оферта, намира помещението в центъра на града. И пет седмици по-късно двете солни стаи са готови: „Без да очаквам, се въвлякох и в тази вихрушка“.

Вътрешният двигател

Нейният основен двигател е онази невидима сила, която я тласка да помага на хората да живеят по-добре. Енергията ѝ идва по невидим и необясним начин: „Във всичко съм движена от мисълта да съм полезна на другите. Винаги съм готова да тръгна и да отида да помогна на някой, щом се налага. Осъзнатото помагане на хората е от 2006 г. насам, преди това е било неосъзнато. Остава хората да направят своя личен избор дали да имат здраве на друго ниво с друго качество продукти. Често казва, че колкото по-рано разбереш къде и за какво си даваш времето и осъзнаеш живота, толкова по-стойностно ще го живееш. Човек поддържа или здравето, или болестите си. Тя вече поддържа не само здравето, но и красотата си. Сега започва да предлага програма за балансирано топло, която влияе позитивно на кръвната захар и на кръвното налягане, но и на хормоните – чрез протеинови храни, без йо-йо ефект. Програмата има многостранен ефект. Тя е с продължителност 28 дни плюс още две седмици с повече храна.

Десислава Кунева чете книги, посещава семинари, продължава да развива и да усъвършенства себе си. Засега си обещава да се въздържа от нови предприемачески „вихрушки“. ☺

Варман Александян подкрепя своята майка във всички нейни начинания. Тук двамата са пред една от солните стаи

ЖЕНСКИ РАБОТИ

✍ **Мая Цанева**

МАЛКО ДЪРЖАВИ И КОМПАНИИ ИМАТ ПОЛИТИКИ ЗА ДАМИТЕ В МЕНОПАУЗА, НО ТЪРСЯТ СПРАВЯНЕ С ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА НА ТОВА ТАБУ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ

Това не се случва в България. Или поне никои не говори за това. Но според британско изследване от края на 2023 г. 23% от анкетираните жени на възраст 40-60 г. обмислят да напуснат работа, защото се справят трудно със симптомите на перименопаузата. Макар и извадката да е малка - от близо 2000 работещи жени, тя потвърждава, че предизвикател-

ството на този преходен житейски период има влияние върху динамиката на работната сила. Британската неправителствена организация Enable изчислява, че жените в менопауза са 23% от работната сила в Обединеното кралство, а икономическите загуби от симптомите на менопаузата достигат 1,88 млрд. паунда годишно поради загубени работни дни. 10% от жените в тази възраст са били принудени да напуснат работа.

В Европейския съюз менопаузата още е по-скоро тема табу в офиса. ВВС цитира Тамсен Фагал, американска журналистка и поддръжник на подкрепата на жените в тази възраст, която казва: „За много хора темата за менопаузата остава табу. Никои не е искал да говори за това - от нашите майки до нашите лекари, така че как биха могли работодателите? Да отидеш и да изразиш нуждите си е страшно. Страхът, че ще остареем и ще напуснем работното място, не е напуснал съзнанието ни“.

Но промяната вече се усеща. Европейският институт по женско здраве отбелязва, че Старият континент изостава, но възприема нов подход към това табу в управлението на човешкия капитал. В началото на 2022 г. Европейската комисия получи запитване

от група евродепутати как смята да се справи с предизвикателството и стигмата на менопаузата на работното място. „Ограничаването на менопаузата до медицинската и частната сфера и неспособността да се разгледа менопаузата като проблем на работното място все по-често води до недостатъчна защита на работещите жени и ранно напускане на пазарите на труда, като по този начин увеличава риска от икономическа зависимост на жените, бедност и социално изключване, допринася за загубата на знания, умения и опит на жените и води до значителни икономически загуби“, се казва във въпроса, публикуван на уебсайта на ЕП. Отговорът на комисаря по въпросите на равенството бе, че всякаква политика в тази насока все още е в процес на разработване и ЕС

не събира данни по темата.

В малко страни в Европа има политики за жените в менопауза на работното място или политики, насочени към нуждите на жените, изпитващи симптоми на менопауза. В Ирландия има пет обществени специализирани клиники за лечение на жени с по-тежка менопауза. Работи се и по промяна на работната среда или ритъм, така че жените да останат здрави и активни. Една от посоките е 4-дневна работна седмица за служителките над 50 г.

През 2021 г. министърът на заетостта на Обединеното кралство публикува доклад с препоръки за подкрепа за жени в менопауза. В отговор на този доклад през 2023 г. правителството назначи първия си посланик/специален служител по заетостта в менопаузата, за да се проучи как да се подобри работното място за жените в тази възраст.

През февруари 2023 г. Испания стана първата европейска държава, която призна правото на менструален отпуск. Това е стъпка в разширяване и на подкрепата на жените в менопауза.

В България работещите жени на възраст 20-64 г. са 1,4 млн. души и представляват 47,7% от работната сила по данни на НСИ от 2023 г. На ниво здравна грижа с държавни средства няма специални държавно финансирани пакети, насочени към жените над 40 г. Едва след 45-ата година имат право на мамография на всеки 2 години. Има недостиг и на лекари, които предлагат специфична подкрепа, а за психологическа подкрепа се заговори едва наскоро през различни бизнес и социални инициативи.

Непредставително проучване за целите на този материал показва, че въпросът е нов за специалистите по управление на персонала. В международните компании и големи български фирми се предлагат допълнителни здравни услуги и профилактични прегледи на дамите, възможност за гъвкаво работно време за родители. Едно от опасенията е, че прилагането на такива практики би предизвикало възрастова или полова дискриминация.

Левена Лазарова, изпълнителен директор на Фондация „Будителките“, и Марта Попова, специалист по управление на персонал, споделиха своята гледна точка по темата:

Левена Лазарова: От жената се очаква „да търпи“

- Г-жо Лазарова, защо е важно женското здраве за общественото благополучие? Има ли подкрепа за него у нас?

- Женското здраве е важно поради много причини. Не само защото жените наброяват половината от населението, не само защото дават живот, а в икономиката има цели професии и дори сектори, които са феминизирани. Политиката на държавата ни в много области е в подкрепа на жената. Дългото платено майчинство ни отличава от редица европейски държави, държавата плаща и за инвитро процедури. Това ни дава възможност да са справяме с най-голямото предизвикателство - раждането на едно дете. Но в други отношения държавата е глъжник.

- Защо според вас периодът на перименопаузата се оказва предизвикателен за жените?

- Индивидуалната цена, която плаща жената в този период, е много сериозна, включително и чисто икономически. Смята се, че една на десет

Левена Лазарова е създател и главен редактор на медиите „Момичетата от града“ и „От града“ и изпълнителен директор на Фондация „Будителките“. Организатор на първия български Форум за женско здраве

жени средно напуска работното си място заради тежки симптоми. Колективната цена е огромна. Според американско изследване от 2023 г. стойността на намалената трудоспособност на жените струва на икономиката 1.8 млрд. долара на година, а разходите за здравеопазване са близо 2 млрд. Подобни са разходите и в Европа. В България още не говорим за този ефект и нямаме данни.

- Има ли прегрзсъдъци относно женското здраве, които пречат на жените да се справят по-добре като личности и професионалисти?

- Често жените, особено в малките населени места, не търсят помощ по-

© Анастас Арнауд

ради срам или страх. От груга страна, като цяло от жената се очаква „да търпи“ и да си мълчи, затова често отива на доктор в краен случай, често когато е станало късно. Редица лекари, особено от по-старата генерация, обясняват всичко с „хормонални проблеми“, когато в действителност има груго обяснение. Компаниите, които работят в областта на женското здраве - фармацевтични компании, изследователски центрове, лаборатории, здравни стартъп компании, клиники и пр., променят към добро ситуацията.

GEOTRADING
GEOTECHMIN GROUP

A PARTNER
YOU CAN RELY ON
www.geotrading.bg

Марта Попова: Кариерата рязко изпада в застои

- Г-жо Попова, защо е важна грижата за женското здраве за бизнес благополучието на една компания?

- Ако приемем, че жените представляват 50% от работната сила, те имат ключова роля в това всеки бизнес да функционира правилно. Всеки работодател би желал да има здрави, уверени и отдадени служители, които да допринасят за просперитета на компанията. Темата за женското здраве е често пренебрегвана и в повечето случаи изобщо не присъства в програмите на компаниите за здраве и профилактика. С еманципацията на жените и тяхната равнопоставеност с мъжете по отношение на професионалното развитие често работодателите не взимат под внимание особеностите на женския организъм и приемат, че в корпоративните среди са важни единствено бизнес победенето и постигнатите резултати, без значение от пола.

Все повече се говори за превенция на женското здраве и някои европейски държави разработват и внедряват мерки, с които работодателите да облекчат деликатното състояние на жените след 40-годишна възраст. В периода на перименопауза жените стават по-малко устойчиви на стрес и работата под напрежение само засилва симптомите.

- Какви професионални предизвикателства срещат жените в този период?

- Проучванията показват, че са склонни да напуснат работата си и да търсят по-облекчен режим, което пряко се отразява на техните възможности за професионално израстване. С други думи, кариерата на една жена може рязко да изпадне в застои поради невъзможността да се справи с рутинните задачи, крайните срокове, напрежението. Загубата на концентрация, засилената тревожност, безсъпие, нестабилното емоционално състояние я карат да се чувства непълноценна и уязвима. Всички тези състояния са съпроводени с по-високи нива на кръвната захар, необясними болки в костите, усещания за студ или горещина. По

Марта Попова е експерт в областта на човешките ресурси с над 15 години опит. Менеджър „Човешки ресурси“ в мебелна компания „Еникум М“

© Анастасия Арсенова

време на работа, особено ако жената заема ръководен пост и от нея се очакват бързи, адекватни и смели решения, организъмът е под постоянен стрес, който влошава ситуацията и успехът е поставен под съмнение. Често емоциите взимат превес и това може да постави под риск адекватността на взетите решения.

Поради всички тези причини и деликатността по темата, повечето жени се затварят и опитват сами да се справят с тежкото положение. Няма как да разговарят с ръководителя си, тъй като им е ясно, че едва ли ще срещнат разбиране. Опитват се да се мобилизират и успяват за известно време, с цената на огромна загуба на работоспособност и физическо изтощение. В крайна сметка повече от 40% от жените в тази възраст обмислят решение за напускане или смяна на сферата, като с понижаването на тяхната производителност и ефективност рязко се понижават и техните приходи. Преминването през този период може да се облекчи и да се контролира в известна степен, особено ако има разбиране по темата от страна на обществото, работодателите, близките и приятелите.

- Готов ли е българският бизнес да приложи практики, които да улеснят зрелите жени в професионалния им живот?

- Личното ми мнение е, че е рано да се отговори категорично. Тез първа в световен мащаб се заговори за правата на жените в период на менопауза, като в някои компании вече пакетите „Здраве“ са допълнени и разширени с пакет „Менопауза“ за жени над 40-годишна възраст. В други държави прилагат и политиката за 4-дневна работна седмица, както и допълнителни дни отпуск, психологическа помощ на работното място и други мерки, които да осигурят подкрепа и комфорт у

жените в този труден период.

В България не е прието да се обсъждат с работодателя тези „интимни“ теми. Ще е необходимо време и на колегите от „Човешки ресурси“ да обмислят предложения, като ще трябва добре да се обосновават защо са необходими средства в подкрепа на женското здраве. Не на последно място, ще трябва да се обмисли и дали подобни „придобивки“ няма да се приемат като дискриминационен елемент по отношение на мъжете. Неотдавна се заговори и за т.нар. „мъжка менопауза“ или андропауза, при която нивата на андрогени спадат и се наблюдават нарушения на паметта, загуба на мускулна маса, остеопороза и други. Като цяло хората над 50-годишна възраст, независимо от техния пол, имат необходимост от повече почивка, спокойствие и разбиране.

- Какво печели бизнесът и обществото, ако жените са здрави и силни?

- След 40-годишна възраст жените в бизнеса са придобили висок професионализъм, който с радост биха предали на по-младите си колеги. Тяхното вродено майчинско чувство ги прави отлични ментори, а зрелостта им често печели по-голямо доверие у партньори и контрагенти. Едва ли има компания, която да не желае да задържи опитните си колеги, особено във времена на толкова затруднен пазар на труда. Тези, които подхождат проактивно и иновативно към проблема с превенцията на женското здраве на работното място, ще имат огромно преимущество като предпочитан работодател. ☺

2024

КММЕТ НА ГОДИНАТА

Октомври 2024 г.

КМЕТА.BG

Гласувайте на kmetnagodinata.bg

„КАТЕРИЦА“ -та на Мартин

СЧЕТОВОДИТЕЛ И АКТЬОР СЪЗДАВА УСПЕШЕН СЕМЕЕН БИЗНЕС С ДЪРВЕНИ СПОРТНИ СЪОРЪЖЕНИЯ И ДЕТСКИ ПЛОЩАДКИ

▲ **Мая Цанева**

„Катерица“ не е това, което си мислите. Името на фирмата, която Мартин създава през 2021 г., идва от „катеря се“ и е вдъхновено от стената за катерене, която той прави за сина си Вихрен от чукачета, изхвърлени от морето. „Големият ни син (Вихрен) беше на 1 година. Бяхме на море и ми харесаха чукачетата, които морето беше изхвърлило на плажа. Събрах двайсетина, след 6 месеца ги пообработих и му направих първата детска стена за катерене. Няколко приятели проявиха интерес, съответно направих и на тях и така проект след проект, днес вече правим цели детски стаи, детски центрове за игра, детски площадки или както ние ги наричаме активни пространства за игра и развитие“, разказва той.

Ако счетоводителите бяха дърводелци

Мартин Маринов не е дърводелец. Той е от Русе, по образование счетоводител, по професия актьор и треньор по муай тай. Обича природата и е постоянно в движение, по обекти, в спортната зала, на сцената. „Катерица“ започва на шега, от нулата, но с един водещ принцип – „ако има определена нужда, откликваме на желанията“.

„Смятам, че фокусът трябва да е върху полезността за хората и техните семейства. Аз съм твърдо против да се създават продукти самоцелно заради продажбите. Случвало ми се е дори след консултация с клиенти да стигнем до заключение, че на този етап нямат нужда от

нищо. По-добре да изчакаат известен период и тогава да обсъдим какво би им било най-ползено“, пояснява Мартин.

Тази логика стои и зад отношението към клиентите днес, когато компанията вече напредва с големи проекти за обществени паркове и публични пространства, частни проекти.

Мартин описва работата си като „мисия“, която често успява „на магия и на ентузиазъм“. Целта е да даде нова дългосрочна перспектива за забавление и спорт на „дигитално зависимите и неразвити деца“.

Деца по дърветата

Мартин разказва любопитна случка от работа с частен клиент. „Звъня на клиентка, в чийто дом монтираме стена за катерене и шведска стена в детската стая. Сложихме и кръгла лолка в кухнята. Едно от исканията на родителите беше малкият да си заобича стаята. На въпроса как вървят нещата, майката отговори, че синът им играе постоянно в стаята си и идва в кухнята само за да се полволее отново на лолката.

Налага му се и да успокоява загрижени баби, които се притесняват, че внуците им се катерят смело на новите съоръжения. „С усвояването на нови възможности детето става по-пъргаво и подвижно. Не може да очакваме, че едно съществуване, което иска да твори, да открива нови неща и да експериментира, ще стои мирно и на едно място, нали?“

От детската стена за катерене „Катерица“, която развива двигателните способности на децата, до цели комплекси за въжени и приклученски паркове, Мартин следва поривите на малки и големи за повече динамика.

Приклученският комплекс в Plovdiv Stage Park е един от най-интересните и разчупени проекти, които досега сме правили. Той идва от нуждата на парка да създаде уникално място за игра на децата в публично пространство.

„Площадката се получи много вдъхновяваща и интересна поради леко пресечения характер на терена. Това развихри творчеството ни и създадохме истински приклученско пространство за игра. Тя е съвместен проект със

сдружението, което управлява парка и събитията в него“, казва Мартин.

100% „Катерица“

„Катерица“ е малка семейна фирма и се самофинансира. Всичко се инвестира обратно – в закупуване на техника и инструменти, в образователни курсове, транспорт, изложения, срещи с хора, участия на събития, време в тестове на нови неща, консумации на клиенти, срещи с ключови партньори, изчисления, чертежи, планове.

Мартин участва от А до Я в дейностите, свързани с развитието на бизнеса. А това му струва най-скъпото – времето, което може да прекара със собственото си семейство. Трудно е да го хванеш спокоен, зад компютъра – работи от колата, включва се в срещи от случайни заведения, в календара му има дати за представления, тренировки, изложения и помежду им – разходки сред природата с близките.

Но въпреки това е щастлив. „Много ми харесва да участвам лично и физически в направата на конкретните проекти. Самото усещане как пространството за игра изниква от нищото и се създава е чудесно като преживяване. Когато видим и ефекта, като се появят родителите с децата, и започнат да играят, ми става още по-приятно“, казва Мартин.

Засага компанията се разраства на национално ниво, с хоризонт за износ в чужбина.

Развива маркетинга си основно в социалните мрежи, но участията в събития също са успешен канал за връзка с нови клиенти. Това е бизнес, който разчита много на препоръките от първа ръка и Мартин се разва на положителни отзиви.

Въпреки че има готови проекти, Мартин подхожда гъвкаво към търсенята на клиентите. „Доста често се прибегва до продажба чрез консултация, понеже 50% от нещата, които правим, се нагаждат към индивидуални проекти, а това изисква няколко уточняващи разговора, оглед на място, уточняване на подробности, за да изготвим нещо, което ще се използва по-дългосрочно от клиентите“, пояснява той.

„Искам да няма човек в България, а след това и навън, който да не знае какво е „Катерица“! Мечтая за пространства за игра и спорт в България, които истински да носят стойност на децата и хората, с незабравими преживявания“, споделя мечтата си Мартин. ☺

Ваучерите за храна вече са само

ЕЛЕКТРОННИ

FOODCARD.BG В СИНЕРГИЯ С BENZIN.BG ОСИГУРЯВА ДОСТЪП ДО ШИРОКА ТЪРГОВСКА МРЕЖА С НАЦИОНАЛНО ПОКРИТИЕ, УВЕРЯВА БЛАГОВЕСТ МИХАЙЛОВ

▲ Георги Георгиев

- Г-н Михайлов, каква социална придобивка са ваучерите за храна?

- Ваучерите за храна са търсена придобивка и са предпочитан инструмент за мотивация чрез увеличаване на покупателната способност на служителите. До 200 лева на човек на месец във вид на ваучери за храна са напълно освободени от данъци и осигуровки.

- Какво проникване имат те в България на този етап?

- Степента на проникване у нас до голяма степен зависи от общата годишна квота, която се отпуска от Министерството на финансите. За тази година са гласувани 1.6 млрд. лв., което, ако приемем условно, че средно на служител на месец се предоставят по 150 лв., то услугата би била достъпна до близо 900 000 ползватели. Броят на заетите лица у нас с право да получават ваучери е значително по-голям, следователно степента на покритие на този тип социална придобивка е далеч от точката на насищане.

- От 1 юли парите за храна се зареждат по карта, спира издаването на хартиените ваучери. Каква стъпка е това?

- Преминването към електронни ваучери е преломен момент за ваучерната индустрия у нас. За последните 20 г. ваучерите за храна можеха да се раздават само и единствено на хартиен носител и обратна новина е, че с амбициозното на 100% мигриране към електронни ваучери правим огромен скок.

- Какви са предимствата на електронните ваучери?

- Въвеждането на ваучери на електронен носител оказва благоприятен ефект за всички участници в тази индустрия. За работодателите

лите това е спестено време за администрация. Ежемесечното персонално раздаване на хартиени ваучери срещу подпис се замества с няколко клика за зареждане на картите. Ползвателите ще плащат покупките си с точност до стотинка, без да се губят суми вследствие на закръгляния съгласно правилата за ползване на хартиените ваучери. Не се губят и сумите при изгубена карта – тя се преиздава. Самото плащане на POS терминал е много по-бързо и удобно. Нашите ползватели имат достъп до справки, свързани с ваучерите през интернет, кол център и банкомат. Магазините от партньорската мрежа пестят ресурс в описване, сортиране, осребряване, получават платените суми с електронни ваучери по-бързо и са по-ефективни в обслужването на каса.

- Защо чак сега се пристъпни към това решение?

- Това е дългоочаквана стъпка за модернизирването на индустрията. Дигитализацията е резултат от усилията на последното редовно правителство, което в тази промяна видя възможност за изсветляване на бизнеса и средство за борба с инфлацията като основен критерий за въвеждане на еврото. За последните 20 г. ваучерите за храна бяха само и единствено на хартиен носител. Добрата новина е, че с амбициозното на 100% мигриране към електронни ваучери правим огромен скок, който ще ни нареди сред водещите европейски държави.

- Какви разходи се спестяват, като се замени хартиеният ваучер с електронен? Правени ли са изчисления?

- За разлика от хартиения носител, който трябва да се печата всеки месец, картата е средство за многократ-

на употреба. Това води до намаляване на оперативните разходи за отпечатване. Тонове хартия за ваучери ще бъдат спестени. Ефектът върху възлеродния отпечатък във връзка с тяхното производство, доставка и връщането им обратно за осребряване ще е осезаем. Времето за плащане на каса в магазин също намалява, а процесът на осребряване на хартиени носители практически отпада.

- Ваучерите се приемат само в обекти на доставчици, които са сключили договор за обслужване с оператор. Как разширявате този кръг?

- Електронните ваучери за храна работят на принципа на затворена картובה мрежа, за изграждането на която се свързваме и договаряме с всеки търговски партньор – от най-големите хранителни вериги до малки квартални магазини. Ресторанти, пицарии, кафенета и сладкарници също са обект на партньорски договори. В кратки срокове успяхме да положим основите и вече надграждаме една много добра търговска мрежа с национално покритие.

- Ваучерите за храна – хартиени или електронни, също са поле за бизнес. Какъв бизнес е това?

- Операторите на ваучери генерират приход основно по две направления. Първото са фирмите работодатели, които предоставят ваучери на своите служители във връзка с изработка, зареждане и доставка на електронни ваучери. Второто направление на приход е от партньорската магазинна мрежа, където ваучерите може да бъдат използвани, тъй като операторите спомагат за увеличаване на клиентския поток на своите партньори.

- Колко към момента са операторите,

които осъществяват тази дейност? В какво е конкуренцията между отделните оператори?

- По данни на Министерството на финансите към момента 11 са получили лиценз за осъществяване на дейност като оператор на ваучери за храна на електронен носител. Конкуренцията помежду им се изразява във всеобхватността на картовата услуга, която предлага даден оператор в комбинация с големината на партньорската мрежа от търговски обекти, но и в ценовите параметри.

- Защо работодателите да изберат електронни ваучери от Foodcard.bg?

- Foodcard.bg е част от групата на „Мотобул“ ЕАД. Нашето дружество може да се нарече доайен в картовите разплащания с Bcard и ограничена мрежа в България. Benzin.bg работи вече близо 10 г. и е най-големият български горивен картков оператор с повече от 70 млн. лв. годишен оборот и хиляди ползватели. С тази си дейност сме се утвърдили като надежден партньор на бизнеса в България и сме доказали, че у нас има място за иновативни бизнес модели, които трансформират традиционната търговска логика в социална придобивка и позитиви за потребителите. Ние сме гъвкави в подхода към клиентите и можем да отговорим максимално на техните очаквания ценowo, като картова услуга и като покритие от магазини, където да се използват нашите ваучери. Акцентираме на качеството на обслужването, което играе важна роля в силно конкурентната среда с 11 лицензирани оператора. Екипът ни се състои от професионалисти с огромен опит в корпоративните продажби, в сферата на социалните придобивки, но и в картовия бизнес, което е важна предпоставка за постигане на добро ниво на удовлетвореност на нашите клиенти. Синергията между foodcard.bg и benzin.bg е не просто наше конкурентно предимство, но и отлично решение за управление и икономия в основни разходни пера на фирмите.

- Foodcard е лицензиран оператор на електронни ваучери за храна. Служителите на компанията ползват ли се от придобивката ваучери за храна?

- Разбира се, с колегите в нашата компания сме първите потребители на електронните ваучери Foodcard и това са първите такива трансакции в партньорската ни мрежа. ☺

Първият МЕДЕН СОМЕЛИЕР в България

Билиана Николова основава фирма „Мелифера“ с амбицията да популяризира качествата на българския пчелен мед по света и у нас

▲ Яна Колева

Според легендите пчелният мед е бил храната на боговете. Той е храна и за хората от незапомнени времена, но отношението към него се променя с времето и от скромен традиционен продукт, днес медът е във фокуса на ценителите на гурме културата, които започват да се отнасят към него както сомелиерите към виното. Билиана Николова е първият и единствен засега меден сомелиер в България. Тя е приела като своя мисия да популяризира темата, за да се повиши интересът към качествен мед, с което ще нараства и неговото търсене. Тя вярва, че по този начин подпомага едновременно потребителите, а също и биопчеларите.

Остър завој

Билиана Николова е икономист и преди да започне да се занимава с пчели и мед, над 20 години е в медийната сфера. Когато преди 10-ина години пламва искрата на силния ѝ интерес към пчелите и меда, тя прави рязък завој в кариерната си ориентация. През 2016 г. основава фирма „Мелифера“, което значи правещата мед - с цел да разпространява българския биологичен мед по света. Темата за пчелите я вълнува отгавна и когато случайно попада на статия, написана от пчеларя Михаил Михайлов, тя позвънява на телефонния му номер, оставен за контакт. Той я кани да се запише на сертификационен курс по пчеларство, където водещ лектор е друг именит пчелар д-р Боян Пърбулов. „Оказах се като дете в света на приказките и неусетно се влюбих в пчелите“, признава Билиана. След като успешно полага държавния изпит, тя се насочва към биопчеларството. Разполага своите кошеру в Искърското дефиле, където

© Снимка: Хабриуки

имат малка семейна къща. Поддържа ги като хоби, което ѝ дава възможност пряко да изследва пчелите.

Иновация

Постепенно хобито се превръща в търговска дейност, и то с мащаб отвъд нейното собствено производство. За бизнеса си закупува мед

от биопчелари в цялата страна и разработва свои рецепти, с които привлича международен интерес. Толкова е вдъхновена от новите хоризонти, които чрез меда се разкриват пред нея, че се преквалифицира в хранителен технолог и после записва докторантура в областта на „Разработка на иновативни продукти“ в

Университета по хранителни технологии в Пловдив. Фокусира се в нишата на функционалните храни на база мед. Медът има вълшебни вкусови свойства, той е известно лекарство, но и мощен енергиен източник. Със своя „МелиГел“ тя отваря нова страница в спортното хранене и това издига бизнеса ѝ на още по-високо ниво. Компанията се реструктурира в публично дружество с акции, които се търгуват на Българската фондова борса в сегмента ВЕАМ за бързоразвиващи се иновативни предприятия.

Италианската школа

Извън дейността ѝ в „Мелифера“ Билиана продължава да задълбочава познанията си за меда и се свързва с международната общност на медените сомелиери. За да придобие тази нова професия, се обучава в Болоня към Националния регистър на медените експерти на Италия. Там е притегателен център за хора от цял свят, които имат интерес към темата. Обучението минава през сложни етапи на трениране на сомелиера - сравнителен сензорен анализ на десетки проби от различни видове монофлорен мед, проби на различни партиди, тестове на сяпо. Целта е да се подготвят оценители, които прилагат своите умения в конкурси и други прояви, където могат безпогрешно да определят качествата на пчелния мед. Това ново познание има поле за развитие и у нас и нейните планове засега предвиждат организирането на работилници, публикации и други видове популяризация.

Международното общество на медените сомелиери работи в тази посока и дори се прави обмен на мостри между отделни представители, за да се разширят познанията за видовете.

За гурмани

Сензорен анализ на меда отгавна се извършва в лабораториите, за да се определят базовите физически свойства и вкусови характеристики на продукта. Сомелиерът обаче им придава по-дълбок смисъл, той описва богатството на меда, съдържащ широка палитра от вкусове заради разнообразието на растенията, от които е добит. Потенциалът на тази професия е нишов, както е и при винените сомелиери. Но пък културата на хранене вече е издигната на по-високо ниво от потребителите, които започват да имат все по-високи изисквания към храната и са лобопитни към изследва-

не на нови вкусове. Това отваря възможност за реализация в сферата на гурме храните.

Маркетинг

Българският мед е отличен продукт поради голямото растително разнообразие и климат, който позволява да има богата паша за пчелите. В нашата страна те събират нектар от изобилните площи с акация, липа, лавандула и други култури. Българският лавандулов мед е на световно ниво, но за това малко се знае. Пчеларите ни са насочили усилия най-вече в производството, а не в маркетинга на меда. Ето защо има нужда да се обединят уменията и компетентността на различни пазарни участници. „Аз съм определи-

лаля моята роля в маркетинга и популяризирането. Вече съм била на 16 международни изложения - облечена в българска носия, разказвам за българския мед, раздавам мостри и помагам да се разнася слабата на нашето биологично производство“, споделя Билиана Николова. Според нея българският мед не бива да се подценява. „Обидно за труда и на пчелите, и на пчеларите е медът да се продава на цената на захарни сиропи. Но за да гържи високо летвата, той трябва да е с отлично качество и да е добре презентирани. Качественият мед не бива да се продава в буркани за компот, а да се слага в малки луксозни опаковки, с обем не повече от 400 грама. Потребителите се ориентират и по опаковката“. В световната практика качеството си личи и преди отварянето на буркана. ☺

ПО-ПО-НАЙ

- ✓ Има няколко много скъпи видове мед в света. Такъв е мануковият мед от Нова Зеландия, като неговата цена достига 400 евро за килограм. Той има своите добри медицински свойства, но високата му цена се дължи и на факта, че с подкрепата на държавата е позициониран като уникален мед, който се произвежда само на това място.
- ✓ Добре познат на ценителите е и хинаповият мед от Йемен, който също е главозамайващо скъп. Добива се трудно и в малки количества. Според библейската легенда от хинап е направен тръненият венец на Исус. Този мед е тъмнокафяв, гъст и не кристализира.
- ✓ На световно ниво е и нашенският Странджански манов мед, който е единственият от България със защитено географско наименование. От този вид се добиват малки количества и той трудно излиза на външни пазари, но има потенциал да гържи висока цена. По свойства не отстъпва на хинаповия и е достоен представител на световната медена сцена.

Икономическата **ЛОГИКА** на нещата

По забавен начин Тим Харфорд ни въвежда в горчивите ИСТИНИ ЗА ФУНКЦИОНИРАНЕТО НА ОБЩЕСТВОТО

Искаме ли по-добре да проумеем днешния свят, срещата с книгите на Тим Харфорд дава чудесна възможност за това. "Нещата от живота и тяхната логика" и „Икономист под прикритие“ присъстват на българския пазар, а на английски език има вече десет. Той е английски икономист и журналист, сред многото му роли ще открием, че е колумнист във Financial Times и водещ на „More or Less“ на Radio 4, автор на подкаста „Cautionary Tales“. Има бакалавърска степен по философия, по-

листика и икономика, а през 1998 г. става и магистър по философия на икономиката. Книгите му не са за убиване на времето. По забавен начин той ни въвежда в горчивите истини за функционирането на обществото и на икономиката. Дава отговор на редица въпроси: защо животът е такъв, какъвто е; защо цената на кафето в заведението е точно толкова; защо загръстванията са мазохистична част от градския начин на живот; защо в супермаркета продуктите са разположени точно така;

каква е мистерията на банковите лихви, тежестта в гангстерските банди, свършените пазари и други подобни митове, здравеопазването като невъзможна за всеки справедливост, изненадващите зависимости около глобализацията и климата, защо има бедни и богати държави и какво ли още не... Книгите му допринасят всеки да стане „по-отракан“ потребител, но и избирател, който ще е в състояние да вижда истината отвъд измислиците, които политиците се опитват да му пробутат.

“ **Хората днес не стават икономисти, за да направят света по-добро място.**

Икономистите са си позволили да влязат в капан, където казваме, че можем да прогнозираме, но никой сериозен икономист не смята, че можем. Не очакват зъболекарите да прогнозира колко зъби ще имате, когато навършите 80. Очакват те да дадат добър съвет и да отстранят проблеми.

Данъците често са по-високи, когато чувствителността към цените е ниска. Например правителството начислява високи данъци върху бензина и цигарите не поради екологични и здравословни причини, а защото хората, които купуват тези продукти, трябва да шофират и са пристрастени към пушенето; те няма да променят поведението си много, дори в лицето на големите данъци.

Когато една мярка стане цел, тя престава да бъде добра мярка.

Диктаторът трябва да поддържа икономиката да функционира, за да продължи да краде от нея.

Когато се появи нова технология, си струва да попитаме кой ще спечели и кой ще загуби в резултат. Отговорът често може да ни изненада.

Дигиталните устройства избягват малки грешки, но проправят пътя за големи грешки.

Провал в иновациите - това е цена, която си струва да платите.

В определени бизнеси бих казал, че 10 провала към един успех е напълно приемливо съотношение. Тъй като неуспехите умират доста бързо, те не са толкова скъпи и успехите може да бъдат наистина огромни.

ЛЕТНИ НАДУВАЕМИ АРТИКУЛИ ИНТЕКС - НЕИЗМЕННА ЧАСТ ОТ ВАШАТА ЛЯТНА ВАКАНЦИЯ!
* Вижте повече на: www.comsed.net

ХИЛТЪН СОФИЯ

с обновен конферентен център

**МОДЕРНИТЕ ЗАЛИ
С ВДЪХНОВАЩ
ДИЗАЙН
СА ОБОРУДВАНИ И
С ТЕХНОЛОГИИ ОТ
ПОСЛЕДНО ПОКОЛЕНИЕ**

С мащабната си трансформация през 2023 г. хотел Хилтън София бе изцяло обновен. От луксозно преустроени помещения за настаняване, през две чисто нови бижута на неговата територия – Regale Bar & Terrace и ресторант ОХВО, до изцяло реновиран конферентен център, едноименният хотел несъмнено разполага с всички необходими предимства на модерното хотелиерско обслужване.

Едно от най-големите подобрения в Хилтън София е наличието на конферентен център, предоставящ съвременни и модерни съоръжения от последно

поколение. С внедрената от хотелската верига Arcadia meetings концепция, конферентният център на хотела предлага нов стандарт в организацията на корпоративни събития и семинари, както и редица подходящи зали за лични поводи.

Нов стандарт в корпоративните събития

С цели 13 мултифункционални и вдъхновени от природата просторни помещения, новият конферентен център на Хилтън София е глътка свеж въздух за корпоративния свят в столицата.

Всички зали в хотела са с имена, вдъхновени от красивите планински пейзажи в България. От зала „Мусала“, която позволява три типа преустройство и в най-просторния си вариант достига квадратура от 286 кв.м, през зала „Черни връх“ с впечатляваща прилежаща тераса с гледка към външната зеленина, до интимната и уютна атмосфера на залите „Перелик“ и „Вихрен“, обновеният конферентен център на едноименния хотел предлага подходящи варианти за широка гама от събития и обслужване на световно ниво.

Ключови предимства

Хилтън София предлага разнообразни и ненадминати пространства за събития, които отговарят на изискванията дори на най-претенциозните гости.

Съвременният дизайн с комфортни мебели, стилна декорация и естествената светлина, която влиза от френските прозорци в залите, създават усещане за уют, дори по време на бизнес срещи. Модерният, но не-претенциозен интериор, е перфектно и естествено продължение на заобикалящата околна среда на прага на емблематичния Южен парк в София.

Реновираният конферентен център на хотел Хилтън София притежава модерни зали с общо пространство

от 601 кв.м. Те могат да бъдат конфигурирани по различни начини според нуждите на гостите и конкретното събитие. Най-впечатляващите пространства в него са балната зала „Мусала“ с панорамна гледка към Южния парк и Витоша, конференнтната зала „Руен“ и зала „Черни връх“ - с прилежаща тераса от 200 кв. м, около която се простира красивата зеленина на парка. Тя е чудесен избор за презентирание на дневна светлина и за представяне на автомобили и тежка техника, благодарение на директния достъп от улица.

Хилтън София предлага не само модерни конферентни зали, но и многобройни възможности за провеждане на събития на открито както чрез специално обособените зони с до 500 кв. м, така и чрез наемане на ексклузивни заведения с прилежащи тераси, превръщайки всяко събитие в незабравим момент под открито небе.

Техническо оборудване от последно поколение

Съвременни аудио-визуални системи, високоскоростен интернет и модерни системи за видеоконференции, които позволяват виртуално участие на гости и презентатори, са само част от съвременните съоръжения, с които Хилтън София е оборудван. Ре-

новацията на хотела вдигна летвата в провеждането на модерни корпоративни събития в България, като обещава съчетание от професионализъм, изисканост, функционалност и грижа към природата.

Удобство и ефективност

Обновеният конферентен център на Хилтън София предлага идеалното място за бизнес и социални събития, комбинирайки изключителен комфорт, модерно оборудване и висококачествени услуги. Хотелът може да предложи големи зали с всички необходими удобства и оборудване за провеждане на мащабни конференции, презентации и уъркшопи. Малки и средни зали, подходящи за бизнес срещи, обучения и работни групи, и елегантни банкетни зали за провеждане на социални събития, като сватби, годишнини и частни мероприятия.

С мащабното си обновление хотелът се превръща в едно от водещите места за провеждане на бизнес събития у нас. Мисията на емблематичната хотелска верига е да потопи всеки свой гост в качество на световно ниво, подарявайки уют и спокойствие, присъщо единствено на дома. Тази приветливост е отразена както в дизайна на хотела, така и в безупречното отношение на професионалистите зад хотелския бранд.

Зала „Мусала“ позволява три типа преустройство

Слънчево лято с **КОМСЕД**

Татяна Явашева

Лятото е любимо време за игри и забавления. Перфектните удобства за това, а и доброто настроение на вас и вашите деца може да си гарантирате, като посетите физическите магазини на КОМСЕД, но може да изберете да пазарувате и онлайн. Сред предложенията на КОМСЕД ще откриете голямо разнообразие от всичко необходимо за незабравими преживявания в свободното време за всяка възраст, потребности и вкус. Подари щастие – това е мотото на веригата детски магазини КОМСЕД и КОМСЕД Онлайн.

В широки граници

За КОМСЕД е важно да е част от живота на децата, на техните родители, на семействата. И то не само във времето, когато малчуганите са активно ангажирани в детските градини и в училищата, не само през есента, зимата и пролетта, но и през лятото – сезона на ваканциите. В парка, в планината, на плажа, някъде с мама и татко, другаде с баба и дядо – винаги има какво интересно и полезно да се прави. Просто никой не бива да скучае. Но каква ти скука?! Щом КОМСЕД предлага широка палитра от продукти, осигуряващи

най-различни активности, които да осмислят дните на най-малките, както и времето, което родителите прекарват заедно с децата си. От добре подобрена колекция от книги като лятно четиво до надуваеми принадлежности и кофички за игра на пясъка край морето. На това „От – до“ диапазонът е наистина твърде широк.

Творчество и игра

КОМСЕД работи с много компании, които произвеждат летни играчки – Intex, Mondo, Star Balls, smartTrike... Творческите играчки на холандската SES Creative включват

голям набор от предложения, гребен елементи от които са безопасните ножички дори за левичари, както и такива, които режат определени форми. Всичко за децата е съобразено с интересите им в нашето съвремие. Апликациите и илюстрациите, модерни в момента, игри, които развиват пространственото мислене, двигателните умения и моториката на децата... Каквото и да потърсите, ще го намерите в КОМСЕД.

Летни бестселъри

Искате да се погрижете през лятната ваканция вашите деца да имат по-пълноценно време? В КОМСЕД се предлагат всякакъв вид любими играчки – например топки за най-малки и по-големи, дори и за начинаещи футболисти. Кофичките с принадлежности, подходящи за игра на мор-

ВЪВ ВЕРИГАТА МАГАЗИНИ ЩЕ НАМЕРИТЕ ВСИЧКО НЕОБХОДИМО ЗА ПО-ПЪЛНОЦЕННАТА ВАКАНЦИЯ НЕ САМО НА ДЕЦАТА, НО И НА ЦЯЛОТО СЕМЕЙСТВО

В КОМСЕД разнообразието от играчки е винаги голямо

Тук и най-малките имат право на личен избор

ския бряг, са с любимите герои, сред които са Мечо Пух, Спайдърмен, Елза от Замръзналото кралство. Оставаме на морския бряг и дори влизаме в морето с модерните за сезона надуваеми дюшеци и пояси с привлекателните за сезона ананас и гиня, с палми и всичко, което ни настройва на лятна вълна. В тези магазини ще открием реализирана и мечтата за близост с морските обитатели – надуваеми делфини, раци, риби, а за по-смелите момчета има и крокодили. Във водите на морето може да се язвят надуваеми самолети, дори акули, но и еднорози. Сред летните бестселъри са надуваемите пояси с формата на автомобилна гума – за момчетата, които се идентифицират с колите и високите скорости. За романтичните момичета има изобилие от пояси с форма на сърце, на поничка и дори на отхапана поничка, хавайски палми. Има пояси, подходящи и за дечица над година и половина. Лятото става модерно с къмпингуването и малчуганите може да плуват в морето с надуваем дюшек с илюстрация на... груви бус. Надуваемите мебели за възрастни също са подходящи за сезона на ваканциите. Те внасят допълнителен уют, но и удобство на плажа, в бунгалото, а и в дома. Може да се използват на открито и на закрито. За малки и големи има най-различни видове надуваеми лодки и дюшеци. Лесно преносими са, а осигуряват удобство и комфорт навсякъде, където се наложи да ги използвате.

Надуваемите басейни, дюшеци и пояси са хит в летния сезон

Водни забавления

Всяко дете може да си избере лятна играчка, която да съответства на неговата същност и характер. Цветовото разнообразие е голямо. Всички продукти отговарят на европейските изисквания за безопасност. Но нека всеки родител да има предвид, че продуктите за плажа и морето не бива да се използват без надзор от възрастен. Недопустимо е да се плува в опасни морски води, трябва да се спазват предупрежденията на спасителите. При изгрев в двора може да се добави надуваем басейн, за целта се предлага голямо разнообразие с най-различни размери – от най-малки за едно дете, до големи, предназначени за цели семейства. Преживяването нямаше да е пълно, ако липсваха аксесоари за поддържане на чистата вода в басейните, но и това е осигурено. На разположение са и надуваеми центровете за игра за

момичета и за момчета - забавни, добре измислени и направени, те имат и пръскалки. Пренасят в светове на динозаври, на сладки изкушения, на плодове, на Бонбонландия.

На двора

Голям набор от играчки за градината може да намерите във всички магазини на КОМСЕД. С предложението може да оформите цяла игрална зона и да оборудвате двора така, че лятото да стане незабравимо. Децата например може да канят свои приятели на гости в слобяемите къщи, може да си направят състезание с количките, които имат над 50-годишна история. Може да си играят в пясъчниците, които са под формата на костенурка. Те са снабдени с капак, който предпазва пясъка от замърсяване, но и от намокряне при дъжд и буря. Тук ще намерите лолки и пръскалки с най-различни размери, но и масички и пейки с най-разнообразни цветове и големина. Може да се купят и масички с различни аксесоари за игра с вода, предпочитани в летните горещини, тъй като това е възможност за забавно разхлаждане.

Ролеви игри

Децата може да разполагат с фризьорски стол за своя фризьорски салон и да си правят прически. Има и други ролеви игри, които ще ги ангажират с часове. С комплекта за спа може да се забавляват и с направата на негикор. Добре се приемат и комплектите за магически заклинания, децата създават по специални рецепти вълшебни смеси в организирана за целта магическа работилница, в която се препоръчва да се включват няколко участници, за да е по-инте-

Новост са бебешките обувчици тип хамелеон, които променят цвета си на слънце

ресно.

Приятели за дълъг път

Освен всички играчки за игра на открито, всяко дете може да се забавлява с любимата плъшена играчка. Защо да не му купят и някоя нова? Може да се вземе пластилин – за развиване на сръчност и въображение. Цялото семейство може да се сплоти около играта „Монополи“. Загължителен атрибут във всекидневие са скутерите smartTrike, подходящи за деца от 1 до 12 години, този продукт расте заедно със своя притежател. Инвестицията в такава играчка си струва, защото тя става „приятел“, с който си 11 години. Тези скутери са здрави, те имат патент, приемат се добре на световния пазар. Имат светещи колела, съзват се и се разгъват бързо, лесно преносими са, удобни са за съхранение. С други гуми, това е наистина добро вложение.

Предлагат се комплекти за оцветяване. Може да се ползват магически дъски за рисуване. Има и много други играчки, които може да са част от пътуването на децата и това да осмисля времето им, прекарано на задната седалка. Винаги може да се купи още и още. Да се направи цяла колекция от плъшени играчки, с които децата да си говорят и да им разказват приказки.

За вашето бебе

Летни предложения има в изобилие и за бебетата. Тук е мястото, от което да изберете модерната и удобна количка, подходяща за жегите. Новородените ще усетят удобството на специалните мрежи, въградени в количката MAST. Тя е със завидно добър дизайн, подходяща е и за лятото, и за зимата със своите сменяеми части. В КОМСЕД ви очакват летни колекции от бебешки дрешки, съобразени с горещите дни, но и с по-хладното време. Налични са и множество летни аксесоари – като комарници, мрежи, сенници, чадърчета за слънце, протектори за столчета, за да не се потят децата, докато пътуват. Тук се предлага и слънцезащитна козметика. Хит са бебешките обувчици тип хамелеон, произведени от иновативната компания BigToes. Тези т. нар. буйки не

Масичките с аксесоари за игра с вода са предпочитани в горещото време

За по-смелите момчета се предлагат надуваеми крокодили, но има и делфини

Бибешката количка марка MAST е с много удобства

просто са леки, но те променят цвета си на слънчевата светлина. Това стимулира децата да се движат повече.

Още и още

В магазините на КОМСЕД винаги има промоции, които позволяват да се намерят продукти на по-добра цена, така родителите може да си позволят да купят повече изделия. В тази верига винаги се намират пред-

ложения, атрактивни за клиентите. Нови играчки има всеки ден. Клиентите е добре по-често да минават през КОМСЕД. Защото винаги има приятни изненади и находки, които да гарантират незабравими преживявания, но и удобства за всички възрасти. Нещо повече – с КОМСЕД родителите получават своеобразна гаранция, че децата им се развиват по най-добър начин и в съответствие с духа на времето. ☺

Нови книги от Сиела

„Епохата на автократите“

от Гидиън Рахман

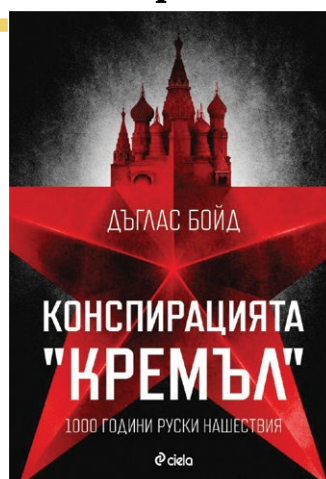
Свидетел от първо лице на възхода на лидери като Путин, Тръмп, Си Дзинпин, Ердоган, Орбан, британският журналист Гидиън Рахман изследва в своя аналитичен труд „Епохата на автократите“ как и защо след началото на новото хилядолетие една след друга столица като Москва, Пекин, Делхи, Бразилия, Будапеща, Анкара, Рияд и дори Вашингтон се оказват превзети отвътре по наглед демократичен път, който обаче отвежда до установяване на власт на лидери със силни диктаторски наклонности. Изданието е обявено за най-добра книга на 2023 г. според „The Economist“, „Foreign Affairs“, „The Times (UK)“ и „Sunday Times“.

„Конспирацията Кремъл“

от Дъглас Бойд

В своето пространно изследване „Конспирацията „Кремъл““ изтъкнатият историк Дъглас Бойд обяснява защо руската агресия се корени далеч в миналото, преливайки напълно естествено в съвременната руска политическа доктрина след Октомврийската революция. В три хронологично обособени части, подкрепени с редица документи, ученият предлага преглед на руското движение до съвременната хибридна война, която се стреми да върне Русия до грандоманските граници на Съветския съюз... и отвъд тях.

„Един янки в двора на крал Артур“

от Марк Твен

Публикувана за пръв път през 1889 г. и възхвалила култовата екранизация от 1989 г., емблематичната класика „Един янки в двора на крал Артур“ се появява в ново издание и нов превод на Венцислав К. Венков, за да ни запознае с Ханк Морган – чистокръвен и прагматичен янки от Кънектикът, който по неведом начин се озовава в епохата на крал Артур. Марк Твен изобличава чрез средствата на иронията почти всичко, което може да ви дойде на ум: монархизма, закостенялата институция „рицарство“, двучието на католицизма и лекомата, с която управляващите манипулират не само невежите и суеверни маси, но и самите себе си.

„Пътешествието на „Уейджър““

от Дейвид Гран

Ужасяващ и въздействащ разказ за смелост и невероятна сила на духа, „Пътешествието на „Уейджър““ хвърля светлина върху едно от най-страховитите корабкрушения в историята – потъването на британския кораб „Уейджър“ в близост до бреговете на Чили през 1741 г., което става прословуто с огромния си брой жертви. А мащабната грама предстои да оживее и на голям екран с участието на Леонардо ди Каприо и под режисурата на Мартин Скорсезе.

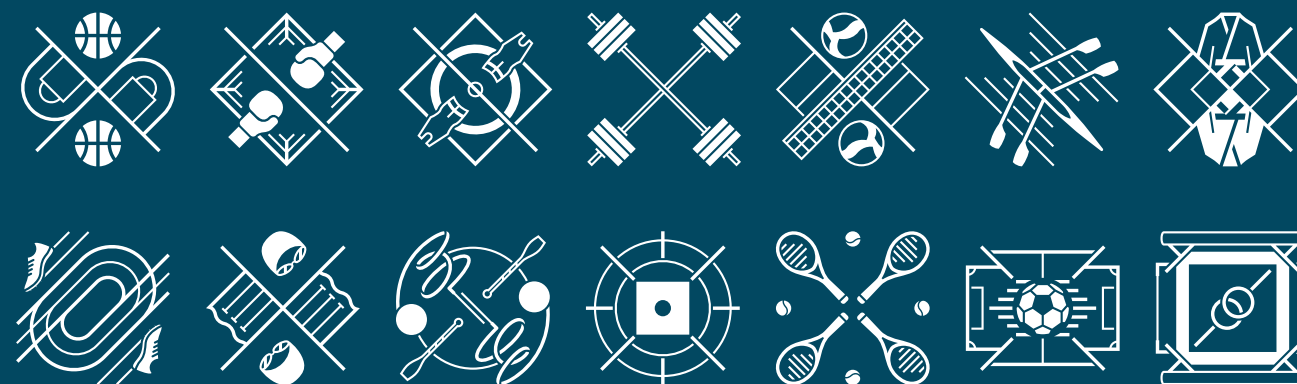

Olympic Games™ PARIS 2024

26 ЮЛИ – 11 АВГУСТ 2024

Гледайте по БНТ 1 и БНТ 3

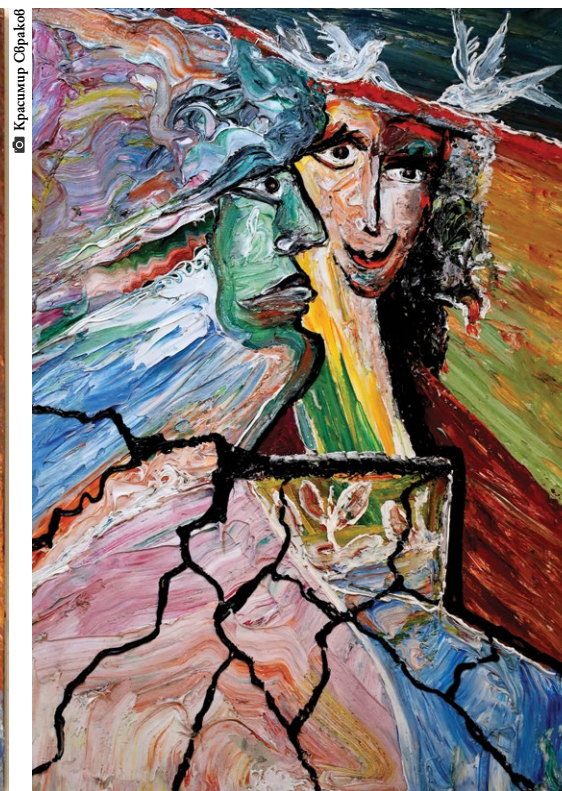
Достойно ест за

СТАВРИ КАЛИНОВ

СТАТУЕТКАТА „РИБАРИЯТ И ЗЛАТНАТА РИБКА“, СЪЗДАДЕНА ОТ ИМЕННИЯ СКУЛПТОР, ВЕЧЕ 34 ГОДИНИ Е СИМВОЛ НА КОНКУРСА „МИСТЪР И МИСИС ИКОНОМИКА“

✦ **Татяна Явашева**

За мен успехът е чрез достойнство да съм. Достойнство значи у-досто-ен, у-досто-верен. Думата трябва да се съпреживее ментално. Аз така разбирам думите - това казва Ставри Калинов в интервю. Неговото слово остава ключ за разбиране на художественото наследство, което той остави. Изложбата „Post Mortem“ е повод да насочим поглед към именития художник и

скулптор, който е и автор на статуетката „Рибарят и златната рибка“, превърнала се в символ на конкурса „Мистър и Мисис Икономика“, организиран вече 34 години от нашето списание. В експозицията в галерия „Средец“ на Министерството на културата, направена в сътрудничество с Арт клуб „Дипломат“, бяха включени 12 скулптури и 49 картини, в това число живопис, студена керамика и графика. С тази публикация просто искаме да „удължим живота“ на добрата идея сътвореното от Ставри Калинов да продължава да се показва и за него да се разказва.

Из вкуса на художника

Ставри Калинов държеше да бъде различен и си остава различен. Със свой почерк, със свое себеизразяване чрез думите и чрез езика на изобразителното изкуство. В своите представи той е победител за себе си, самоучител и самовъзхвалител. Играеше си с думите, както и с всичко, което създаваше. Той предпочиташе да не използва думата изкуство, като нещо граничещо с изкуственост, препоръчваше да я заменяме с „из вкуса на Калинов, из вкуса на Леонардо“. По негови думи хората не могат, а и не развиват уменията си да превеждат своите чувства на матерния си език, което ги лишава от възможността да говорят с Бога.

Играещият човек

Всички, опитали да пишат за него, признават, че е трудно описуем, защото присъствието му беше неуволимо, тъй като бе избрал да е динамичен, а не статичен човек на навика, да е с магнетична визия, оригинално говорене и правене. И вместо да е подвластен на добре приетото, той отваряше нови и нови пространства и провокираше събеседниците си да разширят личните си граници, да дадат свобода на въображението си, да

играят със словото, със своите житейски разбирания и проявления. Ставри Калинов жонглираше с боите и материалите, също както и с думите. И ето: „Бих казал, че съм комуникация. А комуникация значи „кому е нужна вашата уникация“. Именно тази негова „уникация“ прави произведенията му търсени, показвани, представяни и след като той отлетя към невидими светове.

Различният

Целият му живот е низ от експерименти. През 2008 г. например купува половин тон боя, сто платна 1,50 x 1,50 м и само за месец прави сто картини: „Да победиш всяко платно е равно на една Наполеонова война - с войниците, с топовете, заловете, експлозиите. Толкова е сложно да се сътвори една картина. Но аз не побеждавах, аз изпитвах удоволствие“. Да стане като другите за него би бил най-големият фал и срив в живота. И той не стана. Останал различният Ставри Калинов. Сътвореното от него продължава да е у-досто-верение за неговата самоличност и различност. И за да покажем какъв чудак е Ставри Калинов, сигурно ще се опитваме да го сравняваме с вече познати неща, за да може да провидим неговия гений. Затова по-добре произведенията му да говорят за всичко онова, за което няма думи. ☺

ВАЛ Д'ОРЧА

пощенската картичка на Тоскана

КАКВОТО И ДА УСПЕЕТЕ ДА ВИДИТЕ НАОКОЛО, ЩЕ ОСТАНЕТЕ ОЧАРОВАНИ

Полетата на Вал д'Орча
като пощенска картичка

Монталчино

Цветозар Йолов

Благодарение на филмовата индустрия днес Тоскана звучи романтично и ексклузивно, но хубавото на този италиански регион е, че със сигурност ще останете очаровани и няма да преживеете онзи културен шок, който японците наричат „парижки синдром“. Ако не сте чували, последният се състои в чувство на депресия, стрес и тревожност, които туристи от Страната на изгряващото слънце изпитвали при сблъсък с реалния Париж, който не отговарял съвсем на захаросаните представи от снимките и филмите.

Между другото, в Тоскана има и доста японски туристи, които щастливо шъкат нагоре-надолу по шосета и екопътеки. Тоскански синдром явно няма.

Но да говорим за Тоскана е малко общо и неопределено, защото цялата област си има няколко по-малки региона, всеки с по нещо различно и значимо. Аз три пъти съм бил в Тоскана и още мога да кажа, че не съм видял всичко, което тя има да пред-

ложи.

Затова при последното ми пътешествие реших да отскоча до Вал д'Орча (или Долината на Орча). Странно е, че името не е много известно и на средния човек не му го-

вори нищо, въпреки че най-символичните пейзажи на Тоскана се намират точно там. Всички навярно се сещате за онези безкрайни разточителни хълмисти поля, осеяни с жита, сред които като оазиси стърчат строй-

Монтеспуччино

• ПЪТЕШЕСТВИЕ •

ни зелени кипариси, за да индикират мястото на някоя средновековна вила (по-точно ферма). Кои не ги е рисувал, снимал и описал? Ами точно това е Вал г'Орча.

Регионът се разпростира на юг от Сиена до административната граница с Лацио и ако искате да хванете най-типичните изгледи откъм цветовете, е добре да цетете в края на лятото или началото на есента, когато хълмовете са пожълтели, но кипарисите си стоят зелени. Разбира се, и през пролетта е много красиво. А и може да хванете момент, когато туристите са по-малко и цените по-приемливи.

Вал г'Орча е рай за тези, които обичат да се разхождат, карат колело, мопед, да шофират, да снимат и за тези, които обичат изкуството, историята и архитектурата. Както и за феновете на виното и добрата храна. В този смисъл, каквото и да ви харесва, можете да го намерите и да си направите собствен маршрут.

Ще ви направи впечатление, че на всеки хълм във Вал г'Орча има ако не градче, то поне импозантна старинна ферма с кипариси. Точно тази хълмиста топография позволява непрекъснати и разнообразни панорамни гледки, от които ви засърбяват пръстите да снимате (или пък да рисувате, ако сте по-артистични).

Тъй като Вал г'Орча е доста сел-

ски район, най-добре, ако искате да видите много неща за кратко време, да наемете кола, макар че ако сте добри в колоезденето, това също е вариант. Пешеходците пък си имат дълга традиция още от Средновековието, тъй като през района минава Via Francigena - поклонническият път, който тръгва от Кентърбъри и стига до Рим.

Вал г'Орча няма един централен град, но добър избор за база е Пиенца, който като всички други в района е кацнал на върха на един хълм, откъдето се открива гледка към полята и елегантния конус на Монте Амиата. Тези гледки явно не са случайни, щом холивудските режисьори непрекъснато ги преоткриват за някой нов филм. Така се случи, че при моето кратко пребиваване в Пиенца, там бяха Джордж Клуни и Адам Сандлър, заети със снимки на някаква нова продукция. Не успях да ги издебна за автограф, но пък филмовият екип беше заградил една от пътеките, водеща към красива вила, и връщаха всеки кандидат да се прояви като екстра във филма.

За утешение, отсрани на тази пътека преди 25 години е била снимана известна сцена от края на филма „Гладиатор“ в житните поля. Днес всеки, който мине оттам, гледа да нагази в тревата и да пресъздаде този момент.

Между другото, Пиенца се счита за първия град, преустроен по ренесансов модел на урбанизъм. Този проект се дължи на папа Пий II, който е бил член на феодалното семейство (Пиколомини), чиято собственост е било градчето. Малката катедрала е всъщност първата, построена по ренесансови правила, и за времето си е била нещо новаторско. Това се отнася и за ренесансовата градина в Палацо Пиколомини, която открива невероятна гледка към околността, макар че фокусът е на симетрията - идеализирана от ренесансовите хуманисти.

Пиенца се явява добра база за изследване наоколо, защото, тръгвайки от там в която и да е посока, можете да достигнете до нещо интересно в радиус от 15 до 30 километра.

На изток се намира Монтепулчано, също така кацнал на върха на хълм и със запазен средновековен облик. Вместо житни поля обаче, градът е заобиколен от лозя, от които се прави местната гордост - виното Нобиле ди Монтепулчано. То е добро, но истинската звезда на тосканската винена традиция е друго градче (на запад от Пиенца) - Монталчино. Местното „брунелло“, което се превежда като „кафяво“, се счита за едно от най-добрите вина в цяла Италия въобще. Монталчино е също така интересен и с друга традиция.

Пиенца

© Pixabay

Насладете се на
комфорт и кулинарни шедьоври в
Este Restaurant!

+359 879 814 323 | restaurant@este.bg | Николай Хайтов ЗА, София

Манастирът Монте Оливето Магжоре и продукцията на манастира

Веднъж годишно местните жители организират турнир по надстрелване с лъкове, където стрелци, облечени в средновековни костюми, се състезават по точност. Всеки един от тях представлява различен квартал от градчето – сиреч различен отбор. Жителите на квартала подкрепят техния стрелец и при победа (наградата е сребърна стрела) празненствата продължават през зимата, когато и без това гроздовата реколта е прибрана, виното узрява в бъчвите и няма какво друго да се прави.

По-насевер пък е зоната Крете Сенеци, наречана още Тосканската пустиня. Освен заради пейзажа, там е препоръчително да се посети и заради манастира Монте Оливето Магжоре, населяван от 500 бенедиктински монаси. Абатството има впечатляващи фрески, огромна и старинна библиотека с над 40 000 манускрипта и историческа аптека с керамични буркани. Монасите и до ден днешен произвеждат мед и билкови ликьори.

На югозапад от Пиенца пък, скрито в една гора, се намира доста интересно и уникално място, чието име няма да спомена, за да има малко мистерия, а и да си остане тайна между нас, за да не се претрупва от туристически тълпи, нали? Само ще спомена, че представлява горещ извор, чиято варовикова утайка се е натрупала през вековете, за да създаде впечатляващи форми като замръзал водопад. ☺

The collage features multiple covers of the magazine 'ИКОНОМИКА' (ECONOMY). The central graphic reads '35 години' (35 years). The covers include headlines such as:

- Хората са реалният двигател на страната
- Рекламата е двигател на бизнеса
- С общ бранд българското вино ще пробие навън
- Здравето е отговорно
- Възврим напред със 100-годишен опит зад гърба
- Пета Димитрова: Бизнесът е доверие
- Бизнесът ни е на глобалния пазар
- Новата платформа ще свърже бизнеса с пазарите
- Въвеждаме електронното правосъдие
- Способен народ сме
- Пред България няма бариери
- Пазарът на имоти пред ново начало
- Радикална промяна за пенсионната система
- Инвеститорите търсят работещ бизнес
- Бизнесът е доверие
- Бизнесът ни е на глобалния пазар

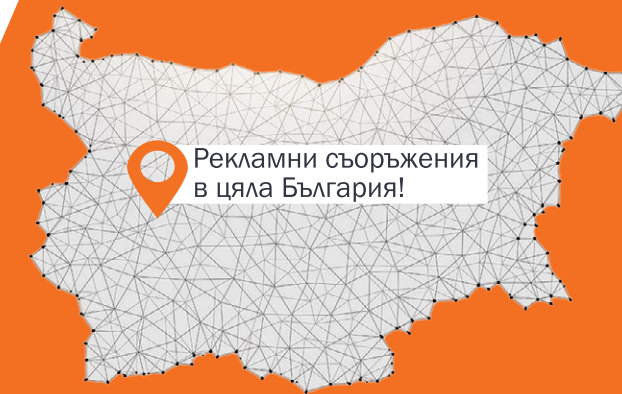
Магията на СПА...

www.estespa.bg

МЕТРОРЕКЛАМА

+359 882 425 848 office@metroreklama.com

www.metroreklama.com

ОТКРИЙТЕ
НЕОГРАНИЧЕНИТЕ
ВЪЗМОЖНОСТИ НА
ВЪНШНАТА РЕКЛАМА!

- » в Софийското Метро
- » Брандиране на Автобуси
- » Видимост в големите Търговски Вериги
- » Билборд съоръжения в Градска среда и по Републиканските пътища

Защото е важно рекламата да е на правилното място!

NAVIBULGAR[®]
SINCE 1892

